

АНДРЕЙ
ГОРБАТ

АПОВЕСЦЬ

Мінск
«Альфа-кніга»
2022

УДК 821.161.3-31

ББК 84(Бєи)-44

Г67

Горват, А. І.

Г67 Прэм'ера : аповесць / Андрэй Горват. — Мінск :
Альфа-кніга, 2022. — 186 с.

ISBN 978-985-7272-51-8.

У іранічнай і лірычнай аповесці Андрэя Горвата персанажы стамляюцца быць кардоннымі фігуркамі, стараюцца не патануць у шматслойнасці існавання і вучацца казаць: «Je vis. Я жыву».

УДК 821.161.3-31

ББК 84(Бєи)-44

ISBN 978-985-7272-51-8

© Горват А. І., 2020, 2022

© Афармленне. ТАА «Альфа-кніга», 2022

ТРАГІКАМЕДЫЯ
У ДЗВЮХ ЧАСТКАХ
З АНТРАКТАМ

КАЛІ ЛАСКА, АДКЛЮЧЫЦЕ
ВАШЫ МАБІЛЬНЫЯ ТЭЛЕФОНЫ

ПРАЛОГ,
У ЯКІМ У ПРУДКУ
ПРОЙДЗЕ ТАЕМНЫ
КАНЦЭРТ

Неяк прыйшла да мяне цётка Дуня і сказала:

– А я ў Мані баршчу паела і падумала: Андрусь, зрабі нам канцэрт.

– Які канцэрт? Вы пра што?

– Як у Фабіянаўке. Гэта мне Маня ідзею падкінула. От бляха, наскі розныя надзела! Ну кура сляпая! Хаджу і не бачу. Напомні мне расказаць пра Маніну посцілку, бо забудуся. От бляха! Ужо забыла, пра што казала.

– Пра Маніну посцілку.

– Там жа ў яе посцілка, як ты хацеў. Ну бляха, зноў тая посцілка! От прычাপілася! То я пра Фабіянаўку пачала. Туды ж і калекцыю прыехаў. Там усё было. І мы – такі канцэрт забабахаем! Ого-го! Ты будзеш арганізатарам. Ну, добра я прыдумала?

– Які з мяне арганізатар? Я ж інтраверт. Арганізатар – гэта трэба каб умеў з людзьмі размаўляць. З тым пагаварыць, таго сустрэць. А я так не ўмею. Ведаеце, як усё гэта будзе?

– Ну?

Вырашыў я, значыць, арганізаваць канцэрт, як цётка Дуня навучыла. Толькі не перабівайце.

Набраўся смеласці і пазваніў народнаму калектыву ў райцэнтр.

– Алё, гэта «Звіняшчыя кедры»?

– Пачці. «Звіняшчыя галасы» у апарата, – адказаў рэдкі жаночы бас-барытон.

– Я так і хацеў сказаць. Ці можаце прыехаць выступіць?

– Кагда?

– У нядзелю. У нас тут канцэрт.

– У лесхозе.

– Што?

– У лесхозе ў нядзелю выступаем.

– А перанесці не можаце? У нас тут канцэрт.

– Мужчына, у вас там канцэрт, а ў нас тут работнікі лесаперарабываюшчай прамышленасці. Вам што – непанятна?

– Панятна.

От.

А калекцыю жа нада. Я ўжо і бабе Мані сказаў, што канцэрт будзе. А «Звіняшчыя галасы» не могуць – лясгас у іх там. Што рабіць?

Званю я Пятру. А Пятро – саліст у рок-гурце «Дурні з лесу». Вы яго, цётка, не знаеце.

– Пятро, – кажу, – выручай, вязі сваіх дурняў.

Расказаў яму ўсё.

– Толькі, – кажу, – вы не вельмі гучна грайце. Зможаце ціхенька?

– Мы ж, Андрусю, рокеры, а не Таня Буланова.

– Ну, рокеры не рокеры, а каб спакойна ўсё прайшло. Хто захоча паслухаць, няхай падыдзе бліжэй і паслухае. А хто не захоча – каб і не ведаў, што вы ёсць.

Я ж інтраверт. Мне залішняя ўвага – што яду выпіць.

У суботу вечарам лёг я спаць, а сам думаю: «Нахрана яно мне нада было. А раптам людзі прыйдуць? Паслухаў цётку на сваю галаву».

Вас, цёць Дуня, добрым словам успомніў.

Не перабівайце, я не закончыў.

Нядзеля. Казлянская ў краме пытае:

– А што, Андруша, у нас сёння будзе канцэрт?

– Ай, які там канцэрт – так, абы-што.

– Ну інцярэсна, я людзям раскажу. Памагу табе з рэкламай.

От бляха! Папаўся як цыган у калхоз.

– Вы сільна не раскажвайце. Няхай сюрпрыз.

Пятро прыехаў, дурняў прывёз.

– У цябе і ўсілок з сабой? – пытаю.

– А як жа! Мы рокеры! Дзе наша сцэна?

– А там, за хлявом. Адсюль не бачна.

Сцэну я добра схаваў. Дасць бог, ніхто не знойдзе.

– Ты, – кажу, – мо без усілка грай. І мікрафон не нада. У мяне каза на пятым месяцы. І дваіны тарыф на электрычнасць. У гэтым селішчы жа ніхто не прапісаны. Сам панімаеш.

Тут і баба Маня прыйшла.

«Нармальна, – думаю. – От і хопіць».

Замкнуў я за бабай Маняй вароты. Каб ніхто, крый божа, не падцягнуўся. Але не паспеў схавацца – Коля прысунуўся.

– Э! – крыкнуў Коля. – Дзе тут канцэрт?

– Нашто ён табе? – пытаю. – Табе нецікава будзе. Песенькі ўсялякія – тралі-валі. Ай, абы-што.

Баба Маня бачыць, што я не хачу Колю, узялася памагчы. Бабы – яны ўмеюць. Ведаюць гэта ўсё, ну.

– Ідзі, Коля! – гаворыць. – Тут не наліваюць. Эта табе не бар.

– Не, ну а шо? – Коля псіхануў і пайшоў.

Па дарозе шчэ і сабаку з мехдвара падлай абазваў.

От.

А мы з бабай Маняй – да сцэны. Пятро не паслухаў мяне, падключыў усілок да разеткі і як ударыў – я ледзьве не аглух.

– Цішэ! Цішэ! – прашу сіплым шэптам. – Казу спужаеш.

Пабег у хату, выкруціў пробкі са шчотчыка.

А што такое? Электрычнасць прапала? Ай-ай-ай! От гэтыя электрыкі – будняў ім мала.

Баба Маня села на лаву, семкі дастала.

– Вы, баб Мань, канцэрт хацелі паслухаць? – пытаю.

– Не, Андруша. У мяне аўтобус у дванаццаць. А я ўрэмя перапутала і рана выйшла. Твае хлопцы хай граюць. Я ўсё адно глухая. Мне ўжо восемсят. Ці дзевяноста. Я не помню. Трэба ў метрыках паглядзець.

Падыходжу да Пятра, кажу:

– Такое дзела, Пятро. У бабы Мані даўленне і вушы баляць. Адзін інфаркт ужо быў. Давай уважым старога чалавека. Ціхенька-ціхенька паперабірай струны, каб з вуліцы не было чуваць. Акей?

Пятро грае памаленьку, а я рукой паказваю: яшчэ цішэй, яшчэ цішэй. І на вароты паглядаю – каб хаця хто не ўбачыў, не ўчуў.

– А ідзіце вы ў хлэй! – кажу. – Я дзверы зачыню. Вы там грайце, а мы тут слухаць будзем. Толькі, Пятро, помні: у мяне каза на пятым месяцы, а баба Маня з інфарктам і вушамі. Ціха грайце, памаленьку.

«Дурні з лесу» у хляве рок памаленьку граюць, баба Маня семку з зуба выкалупвае. Я нервова на вароты паглядаю.

– От такі канцэрт, цётка Дуня.

– Ну не канцэрт, то пастаў хоць спектакль.

– Які спектакль?

– Трагікамедыю, бляха. Як у Купалаўскім тэатры.

– Гэта ж трэба п'есу напісаць. Панятна?

– Панятна, Андрусь. Усё з табой панятна. Урубай нахран Пугачову.

– «Я перэстану ждаць цебя»?

– Давай. А ты прыдзэш ка мне ўнезапна і так захочэш цеплаты, не палюбіўшэйся кагда-та...

- Цётка Дуня, пачакайце.
- Што перэждаць не сможэш ты трох чалавек у аўтамата. За эта можна ўсё аддаць. Ладна, Андрусь, пайду я наскі пераадзену.

Цётка Дуня пайшла, а я да вечара пракручваў у галаве наш дыялог.

- Гэта ж трэба п'есу напісаць. Панятна?

Але пра што пісаць? Пра Прудок я ўсё напісаў.

А больш я нідзе не быў.

ЧАСТКА 1

РАЗВЕ ПЕРШЫ, у якім я жыў
з КУРАЙ, у КУПАЛАЎСКІМ ТЭАТРЫ
ПАЧНУЦА РЭПЕТЫЦЫІ, А МАСТАЦКІ
КІРАЎНІК ЯВІЦА АЎТАРУ У БЕЛЫМ
СВЯТЛЕ

1.

Трыццаць першага снежня ўранні пагрукалі ў шыбу.

Яшчэ цёмна было. Я не змог прачнуцца да канца і не адчыніў. Зрабіў спробу выпаўзці са сну, але мяне засмактала назад.

Калі развіднела, пагрукалі зноў.

Глянучы на гадзіннік – дзесяць.

На такія выпадкі я ўмею рабіць выраз твару, што даўно на нагах. Выйшаў амаль адразу. Ну і што, што выглядаю разгубленым. Я заўсёды такі, нават у пашпарце.

На ганку стаяла фельчарка з Юравіч. Яна ўжо была ў мяне, я яе помню.

- Здрастуйце, кагда флюараграфію дзелалі ў паследні раз?

- Нядаўна. Летам.

- Летам вы казалі, што дзелалі вясной.

Ат, блытаюся ў паказаннях.

- Пакажыце талон.

- Не помню, куды паклаў яго.

- Ну панятна. Не пройдзеце флюараграфію сёння, я вынуждзена буду пазваніць участковаму. Няхай участковы разбіраецца. Я не дзевачка бегаць за вамі.

Фельчарка пайшла, а я працягнуў нашу размову без яе.

Мне заўсёды прасцей размаўляць з людзьмі апасля. Асабліва з жанчынамі. У адзіноце я ўмею пераканаць.

- І, калі падумаць, флюараграфія – гэта мой клопат, – сказаў я куры, якая па хваробе жыла са мной у хаце, а цяпер выконвала ролю фельчаркі.

Спачатку яна жыла, як усе нармальныя куры, – у куратніку. Потым паламала сабе хрыбет. Певень на яе сеў ці што. Я забраў куру ў хату, каб засекчы. Так робяць у вёсцы. Але мне дагэтуль не хапіла смеласці. Вырашыў, што засяку пад Новы год, калі дажыве, дай бог. То бок, наадварот – не дай бог.

А гэта ўжо сёння.

У хаце праз куру няможна дыхаць. Смярдзіць нават вопратка.

Не ведаю, як нашыя прадзеда трымалі курэй пад печчу.

Але сёння ўсё скончыцца. Я і сякеру навастрыў. У сенцах пад лавай ляжыць сякера.

– Вы прывыклі, што вас усе слухаюцца і баяцца. А я сам буду вырашаць, праходзіць флюараграфію ці не.

Кура пазірала на мяне тупымі вачыма і маўчала.

– Што? Вас пазбавяць прэміі? Ну дык казалі б: «Самі панімаеце, яно ні мне, ні вам не нада. Але зрабіце вы тую флюараграфію. Мяне дзёргаць не будуць, а я не буду дзёргаць вас». Хіба я не чалавек? Чалавек. Зрабіў бы, ну. Я ж усё панімаю. А вы... Участковаму будзеце званіць? Ды хоць бацьошку.

Кура зусім нос павесіла. От-от – а можа, сама здохне?

Я б яшчэ многа ўсяго сказаў, але ў шыбу пагрукаў дзед Гануша.

– Здароў, Іванавіч!

– Ну здароўце, дзед. А што такое? Я ж казаў, каб да вясны не прыходзілі. Я вам наліваць не буду.

– То я так проста. Ляжаў, ляжаў. Спіна ўжо баліць ляжаць.

Дзед гаворыць павольна.

– Так проста – можна. Вы ж пагаманіць?

– Пагаманіць, Іванавіч. Мешкаў, мешкаў, няма з кім пагаманіць. Баба ў Юравічах у бальніцы. Думаю: дай праведаю Іванавіча. Празнік вялікі, мо ў яго е што выпіць.

Ай няхай. Новы год усё-такі.

Адкрылі мы з дзедам шампанскае.

Сёння такі дзень. Сёння можна.

Дзед здаволіўся і пайшоў памаленьку.

Я ўжо быў нападпітку, калі ў хату зайшлі родзічы – тры здаровыя дзядзькі. Яны толькі на пяць мінут заехалі, нават не распраналіся.

Мы стаялі ў тоўстых куртках і грубых ботах над курай і размаўлялі пра качак.

А ўсё пачалося з таго, што я папрасіў дзядзю Валодзю засекчы куру. Ён паляўнічы, умее такое. Але дзядзя Валодзя сказаў, што ляжачую не можа. Шкадуе. От каб яна ляцела над возерам!

Так мы перайшлі на качак. Я чакаў, што хтосьці скажа: «Ну ўсё, мы паехалі». Але дзядзькі доўга расказвалі пра качак. Як скончылі пра качак, сталі пра лебедзяў.

Калі яны казалі: «Ну ўсё, мы паехалі», я ўзрадаваўся і нацягнуў шапку, а потым дваццаць хвілін стаяў у шапцы: дзядзя Валодзя яшчэ ўспомніў гісторыю пра лісу.

2.

Рэпетыцыя перарвалася, бо ў залю ўвайшоў аўтар.

– Мы зараз яшчэ раз пачнём, – сказаў рэжысёр Рома Падаляка. – Нічога не паспяваем, Андруха. Ай, няма пра што і гаварыць.

– Яно заўсёды так, – адказаў аўтар і хацеў заняць месца ў самым куце.

Але рэжысёр схапіў яго за руку і не пусціў.

– Сядай у цэнтры.

– Я там ціха пасяджу, каб не перашкаджаць.

– Андруха, проста паслухай мяне і не спрачайся. Гэта твая п'еса.

Трэба глядзець адсюль.

Аўтар пакорліва сеў побач з рэжысёрам.

– Пачынаем, – сказаў Падаляка.

Пасярод сцэны стаяў жалезны ложкак. На ложку ляжаў акцёр Міша Зуй у піжаме. Ён прыпадняў галаву для рэплікі:

– Трыццаць першага снежня ўранні пагрукалі ў шыбу. Яшчэ цёмна было. Я не змог прачнуцца да канца і не адчыніў.

Акцёр Зуй выдатна паказаў, як ён не прачнуўся.

Гэта была рэпетыцыя спектакля на камернай сцэне Купалаўскага тэатра. Гледачамі былі толькі рэжысёр, аўтар і Іра з аддзела кадраў.

Праз секунду Іра пагрукала жалезным ключом па спінцы крэсла. Выглядала так, нібыта яна захацела збіць з ключа пясок. Але то быў знак акцёру прачнуцца.

Рэжысёр патлумачыў:

– Грукат у шыбу мы потым запішам. Гэта проста імітацыя такая.

– Я так і падумаў, – адказаў аўтар і стаў назіраць, як Зуй суне ногі ў тапкі.

Па п'есе трэба было зрабіць гэта вёртка, але штосьці пайшло не так, і адзін тапак выскачыў з-пад нагі і па слізкай падлозе паплыў у бок Іры. Іра не разгубілася, была рада выручыць Мішу і адфутболіла тапак назад – але той заскочыў глыбока пад ложкак. Пакуль Зуй даставаў тапак, рэжысёр з жалем заўважыў:

– З першага разу не атрымалася.

– Нічога, нічога. Бывае.

З любым можа здарыцца.

А гэта не прэм'ера нават, а толькі рэпетыцыя.

Аўтар упершыню бачыў сваю п'есу на сцэне і вельмі хацеў палюбіць пастаноўку.

Тым часам Зуй ужо быў абуты (малайчынка!) і гатовы да наступнай рэплікі:

– Я ўмею хутка рабіць выраз твару, што даўно на нагах. Ну і што, што выглядаю разгубленым, – я заўсёды такі, нават у пашпарце.

Ён паказаў разгублены выраз твару. Разгубленасць, праўда, выглядала як паніка.

Рэжысёр сказаў:

– Зуй вельмі стараецца.

– Я заўважыў. Харошы акцёр. І піжама яму пасуе.

– Спачатку я хацеў узяць Крычалава.

– І Крычалаў харошы.

Пакуль аўтар разглядаў Мішаву піжаму, да ложка падышла актрыса Света Анікей у медыцынскім халаце. Па задуме яна мусіла стаяць за дзвярыма, але фарба на дзвярах яшчэ не высахла, гэтую частку дэкарацыі не ўсталявалі, і Света рабіла выгляд, што не бачыць акцёра Зуя, які ішоў да яе з занадта разгубленым выразам твару.

Зуй дайшоў да Светы Анікей, у раёне яе жывата намацаў нябачную дзвярную ручку, але чамусьці не націснуў на яе, а павярнуўся да гледачоў з рэплікай:

– На ганку стаяла фельчарка з Юравіч. Яна ўжо была ў мяне, я яе помню.

– Калі будуць дзверы, ён іх адчыніць, – патлумачыў рэжысёр.

– Я так і ўявіў, – адказаў аўтар.

– Гэта цяпер проста дзвярэй няма.

– Панятна.

– То бок дзверы ёсць, але яны яшчэ сохнуць.

– Выдатная навіна.

Паміж Светай Анікей і Мішам Зуем адбыўся кароткі дыялог.

Потым акцёр вярнуўся да ложка і прысеў на кукішкі.

– Флюараграфія – мой клопат, – сказаў ён камусьці перад сабой.

Але там нікога не было.

– Ой, я забыла.

Іра з аддзела кадраў падбегла і паставіла перад ім сваю торбачку.

– Кура яшчэ не гатова, – ізноў паясніў рэжысёр.

– Я зразумеў. Хіба ўсё паспееш.

– Нічога нельга паспець.

Перад акцёрам была пастаўлена не проста торбачка, а няпростая задача – уяўляць, што гэта кура, якую ён уяўляе фельчаркай. Складанае трайнае салёта.

– І, калі падумаць, флюараграфія – мой клопат, – паўтарыў Зуй.

Торба, ад якой ён чакаў адказу, маўчала.

– Няма чаго адказаць? От!

– Замок на сумцы разышоўся, – вінавата сказала Іра з аддзела кад-раў. – А я і не бачыла.

Усе ўважліва паглядзелі на Ірыну торбу.

– Сёння зашыю.

Тым часам акцёр стаў тлумачыць, чаму кура жыве з ім у хаце.

– Спачатку яна жыла, як усе нармальныя куры, у куратніку, потым паламала сабе хрыбет, – неяк урачыста паведаміў Зуй. – Я забраў куру ў хату, каб засекчы. Так робяць у вёсцы. Але мне дагэтуль не хапіла смеласці. Я нават спадзяваўся, што яна сама здохне. Вырашыў, што засяку пад Новы год, калі дажыве, дай бог.

– Наадварот – не дай бог, – паправіў рэжысёр.

– Калі дажыве, не дай бог, – лоўка падхапіў Зуй (усё-такі харошы акцёр, праўда). – А гэта ўжо сёння. Я і сякеру навастрыў. Схаваў сякеру пад лавай у сенцах, каб кура не бачыла, – Зуй паказаў рукой на лаву.

Сякеры там, зразумела, не было.

Акцёр быў гатовы да наступнай рэплікі. Аўтар нават бачыў, як ён набраў паветра ў лёгкія. Але раптам у залі стала цёмна. Пробкі выбіла, ці што. І Зуй выдыхнуў пустое паветра. У застылай цішыні толькі торба Іры з аддзела кадраў не разгубілася – яна пачала вібрыраваць і свяціцца.

– Ой, – сказала Іра. – Гэта мой тэлефон звоніць.

Пакуль Іра навобмацак ішла да торбы, аўтар адчуў лёгкае расчаванне. Эпізод з курай мусіў быць кранальным, але тут ён выглядаў нехайна. Тэатральная пляцоўка з’ела ўтульнасць вясковай хаты.

А тады было вельмі ціха ў доме.

Шкраб.

Шкраб.

Шкраб.

Аб страху церлася старая акацыя.

Нікуды не хацелася выходзіць, але каты прасілі есці, і давлялося пайсці ў краму па ліверку.

Я цёпла апрануўся (зіма ж была, Новы год) і ўжо стаяў у дзвярах, калі пазванілі з энергазбыту.

– Алё, Іванавіч?

– Можна і так сказаць.

– Іванавіч, з наступашчым! Гэта інспекцыя па свеце беспакоіць.

– Ага, слухаю.

– Што-та я прыходзіла ўранні, а ў цябе цёмна было. Ездзіў куды, ці што?

– То я, мабыць, спаў.

– Я так і падумала. Іванавіч, паслухай сюды, залезь у гэты твой шчотчык і паглядзі, колькі там націкала. Бо мне атчот нада здаць.

– Ага, зараз.

– Што там у цябе падае?

– То я са стула падаю.

– Памаленьку, Іванавіч, не спяшайся. Я тута. Што там?

– Адзін пяць дзевяць восем.

– Ай малайчынка ты мой, Іванавіч! У мяне ўсё сыходзіцца. Да свіданія! З наступашчым! Як ты там зімуеш? Усё добранька?

– Нармальна. Няма калі расказваць. Крама зараз зачыніцца, мне ліверку катам купіць трэба.

– А хто сёння адпускае? Зоя?

– Ну. Пабягу я, бо няма калі.

– Бяжы, бяжы. Не спяшайся, Іванавіч. Памаленьку бяжы.

Але хутка бегчы я б і не змог. Надвор'е было такое, што можна здымаць кліп да песні «Завіруха» з маладой Паплаўскай у штанах-бананах.

З іншага боку вёскі скрозь непагадзь да крамы прабівалася баба Параска. Тонкае бабіна паліто білася парусам. Вецер сыпаў жмені снегу ёй у твар.

У краме цёпла. Панылы серпанцін звісае са столі. Вялыя мандарыны чахнуць у скрынях. Іх ужо ніхто не купіць. Але мандарыны не прападуць – перабродзяць, і на Радаўніцу на могілках Зоя Казлянская паналівае сваім бацькам-нябожчыкам мандарынавую самагонку.

Я люблюся апошнім кавалкам лівернай каўбасы, пакуль Зоя размаўляе па тэлефоне.

– І цябе, Валечка! І Сярожу павіншуй ад мяне. Няхай усё ў вас будзе добранька, ага.

Чакаю. Я толькі ліверку купляць буду.

Зоя размаўляе доўга. Яна не спяшаецца. А я і вечнасць так стаяць магу. Што дома? Дома каты і кура.

І тут у краму гучна ўвальваецца баба Параска. Прыносіць з сабой снег і вецер. Помнікам становіцца пасярод, выстаўляе наперад нагу, як для важнай прамовы. Мандарыны за яе спінай набіраюць колеру побач з бабіным колісь зялёным паліто.

Зоя працягвае размаўляць па тэлефоне:

– І Антону перадавай ад мяне прывет. І Машы. І Дусі.

– Прастытутка! – раптам гаворыць баба Параска.

– І Свеці. І Надзі. І Валодзька хай добра школу скончыць.

– Прастытутка! У зямлю мяне закапай, і не будзе клопату.

– А ў Мішы як здароўе?

– І муж у цябе падла!

– Спасіба, Валечка. Спасіба, даражэнькая.

– Каб вы ўсе здохлі!

– Ага, добранька, буду званіць.

Зоя кладзе слухаўку.

– Што табе, Параска?

– Ліверку дай. Я есці хочу.

Казлянская аддае бабе ўсю ліверку.

Я купляю катам вараную каўбасу.

– Кыс-кыс-кыс. Наце, ешце.

А куры насыпаў пшана.

Так падумаў: ну што я буду яе ў свята мучыць?

Няхай сустрэне Новы год па-людску. А заўтра засяку і звару булён.

Без дзесяці поўнач пайшоў у лес.

Радзіва павесіў на галіну хвоі. Дапіў шампанскае з бутэлькі.

З Новым годам, з новым шчасцем! Пуф.

Гэта мой другі Новы год у Прудку.

Вёска не спіць. Нязвыкла бачыць святло ў вокнах так позна.

Потым я паглядзеў на сваю хату. І ў ёй усе вокны свяціліся.

– Колькі разоў увечары я стаяў ля акна і адчуваў, як з лесу хтосьці пазірае на мяне. А цяпер я сам стаю ў лесе і гляджу. І бачу сябе ў хаце, – сказаў акцёр Зуй і паглядзеў нібы далёка на хату, а папраўдзе – самому аўтару ў вочы.

І ў аўтара ад гэтага позірку сціснуліся грудзі.

На момант ён разгубіўся: не зразумеў, дзе персанаж, а дзе акцёр. Яму нават падалося – хоць гэта было абсурдам, – што позірк належаў менавіта персанажу яго п’есы. У гэтым позірку было штосьці праўдзівае і вельмі трывожнае.

Акцёр быццам ведаў гэта – глядзеў і глядзеў, глядзеў і глядзеў. Не хацеў адпуская.

Аўтар першым адвёў вочы і засяродзіўся на сваёй руцэ. Стаў праяраць, ці варушыцца кожны палец на ёй.

Усе пальцы варушыліся.

У нуль дзесяць Коля запусціў салют.

У нуль дзесяць Коля запусціў салют.

З яго двара вылецелі тры агеньчыкі.

Першы разарваўся ў небе.

Другі разарваўся ў небе.

Трэці згас.

Коля запусціў салют у нуль дзесяць. Я вярнуўся дадому ў нуль пятнаццаць і стаў гугліць, як забіць куру. Ёсць многа спосабаў. Можна паламаць шыю рукамі.

І тут адчуў, што хтосьці зноў зазірае ў акно.

Каты напружыліся і выгнулі спіны.

«Шшш...» – зашыпелі каты.

Не, трэба выйсці і разабрацца.

А цёмна ўжо. Я абышоў хату ў тапачках і ўбачыў пад акном чалавечую постаць. Постаць не варушылася. Мабыць, спадзявалася, што яе не бачна. Але снег жа белы, на ім усё як на далоні.

– Што ты тут робіш? – закрычаў.

І скуль толькі смеласць узялася крычаць такое ў тапачках?

Чалавечая постаць адразу кінулася на плот і паспрабавала пералезці праз яго.

Зблізу пазнаў бабу Параску.

– Што вам, баба Параска?

У яе вочы шалёныя. Зрэнке вялікія-вялікія.

– Мне шэйсят тры гадочкі.

– Ну я ведаю. А што вы тут робіце? Ноч на дварэ.

– Я, калі спаць кладуся, малітву чытаю тры разы. Божа, кажу, дай мне дажыць да рання.

– Баба Параска, ідзіце дадому. Новы год жа.

Калі баба пайшла, я вярнуўся ў хату, прысеў ля куры і падумаў: «Госпадзі, за што мне ўсё гэта? Я ж, у прынцыпе, непаганы чалавек».

А куры сказаў:

– Не бойся, спі. Дажывеш ты да рання. А заўтра ўб’ю.

Першага студзеня ў сем раніцы прыйшла цётка Дуня. Традыцыйна сказала, што я яшчэ болей схуднеў, дастала з салдацкага заплечніка кулёк з катлетами і села ля грубка.

– Кура твая яшчэ не здохла? – спытала.

– Яшчэ не.

– Жывучая, бляха. А я, Андрусь, такая растроеная.

– Што такое?

– Зараз раскажу. Налі мне кіпятку кішкі папаласкаць. Ты знаеш, што ў Прудку абакралі тры хаты?

– Знаю.

– А хто абакраў – знаеш?

– Хто?

– Ты.

У Прудку абрабавалі некалькі хат. Укралі электраінструменты. Хто вінаваты? Я вінаваты. Таму што не такі як усе. Не работаю ў калхозе, не хаджу галасаваць, жыву з курай. Толькі такі чалавек можа ўкрасці. Так людзі пастанавілі.

– Андрусь, сказаць?

– Ну.

– Хрэн яны нас адсюль выкураць! От.

Калі цётка пайшла, я зноў прылёг, каб даспаць сваё.

Прачнуўся, бо ў шыбу грукалі. Ужо дзень быў.

Я ўмею пазнаваць, хто грукае. Цётка Дуня малоціць усімі рукамі так, што шыбы от-от выляцяць. Дзед Гануша шкрабецца ціхенька, як злодзей, але доўга, пакуль я не здамся.

Цяпер грукат быў новы. Я ўстаў, зірнуў у акно і ўбачыў шырокую спіну з надпісам «міліцыя».

Пакуль апранаўся, думаў рознае. Найперш – што ўзяць з сабой.

Калі прыйшлі па маю прабабку, яна ўзяла паліто і трафейныя лыжкі. Паліто ў мяне няма. Лыжку з таго набору не памыў. Гарохавы суп еў – і не памыў.

І ведаеце – ніякай панікі, ніякага страху. Я спакойны і разважлівы.

У мяне ёсць генетычная звычка да ўсяго гэтага. Мой прадзед спачатку выскокваў у акно і хаваўся ў разорах, калі па яго прыходзілі. Потым плюнуў на ўсё і падумаў, што няма горшага пакарання, чым жыць і баяцца.

У сенцах я адштурхнуў сякеру глыбей пад лаву, каб яе не было бачна. Адна справа – крадзеж шрубавёрта. Зусім іншая – крадзеж шрубавёрта пры дапамозе вострай сякеры.

Адчыніў дзверы.

На ганку ўчастковы.

– Здрастуйце, Іванавіч. Флюараграфію чаму не робіце? Себя без рэч нада.

Участковага бліскуча сыграў акцёр Дзіма Есяневіч. Цяжка было паверыць, што ён работае ў тэатры, а не ў міліцыі.

Калі Дзіма выйшаў за штору, Зуй дастаў уяўную сякеру з-пад лавы і сказаў:

– У мяне было многа рашучасці цяпер.

Ён падкраўся да Ірынай торбачкі і падняў над ёй уяўную сякеру.

Іра ўжо сядзела збоку і выцягнутай рукой прыпадняла торбачку.

Пад торбачкай ляжала яйка.

– У нас будзе механічная кура, – патлумачыў рэжысёр. – Яна сама ўстане. Кура ўстане, а пад ёй будзе ляжаць яйка.

– Ну панятна, – адказаў аўтар. – Ідэя з механічнай курай вельмі нечаканая. А я ўсё думаў, як вы гэта пакажаце.

– Мы вырашылі паказаць так.

– Неверагодна.

Іра радавалася, што незаўважна падклала яйка.

– Я яго з дому прынесла, – сказала.

Акцёр Зуй узяў яйка і на далоні паднёс яго да праменя пражэктара. Яйка засвяцілася.

3.

Аўтар выйшаў з рэпетыцыі пануры.

Важнае, шчыmlівае, што было ў п'есе, на сцэне стала выглядаць абсурдным. Але болей за ўсё яго хваляваў персанаж. Персанаж задыхаецца – правісае і не выказвае сваё галоўнае. Аўтар чакаў, што ён будзе лёгкі, гнуткі, але той чамусьці занудзіўся.

«Гэта ўсё зіма, – так падумаў аўтар. – Зімой усе нудзяцца. Потым будзе вясна. Вясной з зямлі пабяжыць сок у дрэвы, персанаж нап’ецца тым сокам і ачуняе».

Ён падняўся ў літчастку, каб забраць чамадан, які пакінуў там перад рэпетыцыяй. На рэпетыцыю аўтар прыйшоў адразу з цягніка, нават не паспеў засяліцца ў гасцініцу.

На шостым паверсе было цёмна.

Ён уключыў ліхтарык на мабільным тэлефоне і пайшоў па доўгім калідоры. Са сцен на яго пазіралі народныя артысты ў драўляных рамах. Яны былі чорна-белыя і спакойныя.

Кабінет, на шчасце, аказаўся незамкнёны. Аўтар хутка знайшоў чамадан і рушыў калідорам назад.

Каля ліфта выключыў ліхтарык і ў абсалютнай цемры, да якой вочы не паспелі прывыкнуць, націснуў на кнопку.

Дзверы адразу адчыніліся. З ліфта палілося белае святло. Пасярод святла стаяў высокі рэжысёр Пінігін – мастацкі кіраўнік тэатра.

Пінігін явіўся аўтару нібы добры айцец з белага воблака. Твар айца быў ласкавы. З вачэй лілося бласлаўленне.

- Сёння была рэпетыцыя, – нават не спытаў, а сказаў Пінігін.
- Была, – адказаў аўтар.
- Вы давольны, – зноў сказаў Пінігін без інтанацыі.
- Давольны.

РАЗДЕЛ ДРУГІ, У ЯКІМ
АУТАР ЗАМЕНИЦЬ АКЦЕРА,
ВОЖЫКІ ЗОЙМУЦЦА СЭКСАМ,
А НЕБА НАД КАМЕРНАЙ
СЦЭНАЙ ЗАЦЯГНУЦЬ КАМАРЫ

1.

Аўтар выйшаў з рэпетыцыі пануры. Ён чакаў, што персанаж будзе лёгкі, гнуткі, але той занудзіўся.

«Гэта ўсё зіма, – падумаў аўтар. – Потым будзе вясна. Вясной з зямлі пабяжыць сок у дрэвы, персанаж нап'ецца тым сокам і ачуняе».

Калі вясна пачалася, я выцягнуў з бярозы два цвікі. З дзірак адразу пабег сок. Вакол яго ўтварылася калонія мурашак, якія набіраліся сілаў. А я нічога не адчуў. Сок як сок.

Я нават у садзе босымі нагамі стаяў паміж дзвюма старымі яблынямі. Уяўляў, што я таксама яблыня. Што з глыбіні зямлі ў мае ногі цягнуцца ніткі энергіі. Але ніякія ніткі не цягнуліся, і мае ногі хутка змерзлі. У мяне потым два дні соплі цяклі з носу. Не ведаю, мо гэта той сок зямлі не засвоіўся арганізмам і стаў соплямі.

Насмарк перашкаджаў акцёру Зую гаварыць рэплікі.

Дзіма Есяневіч, хоць сёння на ім не было формы ўчастковага, пахадзіў, падумаў і сказаў:

– Себя берэч нада.

Зуя адправілі дадому.

Каб дзень не прапаў дарэмна, рэжысёр прапанаваў аўтару:

– Андруха, пабудзеш сёння замест Мішы. Ты гэтага персанажа нарадзіў, так сказаць. Ніхто лепей за цябе яго не ведае. А мы жаночыя ролі адрэпетуем.

Іра хацела пайсці ў свой аддзел кадраў, аднак Падаляка папрасіў яе застацца. Ён і сам не ведаў, навошта яму Іра. Але кожнаму творчаму чалавеку Іра патрэбна.

Яна села на сваё крэсла, дастала з пакета стос з паперамі, каб заадно падрыхтаваць спіс супрацоўнікаў тэатра, якія нарадзіліся ў наступным месяцы. Потым яна перадасць спіс у бухгалтэрыю, і шчасліўчыкі атрымаюць прэміі.

Аўтар вярнуўся з грымёркі ў шортах Зуя і стаў каля дзвярэй, якія ўжо прынеслі з тэатральнай майстэрні. Дзверы пахлі лакам.

– З ката Батона пачынаць?

– Пачынай з Батона, – адказаў рэжысёр. – Андруха, гэта ж твая п'еса. Ты яе напісаў і лепей за мяне ведаеш.

– Думаю, у мяне не атрымаецца. Я ўсё-такі не акцёр.

– Проста будзь сабой.

Быць сабой аказалася не так проста. Тым больш у Мішавых шортах, якія аўтар не змог запоўніць усе.

Ён паглядзеў на шэрагі венскіх крэслаў. Хоць глядачоў у залі не было, адчувалася прысутнасць мэтраў. Яны – незадаволеныя – сядзелі ў цёмных кутах.

– Вясной кот Батон стаў прасіцца да дзевак, – няўпэўнена сказаў аўтар. – І я многа думаў пра гэта ўсё. Але болей пра правы жанчын думаў.

Яго рэпліка прагучала неяк па-дурному, несур’ёзна. Аўтар адчуў, што мэтры скрывіліся. Адзін нават чыхнуў.

– Андруха, вельмі добра. Толькі не спяшайся. Можаш сказаць тое самае павольна? Я мно-га ду-маў пра гэ-та ўсё.

– Вясной кот Батон стаў прасіцца да дзевак. І я мно-га ду-маў пра гэ-та ўсё. Але болей пра правы жанчын думаў.

– Пра пра-вы жан-чын ду-маў.

– Пра пра-вы жан-чын ду-маў. Думаў, думаў, а потым у шортах выйшаў у двор вады набраць. Міма на лісапедзе ехала паштарка. Я паглядзеў на паштарку і па-ду-маў пра яе пра-вы. А яна паглядзела на мяне і сказала:

– Ідзі штаны надзень – яйцы застудзіш.

Іра засмяялася.

– Тш, Іра, – сказаў рэжысёр. – Працягвай, Андруха. Усё проста ідэальна. Галоўнае – не спяшайся.

2.

Толькі па-спеў я на-цяг-нуць шта-ны, як прыехалі дзве дзеўкі на матацыкле. Па пояс мокрыя ад язды па лужах. Гавораць:

– Іван, дай нам чыстыя румкі.

– Я не Іван. Я Іванавіч.

– А румкі дасі? Толькі чыстыя. Мы з гразных не п’ём.

Даў. Хіба мне шкада?

Яны ўселіся на маёй канапе на верандзе і паставілі на стол бутэльку самагонкі. Яе пах я чуў нават у хаце, дзе хадзіў туды-сюды і гаманіў сам з сабой:

– Чаго яны прыперліся? А яны доўга яшчэ будуць тут?

Дзеўкі не спяшаліся. Самагонка закончылася раней за жаданне пагаварыць. Тады яны залезлі каленямі на канапу і сталі выглядаць мяне ў акно, пад якім канапа стаяла.

– Іван! Хадзі сюды!

Я перажагнаўся і выйшаў.

– Іван, а кофе дасі? – спытала адна.

– Толькі натуральнае. Растварымае мы не ўпатрэбляем, – дадала другая.

Вынес я каву.

Адна дзеўка ўстала і прыціснула мяне да стала.

– Іван, ты такой інцярэсны!

– Цукар сыпаць? – пытаю.

– А я табе нраўлюсь?

Але прыехаў муж дзеўкі. Яна схапіла кубак і села.

– А мы тут кофе п’ём, – сказала мужу. – Бляха, якое гарачае! А ты што падумаў?

Дзеўкі паехалі. Я застаўся адзін. Ужо ноч пачалася.

Чую, у садзе нехта сапе. Гучна так сапе. Як конь ці баба Параска. Болей нават на бабу Параску падумаў.

Я выйшаў, пасвяціў мабільным тэлефонам на яблыні, гатовы быў сказаць: «А што вы тут робіце?». Але нікога не ўгледзеў. А яно – набачнае – сапе і сапе. Сапе і сапе. Страшна стала, але пайшоў на гук.

А там вожыкі сэксам займаюцца.

От.

І цётка Дуня даўно мне пра жонку гаворыць.

– Жаніцца табе нада, Андрусь. Жэнішся, і ўсё зменіцца. Ды хоць так во сядзеццэ на дзіване разам і гаманіць. Хораша ж сядзім? – сказала Света Анікей.

Яе было не пазнаць у новым вобразе. Так натуральна выглядала цёткай, што аўтар і сам гатовы быў паверыць.

Сказаў ёй:

– Хораша.

– І з жонкай сядзеш, пасядзіш. Ужо не так адзінока. Калі не хочаш слухаць, скажы: «Ай, усё, цётка!» – і я заткнуся.

– Ай.

– Ну панятна.

Света Анікей выйшла за штору, а пра жонку я і сам даўно думаў.

Калі б у мяне была жонка, я б узяў сякеру і доўга хадзіў бы па лесе з сякерай. Хадзіў бы, хадзіў і знайшоў бы якуюсьці каравую галіну. Прысеў бы ля той галіны, задуменна б глядзеў на яе, пакурыў бы, паслухаў бы цішыню ляснага неба і шэпт дрэваў. Падумаў бы штосьці прыгожае і філасофскае пра жыццё, смерць і каравую галіну.

Потым высек бы тую галіну і радасна вярнуўся б дадому.

Вярнуўся б дадому радасна, сказаў бы жонцы:

– Во!

А жонка б адказала:

– Што – во? Дзе ты боўтаўся? Боршч стыне. Рукі ідзі мый. І нашто ты каравую галіну прыцёг?

Я б махнуў рукой і ціха сам сабе ў бараду сказаў бы:

– Ай, ніхрана ты не разумееш.

Добра было б так.

Іра зноў засмяялася.

– Не, ну смешна ж.

Рэжысёр хоць і зрабіў выгляд, што не вельмі давольны ўмяшаннем у творчы працэс, але недзе там, у глыбіні, радаваўся.

– Класна, Андруха. Ты акцёр.

Аўтар засаромеўся. Іра недаверліва агледзела яго.

– І ў Мішы б атрымалася, – сказала.

Але гэта ўсё ў фантазіі.

У жыцці мне жонка не трэба. Як баба Параска пра свайго сына казала: «Ён ужо адвык». Так і я – адвык. Гэта проста цяпер, проста тут. На момант падумаў.

Лёг спаць у восем раніцы. У ціхай пустой хаце. Прачнуўся, бо мая ціхая хата вібрыравала ад грукату ў дзверы і крыкаў цёткі. Паглядзеў на гадзіннік – яшчэ дзевяці не было. Ад цёткі пяць званкоў на тэлефоне, на якія я не адказаў. Ну, я іх і не чуў.

– Андрусь! Андрусь! – ужо не ў дзверы, а ў шыбу малоціць цётка.

А госпадзі! А што такое? Пажар? Канец свету? Флюараграфія?

– Андрусь, Хрыстос уваскрэс!

Іра і гэтым разам не вытрымала, выбухнула тонкім смехам. Яна яшчэ не перагарнула ніводнага аркуша паперы са свайго стоса, і імянінкі рызыкавалі не атрымаць грошы.

– Іра, бляха! – сказаў рэжысёр.

Але ён радаваўся, радаваўся.

П’еса добра пайшла. Мэтры ў цёмных кутах апладзіравалі стоячы.

Рэжысёр нават падумаў: а што, калі... Ай не, Міша пакрыўдзіцца.

Паглядзеў на Іру, убачыў у яе позірку той самы адказ: Міша харошы.

І аўтар, аўтар адчуў задавальненне. Ён як ведаў, што вясной перса-наж ачуняе. Усе гэтыя дзеўкі на матацыклах разнясуць яго тугу.

Шкада, што ў п’есе так мала дзевак. Болей, болей дзевак трэба!

Цётка таксама жыве адна. Нейкі час у яе быў певень. Але ён збег ад яе і тры дні жыў на канаве. Цётка ўгледзела яго і пазваніла:

– Андрусь, усё кідай і бяжы хутчэй-скарэй! Вазьмі з сабой сетку.

– Якую сетку? Няма ў мяне сеткі.

– Ай, ну што ты за мужык такі! Бяжы, я дам.

Я прыбег, узяў цётчыну сетку і наблізіўся да пёўня.

Цётка Дуня нерухома стаяла ў канцы агарода і назірала ў бінокль.

Певень цяпеў мяне, цяпеў, а потым як крыкнуў! Як драпануў па полі! Я спужаўся, а цётка праз увесь агарод сказала, што я калека.

Аўтар чакаў на смех Іры, але той у залі не было. Ён так захапіўся п’есай, што не заўважыў, як Іра пайшла.

– Класна, Андруха. Вельмі класна, – сказаў рэжысёр і таксама выйшаў з залі.

Аўтару камплімент спадабаўся. Усе аўтары любяць, калі іх гладзяць па спіне. Яму нават стала шкада, што рэпетыцыя скончылася. У залі з ім засталася толькі Света Анікей. Яна была ў вобразе цёткі Дуні.

Света ўсю сябе аддавала ролям і вельмі стамлялася пасля.

Яна прысела на канапу, якая стаяла пасярод сцэны.

Аўтар так добра адчуваў, так разумеў кожную яе ролю, але за маскамі ніколі не бачыў самую Свету. Сапраўдная Света заўсёды выходзіла за штору.

Ён сеў побач з ёй.

– Ну што вы, Света? Як вам спектакль?

– Харошы спектакль. Жызнены. А я ў Мані баршчу паела і падумала... Ладна, пайду я наскі пераадзену.

Света Анікей выйшла за штору.

Аўтар застаўся адзін.

3.

Нібыта ўсе сцэны былі вясёлыя і лёгкія, але цяпер, калі нікога не было побач, аўтар ізноў адчуў, што персанаж зводзіць сябе. Па п'есе ён мусіць быць шчаслівы. Аднак шчасце выглядала як шорты Зуя – не таго памеру.

«Гэта ўсё вясна, – падумаў аўтар. – Проста персанаж занудзіўся ў адзіноце».

Ён паабяцаў сабе перачытаць п'есу, калі вернецца ў гасцінічны нумар, і ўжо дайшоў да дзвярэй, але не змог выйсці. Штосьці трымала яго тут, не адпускала.

Аўтар азірнуўся і ўбачыў персанажа. Персанаж сядзеў на канаве.

Вечарэла.

З неба мусілі падаць знічкі ў вядро ля студні і назаўжды станавіцца пажоўклым лісцем. Але нічога такога не адбывалася. Неба было зацягнута камарамі.

Персанаж сказаў:

– Ты што, не бачыш, як мне пагана?

Аўтар бачыў і нават хацеў выбачыцца. Але разгубіўся і адказаў:

– Цяпі.

РАЗДЗЕЛ ТРЭЦІ, У ЯКІМ
ДУШАВАЯ КАБІНКА
СТАНЕ КАСМІЧНЫМ
КАРАБЛЁМ, НА СЦЭНЕ
БУДЗЕ СТАЯЦЬ МАКЕТ
КАЗЫ З ФАНЕРЫ,
А АЎТАР ПАСПРАБУЕ
СКАПІЦЬ ПЕРСАНАЖА

1.

Персонаж сказаў:

– Ты што, не бачыш, як мне пагана?

Аўтар бачыў і паабяцаў сабе перачытаць п'есу, калі вернецца ў гасцінічны нумар.

Гасцінічны нумар яму аплаціў Купалаўскі тэатр. Мабыць, тэатр лічыў аўтара важным чалавекам, бо ў нумары быў нават кабінет з дубовым сталом. За гэтым сталом ён не напісаў ніводнага слова.

У гасцініцы аўтар набраў поўную ванну гарачай вады, раздзеўся, узяў п'есу і апусціўся ў глыбіню.

Доўгі час мне даводзілася мыцца ў двары пад небам.

Аднаго разу я цэлы дзень грэў на вогнішчы ваду і з радасцю прадчуваў, як акунуса ў прахалоду, нада мной будучь плыць рэдкія аблогі і галіна грушы будзе калыхацца на ветрыку.

Закіпаціў два бідоны вады, развёў кіпёе халоднай са студні.

Тое-сёе, пачаўся вечар, спякота спала. Я раздзеўся, улёгся ў чыгунную ванну і задрыжэў. Але падумаў, што зараз прыцярплюся. А тут падняўся вецер, і на мяне пасыпаліся гнілыя грушы і галлэ з лісцем. Я прызвычайіўся, але лупануў дождж.

Потым я сядзеў у хаце ля акна і глядзеў праз шыбу, як у маёй ванне плаваюць грушы і бурбалкі.

Так я прыдумаў правесці ў хату водаправод.

Сем дзён я пракладаў трубы і выкладваў на падлозе будучага ваннага пакоя мазаіку з раздробленай кафлі. Парэзаў усе пальцы, не заўсёды ёй і рэдка выходзіў з двара, у сне бачыў толькі трубы з халоднай і гарачай вадой. Першы год у Прудку я субліміраваў сэксуальную энергію ў пасеў гародніны. Цяпер – у водаправод.

Калі я закончыў з трубамаі, стаў выбіраць душавую кабінку.

Патлумачце мне: навошта ў душавых кабінках тэлефон? Што можа здарыцца, каб я захацеў пазваніць з душавой кабінкі?

– Алё!

– Алё.

– Прывет! Я з душавой кабінкі званю. У мяне тут тэлефон е. Я стаю голы, вада на галаву льецца. І ўспомніў пра цябе. От пазваніў.

- Што ты хацеў?
- А? Грамчэй кажы – у мяне вада льецца!
- Што ты хочаш?
- Што?
- Перазвані, калі памыешыя!
- Дык я з кабінкі магу гаварыць – у мяне тут тэлефон е!
- Што ты хацеў?
- А?

Я ўсталяваў кабінку і падключыў пральную машынку, закінуў мыць адзенне, сеў на падлогу, прытуліўся да грубкі і глядзеў, як у барабане круцяцца мае кашулі.

Дзед бы заплакаў, каб яму сказалі, што ўсё можа быць так проста.

Я нават гель для душа купіў. Я ішоў у прудкаўскую краму купляць гель для душа, як мой бацька ішоў купляць свой першы аўтамабіль. У мытай кашулі прыйшоў і сказаў Зоі Казлянскай:

- Мне ліверку катам. Што я яшчэ хацеў? А! У вас гель для душа е?
- У нас, Андруша, толькі такое. Тры ў адном: шампунь, бальзам і гель. Пахне абрыкосамі. На панюхай.

Але нічога.

Я наліў на галаву «тры ў адном». Цёплая мыльная вада пабегла па целе. Усё маё жыццё змянілася.

Душавая кабінка была касмічным караблём. Яна выцягнула мяне з Прудка. Тут мне яшчэ ніхто не грукаў у шыбу. Не гаварыў, што я схуднеў. Не прасіў зрабіць флюараграфію.

Толькі я падумаў такое, як пазваніла цётка Дуня. Яна пазваніла ў душавую кабінку, пакуль я мыўся.

- Ну привет. От і я. А што ты не радуешся, што я званю?
- Я радуюся.
- Мала радуешся. Ты яшчэ болей схуднеў.
- Скуль вы ведаеце, што я схуднеў? Вы ж мяне не бачыце.

Але на ўсялякі выпадак прыкрыўся рукой.

- Хіба я па голасе не чую? Гарачае трэба есці, – сказала цётка. – І пастрыгчыся.

Я ўважліва паглядзеў на тэлефонны апарат. Калі закончыў мыцца, заклеіў дзве шляпкі балтоў ізалентай і спусціўся ў рэстаран паснедаць.

2.

Штодня тут былі бясплатныя сняданкі. Яны ўваходзілі ў рахунак, які аплочваў Купалаўскі тэатр. Але бясплатнае аўтар саромеўся есці многа, таму стараўся снедаць сціпла. Яму здавалася, што ўсё, што ён з'ядае, кудысьці запісваецца і перадаецца ў тэатр. У тэатры дырэктар чытае і выклікае да сябе Пінігіна.

– Тры свіныя катлеты! Брусельская капуста! Падліўка з паджаркай! Авакада! Ну і аўтар! А такім худзенькім здаваўся. Ён што сабе думае? Нам самім, можна сказаць, есці няма чаго. Мікалай Мікалаевіч, вы там намякніце аўтару, што трэба стрымліваць апетыты, паўплывайце, так сказаць. Бо хутка, каб пракарміць яго, нам прыйдзецца скарачаць штат акцёраў.

Нічога такога, вядома, не было. Ніхто не сачыў, колькі аўтар еў. Але на ўсялякі выпадак ён стараўся выбіраць самыя маленькія катлеткі, асабліва калі дзяўчына за барнай стойкай глядзела на яго.

І цяпер аўтар паклаў на талерку трохі таго, трохі сяго, сеў за вольным столікам, якіх тут было многа: у рэстаране, апроч яго, снедаў толькі адзін чалавек, які жыў у гасцініцы даўно. Здаецца, гэты чалавек быў доктарам, бо некалькі разоў да яго звярталіся так.

Аўтар хутка справіўся са сваім сціплым сняданкам.

– Да свіданія! – радасна сказала дзяўчына за барнай стойкай.

– Да свіданія, – адказаў аўтар.

Але ў яго жываце бурчэла.

– Можна я вазьму яшчэ дэсерт?

– Вазьміце.

Аўтар узяў дэсерт, вярнуўся за свой столік. З'еў дэсерт, устаў.

– Да свіданія, – ізноў радасна сказала дзяўчына.

Гэта было недарэчы, бо аўтар збіраўся папрасіць каву.

– Да свіданія, – адказаў ён.

Доктар, які сядзеў непадалёк, нібы пачуў яго думкі і параіў:

– Вазьміце яшчэ каву. Сёння няпросты дзень.

Да рэпетыцыі заставалася гадзіна – быў час спакойна падумаць пра ўчорашні канфлікт з персанажам. Але што тут думаць? Яшчэ вечарам аўтар перачытаў п'есу і запэўніўся, што яна была напісана добра.

Аўтар пісаў п'есу два гады – жыў у Прудку і пісаў. Героі хадзілі і гаварылі, як жывыя. Усе былі гарманічныя. Усе.

Акрамя персанажа.

Іншы раз аўтар не разумеў яго.

Ён успомніў словы, якія персанаж сказаў учора: «Ты што, не бачыш, як мне пагана?».

Ён бачыў. Але не разумеў: чаму пагана?

Па п'есе персанаж быў шчаслівы.

Спачатку аўтар разгубіўся. А калі вярнуўся ў гасцініцу, падумаў, што персанажу проста адзінока, і вырашыў быў увесці новага героя. Так, нязначную жаночую ролю, каб персанаж не сумаваў. Ён нават прыдумаў герою імя – Оля.

Але перапісваць п'есу было позна.

Яе ўжо ўзгаднілі.

Спонсар перавёў на рахунак тэатра вялікую суму грошай.

Рэжысёр Падаляка захапіўся спектаклем.

Акцёры патрапілі ў вобразы.

Прыхільнікі, прыхільнікі палюбілі кнігу і чакаюць пастаноўку.

Аўтар, можна сказаць, быў на кані.

А персанаж неспакойны. І што ў яго ў галаве?

Раней жа ён быў шчаслівы. У яго нічога не было, а ён радаваўся. Ён радаваўся, калі засяліўся, калі варыў каву на вогнішчы ў іржавай місцы пад дажджом.

Цяпер у яго дзве туркі, два электрачайнікі. У яго ёсць кававы апарат і нават душавая кабінка. Аўтар палічыў: дваццаць навалачак! На якой з іх персанаж высыпаўся? Сам аўтар добра спаў без Олі і без навалачкі ў каморы. Там было восем градусаў цяпла, і яму хапала.

Што змянілася?

Так, пакуль усё выглядае не вельмі цікава, аднак гэта толькі рэпетыцыі. Акцёры часта паўтараюць тыя ж рэплікі. «Ты зноў схуднеў», – гаворыць Света Анікей кожны раз, калі персанаж выходзіць з хаты.

Гэта не жыццё, а спектакль.

Хата – бутафорыя.

Навалачкі – рэквізіт.

Як іначай?

Усе так жывуць, і ніхто не скардзіцца. Трэба цярпець.

Пасля рэпетыцый будзе прэм'ера. Прэм'ера – гэта галоўнае. Прыйдзь людзі з кветкамі. Крытыкі напішуць рэцэнзіі. Гэта важна.

Ужо няма часу перапісваць п'есу.

Нічога, нічога. Персанаж проста занудзіўся. З кім не бывае?

Аўтар дайшоў да тэатра хутка, хоць стараўся зусім не спяшацца.

Каля службовага ўвахода закурыў цыгарэту. Раніца выглядала спакойнай. Адно што – хацелася есці.

Тут да яго падышла Вольга Дзядкова. Невядома, што яна ў ім знайшла, але была пры пасадзе ў тэатры і па магчымасці апекавала аўтара. Цяпер убачыла яго і захацела абняць.

– Ну абдыміце.

Пакуль Дзядкова абдымала аўтара, ён адганяў ад яе цыгарэтны дым.

Яна сказала:

– Ты толькі не бяры да галавы, добра?

– Добра.

– Так здараецца. Але выпрабаванні даюцца нам не проста так.

– Я зразумеў.

Папраўдзе аўтар не зразумеў нічога. Ён нават пачаў думаць на той дэсерт, які ўзяў у рэстаране гасцініцы. Хіба ўжо пазванілі з рэстарана і данеслі. Тэатр пайшоў у мінус, спектаклю скарацілі фінансаванне, а мо і закрылі. Мо і сам тэатр закрылі. Столькі дурных думак можа нарадзіцца ў неведомасці.

Але не ў дэсерце ж справа. Што здарылася?

Аўтар прайшоў міма вахцёркі, якая правяла яго маўклівым позірам, дайшоў да ліфта, націснуў на кнопку.

Дзверы адразу адчыніліся. У ліфце ў белым святле стаяў мастацкі кіраўнік тэатра Пінігін. Ён быў такі самы, як пазаўчора. Можна, з таго вечара і не выходзіў з ліфта.

– У вас персанаж прапаў, вы знаеце, – ці то сказаў, ці то спытаў Пінігін.

– Знаю, – адказаў аўтар.

Вядома, ён нічога не знаў.

Як прапаў? Хіба так можа быць?

3.

У залі ўжо былі ўсе: рэжысёр Падальяка, Іра, Міша Зуй, Света і Дзіма Есяневіч.

Іра не сядзела на сваім крэсле, а стаяла каля выхаду і круціла на пальцы звязак з ключамі. Было падобна на тое, што яна пільнавала, каб ніхто чужы не трапіў у залю. Аўтара Іра прапусціла.

Пасярод сцэны стаяў макет казы з фанеры. Побач з макетам казы сядзеў акцёр Зуй. Ён трымаў у руцэ бідончык.

- Андруха, табе ж пазванілі? – спытаў рэжысёр.
- Пазванілі, – адказаў аўтар, хоць ніхто яму не званіў.
- Тады ты знаеш?
- Знаю.
- Зараз сам пабачыш.

Пачалася рэпетыцыя.

Зуй сказаў:

- Трыццаць першага жніўня ўвечары я пайшоў даіць казу. Каза Цёця не прывыкла, што я пахну абрыкосамі, доўга нюхала мяне перад тым, як падпусціць да сябе.

Рэжысёр пачакаў, пакуль Зуй скончыць. Потым папрасіў:

- Міша, прачытай як персанаж.

Міша яшчэ раз прачытаў. Але яшчэ раз атрымалася як Міша.

- Андруха, я не разумею, што такое. Давай ты. Учора ў цябе добра атрымалася.

Аўтар выйшаў на сцэну, падышоў да фанернай казы, пагладзіў яе па галаве, сказаў:

- Цішэ, цішэ, Цёця, не бойся, гэта я.

Паставіў побач бідончык, прысеў, зрабіў рух рукой, нібы доіць казу.

Рэжысёр дапамог яму, стаў шаптаць:

- Пш, пш.

Гэта малако палілося ў бідончык.

- Гук мы потым запішам, – сказаў Падаляка.

Панятна, панятна.

Адной рукой аўтар даіў казу, другой – падсвечваў мабільным тэлефонам казіныя цыцкі.

- Мне казалі, што малако кожны дзень мае іншы смак. Неяк я паўдня карміў казу горкім палыном і не адчуў розніцы. Малако як малако. Але калі прыезджаюць госці, я расказваю ім, што казінае малако кожны дзень рознае.

Аўтар зазірнуў у бідончык.

Бідончык быў пусты.

- Андруха, не спыняйся. Што далей? У п'есе ты расказваеш пра гасцей. Да цябе прыезджалі госці. Ты любіў гасцей. Успомні, што госці?

- Госці прыезджалі.
  - Далей што?
  - Неяк да мяне прыехала дзевятнаццаць чалавек. Адзін застаўся на-чаваць. Калі ён лёг спаць, я палез у фэйсбук паглядзець, як яго завуць.
  - Як яго звалі?
  - Я не помню.
- І тут аўтар пачуў за спінай:
- Ягор.
- Ён азірнуўся – на канапе сядзеў персанаж.
- Што? – спытаў аўтар.
  - Яго звалі Ягор, – паўтарыў персанаж.

Шкраб. Шкраб. Аб страху трэцца старая акацыя. Тут утульна і спакойна, нікуды не хочацца выходзіць. Тым больш што за сценамі хаты ідзе дождж.

Але побач з персанажам ляжыць спакаваныя заплечнік.

Аўтар зрабіў крок наперад.

Другі.

Трэці.

Апусціўся на канапу.

Яна зарыпела.

Але персанаж не спужаўся, не ўстаў з месца, нават не паглядзеў на аўтара. Ён паўтараў французскія дзеясловы:

- Je vis. Tu vis. Nous vivre.

Аўтар працягнуў руку, каб затрымаць персанажа, схопіць і нават, калі спатрэбіцца, прывязаць да канапы.

От-от.

У гэты момант у яго зазваніў тэлефон.

- Пачакай, я зараз, – ціха сказаў ён. – Мне хтосьці звоніць. Не сыходзь нікуды, калі ласка. Я хутка. Алё.

- Іванавіч, здраствуйце. Адзел занятасці беспакоець. Вы ў нас на ўчоце састаіце. Срочна здайце пяць кілаграм макулатуры. Гэта важна, Іванавіч, не зацягвайце. Усё, пака.

- Я не Іванавіч, я аўтар. Вы не туды папалі. Куды вы звоніце? Алё.

Ён падняў вочы, але ні канапы, ні персанажа ўжо не было.

Аўтар сядзеў на кукішках пасярод сцэны, у адной руцэ трымаў мабільны тэлефон, у другой – пусты бідончык.

А побач стаяла фанерная каза.

– Андруха, давай забудзем пра гасцей, – сказаў рэжысёр. – Гасцей няма. Не хочаш – не будзе. А цётка Дуня? Успомні цётку Дуню.
Света Анікей устала з крэсла і паправіла прычоску.
– Андрусь, прывет. От і я. Ты рады? Дай плашч хімзашчыты.
– Позна, Рома. Ён ужо сабраў заплечнік.
Света села.

Я сабраў заплечнік і стаў чакаць свой аўтобус.
Але прыйшла цётка Дуня.
– А дождж! А мокра! Здароў! Ты зноў схуднеў.
– Ага.
– Дай плашч хімзашчыты: я ў лес хачу. Грыбы! Лісянкі! Я ўся гару – так хачу. А дождж, бляха!
– Вам каву зрабіць?
– Няма калі на тваю каву. Дай плашч хімзашчыты. Вой які ты марудны! Грыбы разбягуцца. Хутчэй! Дзе ў цябе той ключ?
Цётка ўзяла ключ ад сцёбкі і пайшла плашч шукаць.
А я сяджу на канапе і каву п’ю. Забыўся ўжо на цётку. Паўтараю французскія дзеясловы:
– Je vis. Tu vis. Nous vivre.
І тут гляджу – ідзе да мяне партызан. Партызан ідзе і смяецца.
– Я такая давольная! – гаворыць партызан. – Я ў цябе ваенны плашч знайшла. Я такая давольная! Такі дабротны плашч! Я цяпер у лесе жыць магу. А ты едзь, Андрусь, едзь. Усё, пака.

У Купалаўскім тэатры пагасла святло.

– Апяць тыя пробкі, – сказала Іра. – Я зараз электрыка прывяду.
Іра пайшла.
У аўтара зноў зазваніў тэлефон.
– Іванавіч! Алё! Пазнаў мяне?
– Не.
– То я – інспекцыя па свеце. Іванавіч, скажы хуценька, што ў цябе там на тым шчотчыку націкала.
– Не магу. Вы не туды папалі. Мяне ў Прудку няма.
– Цю, а куды ты паехаў? Толькі пачакай, я рукі вытру. Салат ела.
З маянэзам, бляха. Ну, дзе ты?

РАЗДЕЛ ЧАЦВЕРТЫ,
У ЯКІМ ПРЫПЯЦЬ
ЗАРАСЦЕ БЕЛЫМІ
ЛІЦЭМІ,
ЧАРОУНЫМ СПАСАБАМ
З'ЯВІЦЦА ОЛЯ,
А НА КАМЕРНАЙ
СЦЭНЕ ПАХАВАЮЦЬ
АРКАДЗІЯ ЗАЙЧЫКАВА

1.

У Купалаўскім тэатры пагасла святло.

– Апяць тыя пробкі, – сказала Іра. – Я зараз электрыка прывяду.

Іра вярнулася адна.

– Электрык паехаў грузіць дэкарацыі. Я сама ў шчотчык не палезу.

А Пінігін у ліфце застраў. Будзеце кексы? Міша, на кекс.

Міша быў цэнтральнай фігурай у спектаклі, але цяпер ад яго нічога не залежала.

Не толькі акцёр Зуй – нават аўтар не мог прымусіць персанажа сесці на канапу і ўзяць бідончык.

Персанажа ў п'есе ўжо не было.

– А дзе ён? – спытаў Падаляка.

– Няма, – адказала Света Анікей. – Міша тут ні пры чым.

– Света, сядзь. Дзе персанаж?

– Рома, будзеш кекс? Пакушай.

– Іра, бляха, які кекс! Андруха, дзе персанаж? Мы справімся без персанажа? Міша, хопіць есці. Вазьмі бідончык. Давай чытай.

Зуй паспяшаўся праглынуць кавалак кекса, які паклаў у рот, але ад хвалявання ўдарыў бідончык нагой. Той гучна пакаціўся па сцэне і знік у цемры.

– Міша, ты хоць што-небудзь можаш зрабіць нармальна? Хаця б бідончык вазьмі ў руку.

– Рома, не крычы на Мішу.

– Іра, сядзь. Міша, куды ты пайшоў? Міша, стой!

Зуй выйшаў у калідор. Усе, хто застаўся ў залі, напружана маўчалі.

Света першая не вытрымала і спытала:

– Ромка, а што рабіць з плашчом хімзашчыты?

– Знаеш што, Света?

– Знаю, – адказала Света і села. – Чаго ты крычыш?

Падаляка і сам адчуваў, што перагнуў.

Так нельга, нельга. Трэба супакоіцца.

Тш, Рома, тш. Рома харошы.

– Я ж нармальна, ну, – сказаў ён. – Кура яшчэ не гатова. Хіба ўсё паспееш?

– Нічога нельга паспець. Яно зразумела, – адказаў аўтар і пагладзіў фанерную казу.

У яго галаве, як рэха, прагучалі словы, сказаныя персанажам: «Бляха, свет такі вялікі, а я сяджу на кукішках у цёмным хляве і падсвечваю мабільным тэлефонам казіныя цыцкі».

Потым ён выйшаў з хлява паглядзець, ці рухаецца неба над Прудком. Неба над Прудком не рухалася. У Прудку балота было і знізу, і зверху.

Ён глядзеў на неба і пачуў:

– Ідзі штаны надзень, бо яйцы застудзіш.

Я нацягнуў штаны, спакаваў заплечнік і купіў квіток на аўтобус.

За акном аўтобуса праносяцца беларускія вёскі і мястэчкі, як кардонныя дэкарацыі. Каленкавічы, Мазыр, Нароўля. Мой заплечнік наліваецца геліем. Я думаю нават, што гэта не заплечнік, а парашут. Здаецца, засумняваюся, ці ехаць далей, і выскачу ў адчынены люк.

Ат, ужо выскачыў.

Добра, я застануся, застануся тут. Мне б толькі ўтрымацца, схапіцца за што-небудзь.

Вецер нясе мяне, я чапляюся за стрэхі домікаў і помнікі Леніну. Але яны мокрыя і слізкія ад дажджу.

Па фасадах я спускаюся ўніз і хапаюся за жанчыну.

Яна крычыць:

– Вой!

І адбіваецца ад мяне пакетам.

Я падымаюся высока, лячу між аблокаў. У небе ўспамінаю, што ў мяне ёсць заплечнік-парашут. На парашуце спускаюся на балкон палаца ў Нароўлі. На балконе пан у халаце п'е чай.

– Прыпяць зарасла белымі лілеямі, – гаворыць пан.

Цяжка паверыць.

Мадэмуазель Луіза прыехала з Парыжа вучыць дзяцей пана французскім дзеясловам і здзівілася, як у Нароўлі прыгожа.

Гэта быў маленькі рай на зямлі.

Я гляджу на белую Прыпяць і чую знізу:

– Вы чаго там сядзіце? Злязайце скарэй, пака вам браўно на галаву не ўпала.

Вокны забіты дошкамі. Балкон зарос ракушкамі на дне ракі.

– Халат! Адпусціце халат! – просіць пан.

Няма ўжо ні пана ў халаце, ні балкона. Усё кудысьці падзелася, засталіся толькі дэкарацыі. Яны пранесліся за акном аўтобуса.

Паветра змянілася яшчэ на мяжы. Нібы памежнік акаціў мяне халоднай вадой са шланга.

І я такі:

– А госпадзі!

Ён засмяяўся і штосьці сказаў па-польску. Усе яго зразумелі. А што ён сказаў? Можна, папярэдзіў:

– Калі сярод пасажыраў ёсць беларусы, калі ласка, цікайце!

– Андруха, што, ты гаворыш, ён захацеў? Свабоды?

Пра свабоду аўтар нічога не гаворыў. Свабода – гэта добра. Але толькі ўнутры свайго твора персанаж абаронены сюжэтнай лініяй. Няхай тут неба нерухомае, балота і знізу, і зверху, але гэта бяспечнае неба. Пад ім не адбудзецца нічога непрадказальнага.

Персанаж проста не разумее, што сядзець на кукішках і падсвечаць мабільным тэлефонам казінья цыцкі – не самы горшы сюжэт.

Тым больш што яшчэ ўчора аўтар перачытаў п'есу і прыдумаў новага героя. Так, нязначную жаночую ролю, каб персанаж не нудзіўся.

Але ўжо позна. Дзверы зачыніліся. Мы едзем, едзем, едзем.

Польшча за вокнамі заліта восеньскім сонцам, як алеем. Праз люк алей зацякае ўнутр аўтобуса. Калі правесці перад сабой рукой, у паветры застануцца сляды ад пальцаў.

У восеньскім сонцы палякі становяцца залатымі.

– Я вельмі класная пані, – гаворыць адна жанчына. – У мяне ўсе зубы мудрасці выраслі. Мой прадзед быў вядомым графам. Я ўнаследавала яго прыгажосць і геніяльнасць.

Пан чытае газету і важна маўчыць.

А маладая паненка просіць кіроўцу спыніць аўтобус: у яе кружыцца галава, ёй трэба выйсці.

Мы спыняемся. Разам з дзяўчынай выходзіць хлопец. Ён трымае яе за руку.

Здаецца, у свеце хутка з'явіцца яшчэ адзін чалавек.

Мы чакаем, чакаем, чакаем і засынаем у доўгім-доўгім чаканні, у прадчуванні маленькага непазбежнага цуду.

– Андруха, ты што-небудзь можаш зрабіць?

Рома ўжо цалкам супакоіўся. Нават Міша вярнуўся ў залю, знайшоў у цемры бідончык, паставіў яго побач з макетам казы і чакае, што адкажа аўтар.

У камернай залі застылі ўсе гукі. Нібы вялікая рука націснула на будынак тэатра, і час унутры спыніўся.

Потым вярнуўся электрык.

Ён палез у шчотчык, і па тэатральных правадах зноў пабегла электрычнасць, дзверы ліфта адчыніліся, а пасажыры ў аўтобусе прачнуліся і дасталі з кішэняў мабільныя тэлефоны.

Маленькі цуд, у чаканні якога яны застылі, адбыўся: у свеце з'явіўся новы чалавек.

Аўтар даў яму імя – Оля.

2.

Спачатку ў Олі было толькі імя.

– Оля, как ваабшчэ?

– Нармальна.

– А ваабшчэ как?

Ім пакуль няма пра што размаўляць. У яе ёсць толькі імя. У яго – толькі заплечнік.

І аўтар даў ім успаміны.

Месяц таму Оля прыязджала ў Прудок. Яны разам ездзілі на Прыпяць, разам сядзелі на канапе на верандзе.

– Оля, помніш, мы ездзілі?

– Помню. Мне было ўтульна на верандзе.

Ім ужо ёсць пра што гаварыць.

Цяпер яны маглі гаварыць доўга.

Пачалі – каля варшаўскага Палаца культуры, дзе персанаж выйшаў з аўтобуса следам за Оляй, і працягнулі – у яе дома.

У Олі ўтульная кватэра на першым паверсе, з выходам у свой сад, які яна называе агародам. Але ў агародзе людзі гаруюць, а тут можна толькі балдзець.

– Выбірай любы пакой.

З усіх пакояў я выбіраю самы светлы.

Тут на ложку ляжыць кот.

Няхай у Олі будзе кот.

Яна выдае мне рушнік, прасціну і навалачку.

– Оля, навошта мне навалачка? Я хачу куды-небудзь ехаць.

– Едзь, ну. Памыйся і едзь.

Мыюся. Гэта важна.

Я думаю, што, пакуль чысты, усё пад кантролем. Пакецік для брудных шкарпэтак мусіць быць заўсёды пусты. Калі там з'явіцца штосьці, трэба ўсё кідаць, казаць: «Прасціце, я на минутку» і бегчы да бліжэйшага вадаёма. А калі вадаёма няма, то ўрывацца ў любую кватэру і крычаць: «Жэншчына, мне срочна!».

На змеявік у ванным пакоі запаўжаюць сохнуць мае штаны.

– Напішы, што Оля прыгожая, – гаворыць Света Анікей.

Оля прыгожая.

Але аўтар не даў ім блізкіх адносінаў, каб потым лёгка было развязаць іх сюжэтныя лініі. Ён не назваў, хто яны адно аднаму. Усяго адно толькі слова магло спрасціць іх стасункі, але гэтае слова не было напісана.

Аўтар намалюваў Олі толькі контуры, каб яна была лёгкая і гнуткая, як кавалак кардону, які можна перастаўляць з месца на месца і кантраляваць.

– Скажы, што Оля смачна гатуе, – прапаноўвае Іра.

Оля частуе галубцамі і ўпарта робіць выгляд, што ў яе так заўсёды. Нібы ў любы момант можна пазваніць ёй у дзверы, і яна скажа:

– Опа! Галубцы будзеш?

Ём галубцы, хоць мне нельга капусту. Потым будзе балець живот.

Пакуль живот не баліць, мы вырашаем паехаць на мора.

Аўтар перачытаў апошні сказ.

Якое мора? Адкуль узялося мора?

– Гэта мая мара – убачыць мора, – сказала Оля.

Яна зварыла каву і вынесла два кубкі ў сад.

Неба лагодна апусцілася ёй на плечы.

Не, не, не – ніякага мора! Трэба перапісваць сюжэт.

Оля паставіла кубкі з кавай на столік, выпрастала спіну і раптам чыхнула.

Гэта адбылося так нечакана, што яна сама здзівілася.

Новы твор гатовы, героі занялі свае месцы, і сюжэтныя лініі самі прывядуць іх не на мора, а ў Прудок. Цяпер аўтар мог не прысутнічаць побач увесь час.

Тым больш што на камернай сцэне Купалаўскага тэатра зноў праходзіла рэпетыцыя спектакля па яго кнізе.

У рэшце рэшт, персанаж не памёр – ён хутка вернецца. Оля пакажа яму дарогу дадому.

Мала засталася чакаць.

І калі ён прысядзе на канапу на верандзе, то павінен адчуць сябе абароненым пад дзедавым небам.

Трэба, каб тут ужо сядзела цётка Дуня. Каб не Света Анікей прыбегла ў бігудзях і сказала:

– Андрусь, не абрашчай уніманія, я на самам дзеле цётка Дуня. Ты пасядзі пака, падумай пра дзевак на матацыкле, а я пайду розныя наскі надзену для антуражу.

А каб цётка Дуня сама.

І каб Пугачова стаяла ў сенцах, каб дымавыя пушкі былі запраўлены дымам для эфектнага выхаду Пугачовай.

– Я перастану ждаць цябя, а ты прыдзеш, прыдзеш унезапна, – спяе яна.

І персанаж заплача, пацалуе зямлю пад ігрушай, абдыме Пугачову, казу, цётку Дуню і скажа:

– Госпадзі божа мой! Я ехаў, ехаў, ехаў. А тут я дома.

Таму купалаўцы стараліся.

Усе жаночыя ролі Анікей выконвала з бляскам.

Дзіма Есяневіч быў шыкоўным трактарыстам Колям. Такого хоць сённа саджай на трактар – ён ці нап'ецца і засне ў канаве, ці ўсю работу паробіць. З трактарыстамі ніколі не вядома, на што ў іх сённа натхненне.

На сцэне замінаў толькі Міша Зуй. Яго і грыміравалі, і амаль усе рэплікі парэзалі – усё адно быў не персанаж, а Зуй. Нават калі маўчаў, калі проста часаў руку за шторай, у рэжысёра электрызаваліся валасы: усім сваім целам ён адчуваў, што персанажа няма, і вельмі шкадаваў, што ён цяпер не на дачы з жонкай і дзецьмі. Хоць дачы ў яго не было.

Але Рома быў вінаваты перад акцёрам, таму не рабіў яму заўваг, а толькі крывіўся на яго патугі. Аднак ён крывіўся на ўсё, бо меў складаную размову з Пінігіным. З ліфта Падаляка выйшаў з атамнай бомбай унутры.

Аўтар, калі ўбачыў яго, адчуў гэтую бомбу і нічога не спытаў. Захоца – сам раскажа. Ці няхай спачатку рване дзе-небудзь у бязлюдным месцы, а потым можна і пагаварыць.

Прайшоў тыдзень.

Рэжысёр нейкімі ўнутранымі рэсурсамі пераварыў атамную бомбу – не тое што не выбухнуў, а знішчыў яе нават без адрыжкі. Ён сам падсеў да аўтара і сказаў:

– Андруха, ты ж помніш, што заўтра прэс-паказ?

– Помню.

Але аўтар не толькі не помніў, а і не ведаў.

Гэта было адным з пунктаў дамовы са спонсарам – паказаць урывак са спектакля журналістам, каб тыя пачалі нагнаць інтрыгу. Спонсару не паведамлілі, што персанаж балдзе ў Варшаве з Оляй. Гэта не тая інфармацыя, якую расказваюць пры першай нагодзе. Знікненне персанажа заставалася тэатральнай таямніцай. І рэжысёр спадзяваўся толькі на падслепаватасць журналістаў.

Але адных спадзяванняў было мала – для большай надзейнасці Падаляка знайшоў у п'есе такі эпізод, дзе галоўным на сцэне быў не Зуй, а качагар Аркадзій Зайчыкаў. Нават у качагара Зайчыкава роля была нескладаная: ён з'яўляўся адразу ў труне. Жыццё Аркадзія аказалася тэатру нецікавым. Цікавай была толькі яго смерць. Зайчыкава то ўносілі ў залю, то выносілі з яе. Усё, што яму заставалася, – гэта ляжаць з заплюшчанымі вачыма і слухаць, як акцёры б'юцца ў творчых канвульсіях, пакуль рэжысёр гугліць на тэлефоне: «Куплю дачу нядорога». Тут самае цяжкае – не засмяцца. Бо на рэпетыцыях Аркадзій не вытрымліваў і смяяўся, адзін раз нават напужаў удаву.

– Як-та мрачна для прэс-паказа, – сказаў аўтар.

– Нічога, яны любяць такое, – адказаў рэжысёр. – І гроб мы ўжо купілі.

Аднойчы Аркадзію нават удалося ўстаць з труны і выйсці пакурыць. Усе былі так заняты адсутнасцю персанажа, што знікненне Зайчыкава ніхто не заўважыў. Ён курыў і думаў пра тленнасць быцця. А калі вярнуўся ў залю, не лёг назад, а сеў за спінай у аўтара і спытаў:

– Скажыце, гэта вы аўтар?

– Я.

– А можна мне таксама змяніць сюжэтную лінію?

Аўтар не любіў, калі сядзяць у яго за спінай, і незадаволеная папрасіў:

– Аркадзій, вяртайцеся ў труну. Зараз ваш выхад. Вынас. Ну вы мяне зразумелі.

3.

Назаўтра прыйшлі журналісты.

Яны ўселіся не адразу: спачатку яны пераблыталі месцы і хвілін дзесяць згубілі на ракіроўку.

Разам з журналістамі прыйшла прыбіральшчыца Маруся Зайчыкава.

Яна з’явілася ў тэатры нядаўна, яшчэ не запамніла, на якім паверсе сядзіць начальства – на пятым ці на шостым. А з акцёраў вывучыла толькі Дзіму Есяневіча. Ён, так ёй падалося, быў самым перспектыўным – крэпкім і па-мужчынску прыгожым. Астатнія, як на яе густ, выглядалі хілымі і несур’ёзнымі. Асабліва акцёр Міша Зуй.

Калі Маруся пачула пра смерць Аркадзія Зайчыкава і пра тое, што з ім будуць развітвацца ў камернай залі, то падумала, што гэта нейкі сваяк.

Усе Зайчыкавы паміж сабой сваякі па якой-небудзь лініі.

Яна спытала ў Есяневіча, ці папраўдзе ўсё гэта. Дзіма быў у вобразе і сказаў:

– Не дай бог. Не дай бог. Такая страта для нас.

Ён узяў Марусіну руку ў свае вялікія цёплыя далоні, моцна сціснуў яе і дадаў:

– Эта жыцнь. Мужайцесь. Я з вамі.

Маруся выбегла і вярнулася з астрамі. Калі яна ўселася і паклала букет на калені, на сцэну выйшаў рэжысёр і абвясціў, што зараз будзе паказаны ўрываак з п’есы, падзеі ў якім адбываюцца ў Мазыры ў «Даліне анёлаў».

Зайчыкава павярнулася да журналісткі, якая сядзела побач, і спытала:

– Вы не знаеце, Аркадзіі жыву ў Мазыры?

Журналістка адказала:

– Я не ў курсе.

Тым часам Падаляка доўга і блытана расказваў пра саму «Даліну».

Спачатку гэта быў манастыр. Потым манахі з’ехалі, і старыя мury спакойна разбураліся. Але намаганнямі хлопцаў-энтузіястаў «Даліна анёлаў» стала пляцоўкай для канцэртаў і перфомансаў.

– Па п’есе персанаж праводзіць там многа часу, асабліва ў другім акце, – сказаў рэжысёр.

На слове «персанаж» ён запнуўся.

Падаляка пайшоў. Праз дзве хвіліны ўсе назіралі, як ён уладкоўваўся на тэхнічным балконе.

Святло згасла, публіка перастала гудзець, у цішыні і цемры з дынамікаў прагучаў тэкст, запісаны прыгожым мужчынскім голасам:

– У «Даліне анёлаў» былі гаражы. Ніхто не ведаў, што з імі рабіць. Гаражы пуставалі.

На сцэну незаўважна выйшлі акцёры. Яны сталі на свае месцы і чакалі, калі з’явіцца святло. Дзіма Есяневіч быў трохі збоку і вярцеў у руках мабільны тэлефон.

– Здароўце, хлопцы. Як ваабшчэ самі? Сільна прыжымаюць? – сказаў ён, калі святло далі.

– А што такое? – спытаў Міша Зуй.

– У мяне, хлопцы, свая фірма, – пахваліўся Есяневіч.

– Што за фірма, уважаемый?

– Рытуальныя ўслугі «Ангел» – чулі?

– Ну.

– От. Эта я. Дзірэктар.

Міша закашляў.

Так трэба было па п’есе, але Міша сіліўся паказаць усё, што ўмеў, і закашляў занадта натуральна. Многія глядачы падумалі, што гэта кашляе сам акцёр.

Есяневіч паглядзеў на яго і сказаў:

– Абрашчайцеся. Здзелаем скідачку. У нас карпараціўная скідачка е. Сваім, так сказаць.

– Харошая імправізацыя, – кампетэнтна адзначыла журналістка, якая сядзела побач з Марусяй Зайчыкавай.

Яна разбіралася ў тэатральным мастацтве і зрабіла пазнаку ў нататніку – намалювала плюсік побач са словам «кашаль».

– А вы не знаеце, Аркадзія хутка вынесуць? – спытала Маруся. – Мне на дзяжурства ў тры.

– Я не ў курсе, – адказала журналістка.

На сцэне Дзіма Есяневіч працягваў:

– Хлопцы, такое дзела. У вас жа гаражы е.

Група акцёраў паглядзела на вялікі квадратны плакат, на якім былі намалюваны гаражы. Журналісты таксама паглядзелі на плакат.

– Ну е.

– Здайце нам у арэнду. У мяне шэсць бусікаў. Няма куды ставіць на ноч. Вы – «Даліна ангелаў», мы – «Ангел». Давайце, як той кажа, адкрыем холдзінг.

– Вой як доўга, – сказала Маруся. – Яны яшчэ і холдзінг будуць адкрываць.

– Цішэ, жэншчына. Вы мяшаеце, – пачулася.

Яна павярнулася, каб паглядзець, хто то сказаў, але ўсе людзі былі аднолькава незадаволеныя.

Тым часам хлопцы здалі ў арэнду гаражы для фірмы рытуальных паслуг. Калі над камернай сцэнай паднялося ранішняе сонейка, шэсць цёмна-сініх кардонных бусаў «Ангел» маўкліва выехалі даўгім картэжам за штору. У «Даліне анёлаў» пачалі спяваць птушкі, а Міша Зуй уключыў цыркулярную пілу.

Потым прыйшлі набажныя бабулькі. Яны пажагналіся на гаражы і зашапталі: «Не дай бог, не дай бог».

Прыгожа пакінуць сцэну бабулькі, праўда, не змаглі, бо па дарозе сутыкнуліся з акцёрам Есяневічам, які ў гэты момант выходзіў. Група бабулек і акцёр доўга не маглі размінуцца. Калі ім гэта ўдалося, рэшту адлегласці Есяневіч дабег, бо на сцэне ўжо стаялі хлопцы і чакалі яго рэпліку.

– Хлопцы, ну як вы? Сільна прыжымаюць? От і мяне высяляюць з офіса. Пака нічога не найшоў, пусціце, а? У нас жа холдзінг. Ангелы сваіх у бядзе не кідаюць. Ну?

Хлопцы пагаварылі між сабой і выдзелілі Есяневічу памяшканне для паніхідаў.

– Толькі не шуміце, – просіць Зуй. – У нас жа тут жывыя людзі і культурныя мерапрыцяі.

– Не, не, мы ціхенька.

Але ўжо падчас першай паніхіды сцэна Купалаўскага тэатра скалыхнулася крыкамі:

– А на каго ты мяне пакі-і-інуў... А як я цяпер буду адна-а-а...

Міша выключыў цыркулярную пілу і сеў думаць пра вечнае.

А Маруся Зайчыкава сказала:

– Ужо прыехалі. Зараз вынесуць цела.

Аднак цела не вынеслі, а да крыкаў удоваў і санаты для фартэпіяна нумар два Шапэна хлопцы хутка прывыклі. Міша нават сказаў:

– Ну, гэта ўсё-такі класічная музыка. Жыць можна.

Так міналі дні (для кагосьці – апошнія), пакуль у «Даліне анёлаў» не запланавалі канцэрт рок-гурта «Дурні з лесу».

Увечары напярэдадні канцэрта хлопцы запыталіся ў Есяневіча:

– Якія планы на заўтра?

Той пачасаў за вухам, паглядзеў на калькулятар і важна сказаў:

– Не намячаецца.

Хлопцы выдыхнулі, праверылі канцэртнае святло, шчотчыкі, мікрафоны.

– Раз, раз. Как слышна, уважаемые?

У гуморы выйшлі за штору і раз'ехаліся па хатах. А Пятро, саліст «Дурняў», перад сном падрэзаў манікюрнымі нажнічкамі вусы і замачыў у тазіку чорныя скураныя штаны.

Тым часам качагар Аркадзій Зайчыкаў нікога не папярэдзіў і аддаў душу богу.

– А вы не знаеце, ад чаго Аркадзій памёр? – спытала Маруся ў журналісткі.

– Я не ў курсе. Не казалі.

– Мо тромб адарваўся, – падумала Маруся ўслых.

Уранні прыйшоў Есяневіч.

– Выбачайце, хлопцы, будзе паніхіда. Але мы ціхенька. У Зайчыкава толькі ўдава і вянок з качагаркі.

Аднак канцэрт і паніхіда па Аркадзію супалі ў часе.

Есяневіч увесь час вінавата апраўдваўся:

– Эта жызнь. Эта – жызнь.

А Зуй стаў на ўваходзе ў «Даліну анёлаў», каб сарціраваць гасцей. Да Пятра – налева, да Аркадзія – направа. Пятровым гасцям трэба было казаць: «Прыемнага вечара», Аркадзевым – «Мае спачуванні». Галоўнае не пераблытаць.

Першых гасцей Міша сарціраваў правільна.

– Здрастуйце, уважаемый. Вы на «Дурняў з лесу» ілі ў паследні пуць?

Але калі наплыў гасцей паболеў, ён ужо не спраўляўся з трафікам і ўсіх, хто быў у чорным, накіроўваў на паніхіду, астатніх – на канцэрт.

Пачаўся і сам канцэрт.

Пятро выйшаў на сцэну, ударыў па струнах і выкрыкнуў у мікрафон:

– Халоў зўрыбадзі!

З залі яму адказаў жаночы голас.

Журналісты перавялі позіркі з цесных штаноў Пятра на жанчыну ў чорным, якая сядзела ў самым куце побач з аўтарам.

Яе словы прагучалі невыразна. Пятро не расчуў, але ўзрадаваўся, што ёсць кантакт з публікай, і пракрычаў:

– У-у-у!

Тады жаночы голас адказаў больш гучна:

– Як я буду адна-а-а!

– У-у-у, ты ў мяне адна-а-а! – падыграў Пятро.

– Яшчэ б жыць і жыць...

– Будзем жыць!

Маруся Зайчыкава ўстала з месца і сказала:

– От і ўдава прыехала. Пайду да ўдавы. Прапусціце, дзяўчата.

Журналісткі побач з ёй паўставалі.

Але Пятро апырэдзіў яе і выцягнуў удаву на сцэну. Як самую актыўную, ён папрасіў яе стаяць побач і размахваць рукамі.

Песня была пра дуб.

Удава выглядала ачмурэлай і паслухмяна размахвала рукамі.

Калі вынеслі труну з Аркадзіем, удава перастала махаць і кінулася да труны.

Маруся паспрабавала таксама выйсці на сцэну.

– Прапусціце, дзяўчата. Я астры пакладу.

Хтосьці сказаў:

– Жэншчына, не мяшайце. Яшчэ не закончылася. Цвяты будуць уручаць у канцы.

Але гэта і быў канец. Усе акцёры Купалаўскага тэатра жалобна выйшлі з труной за штору. Там утварылася неверагодная канцэнтрацыя творчых людзей.

Калі заля выбухнула апладысманамі, акцёры вярнуліся на сцэну, каб пакланіцца. Яны ўсё яшчэ выглядалі жалобнымі і разгубленымі.

Акцёр Саша Крычалаў, у якога не было ніводнай рэплікі, выцер са шчакі слязу, знайшоў сярод глядачоў аўтара і пацягнуў яго на паклон.

– Бляха, ты ваабшчэ! Я не магу, – сказаў Крычалаў, пакуль журналісты радасна апладзіравалі.

Што ён меў на ўвазе, аўтар не зразумеў і на ўсялякі выпадак трохі адсунуўся.

Тады Крычалаў сказаў тое самае ўдаве, якая апынулася ў эпіцэнтры і не змагла з яго выбрацца. Ён абняў удаву і пахлопаў яе па спіне.

Маруся праціснулася да ўдавы і спытала:

– Вы мяне помніце? Я Валодзі Зайчыкава жана.

Удава сціснула Марусі руку і заплакала.

– Што ж за людзі такія! – сказала Маруся. – Вам вады даць? Пайшліце, пайшліце. У мяне з сабой сок з трубачкай.

Удава і Маруся выйшлі з камернай залі ў калідор.

Аўтар чуў, як удава сказала:

– А я глядзела «Два цвета страсці». Калі пусцілі рэкламу, пайшла разагрэць курыцу, кажу: «Аркадзій, табе грэць?». А ён ужо астыў. От.

Маруся спытала:

– Ад чаго ён памёр, казалі?

Далей аўтар не пачуў, таму што яго схапіла за руку нейкая жанчына і крыкнула:

– Ну дзе вы ходзіце? Мы ўжо званіць хацелі. Там усё пачынаецца. Люда, Люда! Не звані яму. Ён тут.

РАЗДЕЛ ПЯТЫ, У ЯКИМ
АУТАР СЯДЗЕ ЗА АДЗІН СТОЛ
І БУЛГАКОВЫМ
І БАРАДАЎКІНАЙ,
ПОТЫМ ЯМУ ПАКЛАДУЦЬ
АСТРЫ У НОГІ, А
ПА БЕРАЗЕ МОРА
БУДУЦЬ ГУЛЯЦЬ
АЛЬБІНОСЫ

1.

Аўтара схапіла за руку нейкая жанчына і крыкнула:

– Ну дзе вы ходзіце? Мы ўжо званіць хацелі. Там усё пачынаецца. Люда, Люда! Не звані яму. Ён тут.

– Што пачынаецца? – спытаў аўтар.

– На вялікай сцэне для вас венскі стул паставілі. Ну, пайшліце, пайшліце. Зараз будуць абмяркоўваць вашу кнігу.

– Навошта?

– Кожную кнігу абмяркоўваюць. Люда, паглядзі, каб Віктар Анатольевіч добра сядзеў.

– А чаму ў тэатры?

– Ну а дзе? Люда, што там? Выводзіць аўтара? Люда, ну я ж прасіла Віктара Анатольевіча пасадзіць на харошае месца! Ну чым ты слухаш, Люда? Аўтар, пастойце тут, за шторай, вас пазавуць. Люда, скажы той жаншчыне, няхай перасядзе, і пасадзі Віктара Анатольевіча на яе месца. Якая Лімонава? Ладна, няхай сядзіць. Жаншчына, сядзіце, сядзіце. Вам зручна? Стул не цвёрды? Там, побач з ёй, Люда, хто такая? Не, Жбанкова не перасаджвай. Я думала, то тожэ жаншчына. Адсюль не бачна. Няхай сядзіць, ён важны. Сядзіце, сядзіце, мужчына, я ачкі не надзела, сядзіце.

Аўтар выглянуў з-за шторы ў залю. Яна нападўнялася крытыкамі, пісьменнікамі, паэтамі і людзьмі, якія лічылі сябе такімі. Яны варушыліся, перасаджваліся, перашэптваліся. Амаль нікога з іх аўтар не ведаў. Хіба толькі Жбанкова – ён важны, яго ўсе ведаюць.

– Люда, Віктар Анатольевіч яшчэ кушае. Не пачынай нічога. Аўтар, вы абедалі? Дзе вы там? Чаго вы схаваліся за шторай? Вы елі?

– Каву піў.

– Бяжыце ў рэстаран. Для вас там стол накрылі, а вы тут за шторай стаіце.

– А людзі?

– Людзі пачакаюць. Ідзіце кушайце з Віктарам Анатольевічам.

Аўтар спусціўся ў тэатральную кавярню. Тут у самым цэнтры былі ссунуты тры сталы, за якімі сядзела чалавек дзесяць. Яны моўчкі елі гарачае. Аўтар сеў на свабодны стул і паглядзеў спачатку на фрыкадэльку, якая плавала ў талерцы з супам, потым на мужчыну насупраць. Было незразумела: ці то адразу есці, ці то трэба штосьці сказаць.

На ўсялякі выпадак аўтар сказаў:

– Добры дзень.

Ён узяў са стала бліскучую лыжку і апусціў яе ў суп.

У жываце радасна забурчэла.

Мужчына, які сядзеў насупраць, закусіў суп хлебам і разліў па чарках гарэлку.

– Давайце вып’ем, – сказаў.

Усе арганізавана паклалі лыжкі і ўзялі ў рукі чаркі.

Гэта, мабыць, і быў той Віктар Анатольевіч.

Ён устаў.

– Я хачу выпіць за чалавека, які сабраў нас за гэтым сталом. Тое, што ён зрабіў, ужо застанецца навечна. Гэта вельмі таленавіты чалавек. Вельмі сціплы ў сваёй простае душы. Такіх людзей болей няма.

Аўтар не чакаў, што яго так ушануюць (тым больш сам Віктар Анатольевіч!), засаромеўся, але з удзячнасці таксама ўстаў.

– Не трэба гучных слоў, – сказаў аўтар.

– Трэба, трэба, – адказаў мужчына. – Гэта заслужаныя словы.

– Ну дзякуй. Мне прыемна.

Мужчына выпіў гарэлку і моцна заплюшчыў вочы.

– А-а-а! – сказаў ён ці то ад асалоды, ці то наадварот.

І аўтар выпіў.

– А вы, прасціце, кім прыходзіцеся пакойнаму? – спытаў мужчына.

– Пайшліце, гэта не ваш столік, – сказала Люда і выцягнула аўтара з-за стала. – Тут памінкі па Аркадзію. Працаваў у нас тут адзін. Памёр. Сёння пахавалі. От ваш столік.

Аўтар ішоў да свайго століка і не азіраўся. Калі яму насустрач выйшаў чалавек у касцюме, каб павітаць за руку, аўтар заўважыў, што ўсё яшчэ трымае пустую чарку. Забыўся паставіць яе на стол.

– Пастаўце, пастаўце куды-небудзь, – сказала Люда. – Аддайце, аддайце мне. Пазнаёмцеся з Віктарам Анатольевічам з міністэрства. Але вы яго і так знаеце.

– Знаю, – адказаў аўтар, хоць, вядома, не знаў.

– Куды вы прапалі? – спытаў Віктар Анатольевіч. – А мы вас чакаем, чакаем. Сядайце. Людэчка, мо і вы з намі?

– Не, не, не. Пабягу. А вы кушайце і падымайцеся. Усё гатова.

– Падымемся, падымемся, пакушаем, бяжыце, Людэчка.

Людэчка пабегла. Аўтар сеў.

За сталом, акрамя Віктара Анатольевіча, былі яшчэ пяць чалавек. Злева – дырэктарка выдавецтва Барадаўкіна. За ёй – нейкі мужчына. Аўтар не стаў углядацца. Насупраць сядзела ганаровая літаратуразнаўца Раіса Арнольдаўна Грыб. Далей – рэдактар часопіса Косцікаў і яшчэ два пісьменнікі, якія штосьці напісалі, але аўтар ніколі не бачыў іх кніг, затое бачыў іх партрэты ў газетах. У пісьменнікаў было па адным вечным партрэце.

Кожны ўдзельнік абедна ўжо быў узнагароджаны талеркай салата.

Віктар Анатольевіч прапанаваў выпіць. На гарэлку пагадзіліся ён сам і аўтар.

– Раіса Арнольдаўна, а вам водачкі ці шампанскага?

– Ой, мне так нялоўка. А можна шампанскага?

Прынеслі шампанскае. Чыноўнік паспрабаваў эфектна адкаркаваць бутэльку, але абрызгаў усіх і зрабіў вялікую лужу паміж сабой і літаратуразнаўцай. Тая разгубілася – здавалася, хацела выцерці лужу, але ўспомніла, што яна не дома, і сціснулася.

– Як-та нялоўка, – сказала яшчэ раз.

– Гэта на шчасце. На шчасце.

Калі ўсім было наліта, на стол паставілі талерку з грыбамі.

Рэдактар Косцікаў падняў келіх з шампанскім і сказаў:

– Калегі, мне так баліць за беларускую літаратуру. А гэта там у вас марынованыя грыбочкі?

– Белья, – сказала Грыб.

Далей не было пра што размаўляць. Пра беларускую літаратуру ўсё сказалі, грыбы разгледзелі. Салат ва ўсіх быў аднолькавы.

Віктар Анатольевіч успомніў пра аўтара, моцна сціснуў яго тонкі біцэпс рукой – далонь была вялікая, мужыцкая, можна было ўсунуць у яе і другі біцэпс – і сказаў:

– От прыклад маладога літаратара, які дасягнуў поспеху.

Кампанія недаверліва паглядзела на аўтара: усе даўно пахавалі беларускую літаратуру і з поспехам гастралювалі па памінках.

– Гэта сёння сустрэча з вамі? – спытала Грыб.

Аўтар кіўнуў.

– А я думаю, што з Зояй Андрэеўнай. Яна каля ліфта стаяла, – сказаў Косцікаў.

– Гэта яна прыйшла паглядзець на нашага аўтара, – патлумачыў Віктар Анатольевіч.

– Проста яна каля ліфта стаяла, я і падумаў, што з ёй.

– Не, не з ёй.

– Ну панятна. А вы, малады чалавек, таксама пішаце? Мы вас яшчэ не друкавалі? Вы пачынаюшчы? А пра што пішаце? Якая ў вас тэма?

Аўтар паспяшаўся праглынуць салат, але неяк многа паклаў у рот. Пакуль ён дажоўваў, Віктар Анатольевіч міністэрскай хваткай ізноў сціснуў аўтару біцэпс і сказаў:

– Яго персанаж пераехаў у вёску.

– Падвіжнічэства, мда. Я ў васьмідзесятым увёў у літаратуру. Цяпер гэта стала модна, – сказаў пісьменнік нумар адзін. – А вы, Раіса Арнольдаўна, грыбы папробуйце. Харошыя. Новы Лабановіч, ну панятна. Гэта пахвальна, што абапіраецца на класіку. Колас, Купала, Танк. Мда. Харошыя грыбы.

– Мне так баліць за беларускую літаратуру, – чамусьці зноў сказаў рэдактар Косцікаў.

Пасля гэтых словаў гаварыць не хацелася. Кампанія ўважыла класікаў хвілінай маўчання.

– Калі доўга маўчаць, значыць, хтосьці нарадзіўся, – сказаў пісьменнік нумар два.

Літаратуразнаўца Грыб падхапіла яго думку:

– Давайце вып’ем за таго, хто нарадзіўся.

Выпілі за немаўля.

Прынеслі суп і выцерлі лужу.

– Вы яшчэ, яшчэ гарачае, – сказала аўтару літаратуразнаўца Грыб.

– Гарачае ўплочана, яшчэ, – дадаў Віктар Анатольевіч з міністэрства.

– Госпадзі, які худзенькі. А ваша мама з вамі жыве? – Грыб амаль крычала, нібы аўтар праз худабу быў глухім ці ўбогім.

Ён ужо хацеў хутчэй выйсці, але дырэктарка выдавецтва Барадаўкіна сказала:

– Вы яшчэ, яшчэ. І пішыце. Мы вас надрукуем. Абрашчайцеся. Ешце.

Аўтар толькі цяпер добра разгледзеў чалавека, які сядзеў за ёй. Гэта быў Міхаіл Афанасьевіч Булгакаў. Ён увесь час усміхаўся, многа запісваў у нататнік і не еў.

Рэдактар Косцікаў стаў успамінаць і пра сваю кнігу.

– А я, калегі, столькі шуму нарабіў. Той пісьменнік, здаецца, і піша, і піша, а ніхто яго не чытае. А я адзін раз напісаў, і ўсе прачыталі, – сказаў.

Пад яго словы вынеслі капусту з катлетай.

– Вы напісалі кнігу? – спытала ў яго літаратуразнаўца Грыб. – Як яна называлася?

– «У імя вечнасці».

– Таленавіты вы чалавек. І рэдактар, і кнігу напісалі. На ўсе рукі проста.

Выпіць ужо не было.

– Калегі, у нас хутка сустрэча з аўтарам, – як бы апраўдваўся Віктар Анатольевіч, – Але яна ненадоўга. Пасля сустрэчы вас чакае фуршэт.

– Балуюце вы нас. Я ўжо так наелася, – сказала Грыб.

– Яно ўляжацца, – дадала Барадаўкіна і добра патрэсла сваю торбу.

– А з якім аўтарам сёння сустрэча? – спытаў Косцікаў.

Кампанія ўстала з месцаў. Аўтар таксама хацеў устаць, але літаратуразнаўца Грыб паклала яму на плячо крэпкую вясковую руку і сказала:

– А ты, Андрусь, даядай усё да канца. Гарачае трэба есці, бо зноў схуднеў, бляха.

Аўтара страсанула. Ён падняў вочы.

Грыб дадала:

– Даядайце, я скажу Людзе, што вы зараз будзеце. Не спяшайцеся, пражоўвайце харашо.

Усе пайшлі. Засталіся сядзець толькі аўтар і Булгакаў.

– Я не люблю грыбы, – прызнаўся аўтар.

Бо штосьці ж трэба было сказаць.

– Можна, я это тоже запишу? – спытаў Булгакаў.

– Запісвайце, Міхаіл Афанасьевіч, усё запісвайце. І грыбамі частуйцеся. Ешце, ешце грыбы, запісвайце.

2.

Пасярод сцэны стаяла венскае крэсла.

На крэсле сядзеў аўтар.

Усе глядзелі на аўтара. Аўтар глядзеў на ўсіх.

Злева ад яго была трыбуна з мікрафонам.

Першай на сцэну выйшла Вольга Дзядкова з букетам астраў. Яна доўга гаварыла ў мікрафон. Але мікрафон быў выключаны, Дзядкова гаварыла ціха, публіка шапацела, круцілася на крэслах, нават аўтар не ўсё пачуў. Калі мікрафон уключылі, Вольга Дзядкова ўжо заканчвала свой маналог словамі:

– ...гэта космас.

Пасля чаго яна павярнулася да аўтара і запляскала ў далоні.
Літаратары зразумелі, што гэта ўрачысты момант, і вяла запляскалі
ўслед за ёй.

Ну, не ўсе, не ўсе.

Дзядкова радасна паднесла аўтару букет кветак. Яна хвалявалася.
Аўтар разгубіўся. Атрымалася, што яна не дала яму астры ў рукі, а па-
клала іх яму ў ногі.

Потым на сцэну выйшлі прыхільнікі. Яны сыпалі ў залю жмені жыта,
але шырока размахваліся і адну жменю ўсыпалі аўтару ў твар. Ён заў-
важыў, што людзі ў першых шэрагах пачалі плявацца жытам.

Прыхільнікі па чарзе зачытвалі любімыя ўрыўкі з п'есы. Чамусьці
выбіралі самыя няўдалыя. І чыталі іх не з той інтанацыяй, з якой аўтар
пісаў.

Тым часам ён напружана думаў, у які момант лепей падняць кветкі
з падлогі, каб гэта выглядала натуральна.

Потым адзін за адным да мікрафона сталі падыходзіць крытыкі
і літаратары.

Першыя крытыкі хвалілі.

Іх ніхто не слухаў.

Пасярод іх выступу на сцэну выскачыў мужчына ў мятым касцюме
і паказаў аўтару кукіш.

Заля ажывілася. Мужчыну вывелі.

Адна пісьменніца пачала маналог з кампліментаў аўтару, закончы-
ла – вялікім захапленнем. А паміж гэтымі дзвюма часткамі з усмешкай
расказала, чаму яго п'есу нельга лічыць сур'ёзнай літаратурай. І галоў-
нае – з нейкай радасцю, нават урачыстасцю.

Аўтар і сам чамусьці абрадаваўся.

Яна падышла абняць аўтара. Заадно падняла з падлогі астры і дала
букет яму ў рукі.

Цяпер аўтар выглядаў прыстойна.

Адзін пісьменнік выйшаў, каб расказаць пра сваю новую кнігу.

Хтосьці спытаў, дзе кнігу можна купіць. Пісьменнік сказаў, што не
чакаў такога ажыятажу і ўзяў з сабой толькі дзесяць асобнікаў.

У яго купілі восем.

У дзверы пачалі ламіцца.

– Гэта людзі ломяцца.

– Не ўпускайце, – сказаў пісьменнік. – Літаратура не для людзей.

Дзверы не адчынілі. Пісьменнік кончыў і пайшоў.

Адзін рэдактар гаварыў многа. У асноўным – гадасці. Крывіўся, калі глядзеў на аўтара, нібы аўтар быў кіслай капустай. Не хацеў пакідаць сцэну, не адразу пагадзіўся аддаць мікрафон крытыку Жбанкову і застаўся стаяць побач, каб каментавачь выступоўцаў.

Жбанкоў быў акуратны, прыгожы, ад яго словаў пахла французскімі духамі. Ён сказаў:

- Трэба разбураць інэрцыю.
- Люда, пра што ён гаворыць? – ціха спытаў аўтар.
- Пра нейкую інэрцыю.
- От і я так пачуў. А ён пахваліў мяне ці не?
- Непанятна.

За ім выйшаў публіцыст. Гэты гаварыў многа. У асноўным – пра тое, што побач з аўтарам задыхаецца. Люда пабегла адчыніць дзверы за сцэнай, каб упусціць свежае паветра.

Паэт прачытаў верш. Заля радавалася: верш быў з матамі.

Некаторыя выступоўцы казалі, што кніга аўтара не заслугоўвае ўвагі і яны не збіраюцца яе чытаць. Некаторыя прачыталі і палюбілі, але на ўсялякі выпадак прамаўчалі. Некаторыя спачатку палюбілі, але тут, у залі, зразумелі, што памыліліся.

Аўтар павярнуўся да Люды. Але Люды побач не было.

На яе месцы стаяў персанаж.

Персанаж быў спакойны, трымаў у руцэ бутэльку польскага піва.

Ён сказаў:

- Паехалі ў Парыж.
- Што? – спытаў аўтар.
- У Парыж.
- Які Парыж?

Персанаж паставіў бутэльку на падлогу, стаў перад аўтарам на калені, паглядзеў яму ў вочы і яшчэ раз сказаў:

- Паехалі ў Парыж.

Аўтар пачаў баяцца яго.

- Што ты хочаш?
- Парыж! Паехалі ў Парыж!

Ён схапіў аўтара за тонкія плечы і стаў трэсці:

- Паехалі ў Парыж!!!
- Што?
- Оля! Оля! Паехалі ў Парыж!
- Паехалі, – адказала Оля. – Чаго ты крычыш?

3.

Мы сядзім на беразе мора.

Тут зямля заканчваецца. Я ўпёрся ў край зямлі і зняў кеды.

Вечаровае сонца ўтанула ў вадзе, і мора пачало дыхаць. Хвалі на-
бгаюць мне на ногі. Лашчаць, лашчаць мае ногі хвалі.

Але вецер просіць не спыняцца, не скідаць заплечнік.

Вецер расказвае, што ў свеце ёсць Парыж.

– Оля, паехалі ў Парыж.

– Паехалі.

Калі я прачнуўся, Оля ўжо сядзела побач і чакала, каб сказаць:

– У мяне няма пашпарта, зубной шчоткі. І ваабшчэ. Ну які Парыж?
Трэба хадзіць на работу. Трэба карміць ката.

– І даіць казу, – дадаў аўтар услых і выключыў ноутбук.

Сёння ён не хацеў ісці ў тэатр. Яму здавалася, што літаратары яшчэ
не разышліся з учорашняга дня і чакалі яго там. Не было ніякага сумне-
ву, што ўжо і Падаляка, і Пінігін перачыталі п'есу і таксама зразумелі,
што аўтар – графаман.

Тым больш цяпер, калі персанаж не ў Прудку, а на беразе мора,
у гэта лёгка паверыць.

– Як вы так павяліся, Мікалай Мікалаевіч? – гаворыць дырэктар
Пінігіну. – Ну няхай я. Гэта не мая работа чытаць. А вы-та?

Падаляка грызе пазногці – ужо дзевяць з дзесяці згрыз, – ходзіць
па пакоі і мычыць.

– Рома, ну а ты? «Вы не панімаеце, он геній...». Цьху!

Вольга Дзядкова плача каля батарэі.

– І што гэта за гісторыя з астрамі?

– Маўчыце, маўчыце, – гаворыць Дзядкова. – Я напішу заяву... Я па
сваім жаданні... Сама... Пайду... Я не буду...

Аўтар і сам ледзьве не плакаў. Яму асабліва было шкада Вольгу
Дзядкову.

Ён адчуў жаданне куды-небудзь збегчы.

Было б добра зараз таксама апынуцца на моры.

Каб там не было ні літаратуры.

Ні тэатру.

Каб вакол гулялі пенсіянеры і альбіносы.

– Я ніколі ў жыцці не бачыла столькі людзей без колеру, – сказала Оля.

Аўтар перачытаў сказ і выправіў альбіносаў на альбатросаў. Вакол гулялі пенсіянеры і альбатросы. Польшкія? Нямецкія? Бераг мора аб'ядноўваў.

Горад Свінавусце не такі, як уся астатняя Польшча. Ён суровы, ветраны, інтравертны. Гэта горад, па якім увечары можа гуляць толькі Оля. Ранкам яна будзе расказваць, як вецер штурхаў яе ў мора. А яна казала:

– Ой мамачкі!

Ці не ў мора, а ў ложка на мансардным паверсе хостэла.

Я перад сном слухаў гэты вецер, глядзеў на яго ў акно над галавой.

А ранкам Свінавусце пачынае дыхаць напоўніцу: яно перажыло саму ноч. Ужо не вецер, а будаўнікі з перфаратарамі ў суседнім доме гаспадараць тут.

Гэта горад, у якім у ранішнім спакойным сонцы на балконе вельмі добра піць каву і пісаць кнігу, пакуль яна спіць, а на батарэях сохнуць шкарпэткі.

РАЗДЕЛ ШОСТЫ,
УЯКІМ МЫ З АУТАРАМ
ТРАПІМ У ЧУЖУЮ
КНІГУ, СА СЦЭНЫ
ВЫНЕСУЦЬ РЭКВІЗИТ
У ТРУНЕ, А
СОНЦА ПАКОЦІЦЦА
ЎНІЗ

1.

Ранкам Свінавусце пачынае дыхаць напоўніцу.

Гэта горад, у якім вельмі добра піць каву і пісаць кнігу, пакуль па беразе мора гуляюць альбіносы.

Аўтар перачытаў сказ і выправіў альбіносаў на альбатросаў.

Ён усё яшчэ не вярнуў персанажа назад у п'есу, але Аркадзій Зайчыкаў памёр не дарэмна.

У панядзелак газеты і часопісы ўпрыгожылі загалюккі:

«Гэта космас».

«Зайчыкаў памёр, а новы тэатр нарадзіўся».

Пра сустрэчу з літаратарамі ўспаміналі толькі бухгалтаркі ў цёмных калідорах і сам аўтар, які нічога не ведаў і ішоў у тэатр спужаны.

А купалаўцы радаваліся. Рэжысёр Падальяка нават абняў Мішу Зуя.

Болей за ўсіх радаваўся акцёр Крычалаў. Ён адразу, як толькі ўбачыў аўтара, выказаў яму многа кампліментаў. Той не быў да гэтага гатовы і сказаў акцёру штосьці неразборлівае. Уцямна гаварыць у такіх сітуацыях умела толькі Света Анікей.

– Лёша, ты геній, – сказала яна Крычалаву.

– Спасіба, Светачка. Толькі я не Лёша, а Саша, – адказаў той.

– Тым болей, – дадала Света.

Але ад геніяльнасці акцёраў персанаж у спектакль не вярнуўся. Нават Оля не магла доўга ўтрымліваць яго ў новых сюжэтных лініях. Яна лёгка трапляла пад уплыў персанажа і ўжо даехала з ім да Берліна, ад чаго была вельмі шчаслівая.

Да Берліна мы даехалі на Олінай машыне, даехалі амаль без прыгод. Толькі згубілі трохі часу, бо прапусцілі патрэбны паварот, не змаглі развярнуцца на аўтабане і заглохлі. Некалькі гадзін мы чакалі, пакуль прыедзе эвакуатар.

Але нам трэба было згубіць нейкі час. Сонца не паспявала за намі. Доўгія тыдні Берлін палівалі дажджы, ён быў цёмны, шэры, мокры, а мы везлі сонца з самага мора.

І я гэта ўбачыў – неба над Берлінам. Халоднае чорнае неба над Берлінам спаўзала ад нас. Мы прывезлі ў Берлін новае неба.

Оля, калі паглядзела на гэтае неба, сказала:

– Je vis.

«Не, Олю трэба вывесці з сюжэта», – падумаў аўтар. Яна ніяк не дапамагае – наадварот. Аўтар прыдумаў Олю, каб праз яе дыктаваць персанажу сваю волю. А яна побач з персанажам ажывае і ўжо пачала вучыць французскія дзеясловы. Не паспее аўтар чыхнуць, як у яго будзе не адзін, а два зніклых персанажы.

Ён вырашыў вярнуць Олю назад у яе варшаўскую кватэру. Няхай корміць ката і ходзіць на работу. Усе так робяць.

Оля была для яго толькі кардоннай фігуркай.

«Магчыма, без яе персанаж хутчэй збаіцца рухацца наперад і стане шукаць дарогу дадому», – яшчэ падумаў аўтар.

Оля была разгубленая, калі я збіраў па машыне чыстыя шкарпэткі, якія сушыліся на задніх крэслах, і пакаваў заплечнік.

– Ты паедзеш у Парыж? – спытала яна.

– Паеду.

– А я? Што будзе са мной далей?

Я не знаю.

Зайшоў за вугал дома – і ўсё.

Але гэта нічога. Як баба Параска пра свайго сына казала: «Ён ужо адвык». Так і я – адвык. Я не баюся адзіноты. Асабліва калі ёсць ключ ад гасцінічнага нумара ў Берліне. У ім я дачакаюся аўтобуса і паеду далей.

Чалавек, які жыў у нумары да мяне, сабраў свае шампуні і гелі. Я расклаў. На нейкі час мы перасякліся, застылі ў чаканні яго цягніка.

Чалавек таксама кудысьці ехаў.

Потым ён узяў чамадан і сказаў:

– Ну ўсё, пака.

Я пачакаў, калі ён спусціцца, дойдзе да метро і назаўсёды знікне. Тады я адчыніў акно і ўпусціў у пакой берлінскае неба.

– Адпусці ты яго, – сказаў рэжысёр Падаляка. – Бачыш, спектакль і без персанажа добра пайшоў. Журналісты пахвалілі. І Олю дарма ты вывеў з сюжэта. Няхай бы ехалі далей разам. Куды яны там хацелі?

– У Парыж, – адказаў аўтар.

– Няхай бы ехалі ў Парыж. У іх там штосьці пачыналася. А сам ты, Андруха, у гасцініцу пойдзеш ці перачакаеш дождж тут? Ну панятна. Вазьмі парасон. Гэта Іра забыла.

Аўтар накінуў на плечы паліто, узяў парасон і выйшаў з тэатра.

Надвор'е здавалася ідэальным для таго, каб занудзіцца, але нудзіцца не было ніякай прычыны. Спектакль і праўда добра пайшоў. Аўтар нават падумаў: «Можа, няхай бы і Оля ехала. Што ў Варшаве? У Варшаве толькі работа і кот. А мы тут як-небудзь самі».

Ён хутка дайшоў да гасцініцы. Ірын парасон, хоць і быў вясёлага жоўтага колеру, ніяк не дапамагаў укрыцца ад мокрага ветру. Але падымацца ў нумар аўтар яшчэ не хацеў. У нумары было ўсё тое самае: цішыня і чысты рушнік у ванным пакоі.

Ён падумаў, што добра было б куды-небудзь зайсці, і ўспомніў пра рэстаран, у якім штораніцы снедаў. Там абавязкова хтосьці будзе. Яму хацелася, каб побач былі проста людзі. Каб у іх не было імёнаў, каб іх прысутнасць не абавязвала яго размаўляць з імі.

Але ў рэстаране быў толькі адзін чалавек.

Адзін чалавек – гэта самая нязручная колькасць людзей. У натоўпе з аднаго чалавека ніколі не атрымаецца схавацца. Тым больш калі гэта доктар, які жыве ў гасцініцы даўно і сам неблагі назіральнік.

– Вы занялі нумар 403, – спытаў доктар без асаблівай цікавасці і інтанацыі.

– Заняў, – адказаў аўтар і сеў за столік ля акна.

Горад за акном намокнуў і здаваўся чужым.

У чужым горадзе так лёгка стаць персанажам чужою кнігі.

– Жыць аднаму ў нумары не вельмі весела. Асабліва восенню, – дадаў доктар і сеў побач.

– За сценамі гасцініцы вясёлага таксама мала.

Іх размова стала нагадваць дыялог з рамана. Але доктар у гэтым рамане адчуваў сябе на сваім месцы.

– Абавязкова пазнаёмцеся з новым пастаяльцам. Цікавы чалавек. Здаецца, ён заняў нумар над вашым, – сказаў ён яшчэ.

Аўтар не хацеў працягваць гэтую размову. Ён паглядзеў на стул, на якім ляжала яго паліто. Побач са стулам стаяў парасон. Парасон усё яшчэ быў жоўты. Ад яго пад стулам утварылася лужа.

– Пакіньце. Яны прыбяруць.

– Усё-такі як-та нялоўка.

– Пакіньце, пакіньце. У іх так мала гасцей, што яны самі мусяць прасіць нас рабіць лужы. Калі пасля вас застанецца лужа, ім будзе пра што гаварыць і пісаць.

Аўтар паклаў паліто сабе на руку і вінавата сказаў:

– Гэта Ірын парасон.

– Я так і падумаў, – адказаў доктар. – Падыймайцеся на свой паверх. Вы занялі нумар 403.

У нумары аўтар не стаў уключаць святло: яму хапіла і ліхтара за акном. Разабраў ложка, распрануўся і лёг.

Перад тым як заснуць, аўтар доўга глядзеў на столь і спрабаваў уявіць новага пастаяльца.

Цікава, што прывяло яго ў гэтую самую гасцініцу.

Але ў нумары зверху было ціха.

Я ўжо спаў.

2.

Пасля хвалебных рэцэнзій на спектакль аўтар выдыхнуў і нават пашкадаваў, што вярнуў Олю ў варшаўскую кватэру. Але ён расслабіўся рана: наўздагон выйшаў свежы нумар маленькай раённай газеткі з Каленкавіч з тонкай калонкай «Культура» на апошняй паласе.

Гэтую калонку нялёгка было ўбачыць адразу. Спачатку трэба было купіць гараж і аградку на магілу. Паспачуваць памерлым, разгадаць красворд. І толькі тады ў вочы, можа быць, кінецца прыціснутая да палёў «Культура», разарваная пасярэдзіне афарызмам у чорным квадраце: «Пока мы откладываем жизнь, она проходит».

Тут змяшчалася невялікая рэцэнзія. Яна мела назву «Персанажа няма».

Журналіст напісаў, што прыехаў у Мінск на прэс-паказ спектакля, што паглядзеў на пахаванне Аркадзія Зайчыкава і ўразіўся бутафорыяй, але не адчуў нічога. Напісаў, што акцёр Зуй увесь час сінхронна рухаўся з іншымі героямі. А персанажа ў спектаклі не было.

І ў самым канцы вузкай калонкі «Культура» журналіст наіўна сказаў: «Можа быць, я чагосьці не разумею. Але я думаю, што задача мастацтва не прывязаць персанажа да гатовых дэкарацый, а даць яму свабоду. Дзе б ён цяпер ні быў, ён там адчувае важнае. А мы, глядачы, не адчуваем нічога, таму што нам паказваюць толькі дэкарацыі, у якіх персанаж мусіць быць па задуме аўтара. Няхай гэтыя дэкарацыі выклікаюць смех, але гэта глупы смех, якім трупа Купалаўскага тэатра прыкрывае адсутнасць сапраўднага мастацтва».

Гэтая рэцэнзія хоць і мусіла згубіцца ў моры іншых, але нейкім незразумелым чынам выбухнула.

Паветра наэлектрызавалася і заіскрылася.

Адбылося ўсё тое самае, як у дзень, калі персанаж знік. Толькі тады ядзерны грыб засмактаўся назад у будынак. Рэжысёр і акцёры хадзілі па калідорах і кашлялі. А цяпер стронцый і іншыя словы разляцеліся паўсюль.

І спектакль адмянілі.

Аўтар не ведаў гэтага і, пакуль ішоў да камернай залі, думаў, ці правільна ён абышоўся з Оляй.

Але на сцэне ён убачыў не акцёра Зуя ці Свету Анікей, а работнікаў, якія разбіралі дэкарацыі. У труну, з якой уставаў на паклон Аркадзій Зайчыкаў, ужо быў сабраны дробны рэквізіт.

Адзін работнік – Валера, здаецца – крычаў на маладога калегу:

– Паша, бляха! Не кідай кусачыкі ў гроб. У іх там ногі вырастуць.

Рэжысёр Падальяка моўчкі сядзеў у самым куце – там, дзе любіў сядзець аўтар. За рэжысёрам стаяла крышка ад труны.

Аўтар прысеў побач з ім.

– Усё, Андруха, – сказаў Падальяка. – Нешта навалілася.

Валера пачуў яго словы і крыкнуў:

– Еслі на вас навалілася крышка гроба, можаце ссунуць яе назад.

Рэжысёр перайшоў на шэпт:

– А я прыдумаў механічную куру замяніць на галаграму.

– Я і сам хацеў сказаць, што ідэя з механічнай курай выглядала дзіўна.

– Дурацкая была кура. Куды ты далей, Андруха?

– Я пакуль не думаў.

– Падумай спакойна. Гасцініца ўплочана да пятніцы. Ты і сам знаеш.

– Знаю, – адказаў аўтар, хоць папраўдзе нічога не знаў.

– Добра, Андруха, пайду я.

– Ну ідзі.

Калі Падальяка выйшаў з залі, да аўтара звярнуўся работнік сцэны.

Валера, здаецца.

– Уважамый, ізвініце, а эта ведзь вы аўтар?

– Я.

– У меня такой вапрос. А дзе персанаж?

Аўтар разгубіўся і сказаў праўду:

– У бары на Араніенштрэсэ.

На Араніенштрасэ я знайшоў бар з недарагім півам. Тут яно каштуе ўсяго два еўра.

Доктар параіў мне не чакаць аўтобус у нумары. Ён жыве ў той самай гасцініцы, што і я. Цікавы чалавек.

Я скарыстаўся парадай і выйшаў. У навігатар убіў цэнтр.

Гуляў, гуляў. Калі сцягнула, захацеў да ветру. Такое можа здарыцца з кім заўгодна. Фізіялагічныя патрэбы не асабліва звяртаюць увагу на тое, хто ты і ў якім горадзе. Едзеш ты ў Парыж ці не. Герой ты рамана ці бежанец з натоўпу.

Дваццаць хвілін я блукаў па вулачках. Цёця ў навігатары гістэрычна крычала: «Павярні налева!», «Павярні направа!». Нават ахрыпла.

Я не слухаў яе, а ішоў туды, дзе ёсць кавярні і бары. Так я выйшаў на Араніенштрасэ. Бар, у які я зайшоў, быў маленькі і цесны.

Я застаўся выпіць піва. Людзей вакол было так многа, што кожны раз, калі я падымаў руку з бутэлькай, абавязкова каго-небудзь біў локцем у жырот. Здаецца, з усяго свету сюды з'ехаліся людзі, якім было цесна ў іх сюжэтных лініях.

Але Берліна на ўсіх не хапала.

Валера не зразумеў. Ён паклаў кусачыкі на падлогу, падышоў і спытаў яшчэ раз:

– Ізвініце, уважаемый. Што вы казалі? Дзе, вы казалі, персанаж?

– У бары на Араніенштрасэ, – паўтарыў аўтар. – Гэта ў Берліне.

– Вы яшчэ раз ізвініце. Ён, вы гаворыце, у Берліне?

– У бары на Араніенштрасэ.

– У бары –эта я поняў. І што ён? Вернецца назад?

– Я не знаю, Валера.

– Панятна. Я так і падумаў. Хто ж будзе вяртацца з Берліна. Толькі я не Валера. Я Віталік.

3.

Да пяці раніцы я напіўся так, што па дарозе ў гасцініцу нават цёця з навігатора адмовілася размаўляць са мной. Хоць я прасіў яе і націскаў усе кнопкі на тэлефоне, яна ўсё адно маўчала.

Але ніхто не пабачыць мяне такім п'яным. Добра вяртацца дадому, калі там ніхто не чакае.

Рэмарк ухваліў бы гэты мой тэзіс.

Оля – а што Оля? У Олі работа і кот. Усяго адно толькі слова магло спрасціць нашыя стасункі, але гэтае слова не было напісана.

Ды й адвык я ад усяго гэтага.

Я ішоў па цёмным бязлюдным Берліне, блукаў па яго вуліцах.

Калі немцы прачнуцца, яны напоўняць Берлін музыкай. Але пакуль яны спяць, я буду слухаць берлінскі вецер.

Я б паклаў вецер на ноты. Адно шкадую: я не ведаю нот. Ведаю толькі словы. І нават словы – не ўсе.

Я сеў на тратуары пад акацыяй і дастаў нататнік. Міма праходзілі першыя ранішнія немцы і думалі: «Што ён там піша ў цемры? Хто ён?».

А берлінскі вецер адказваў ім загалоўкамі з газет: «Гэта космас», «Аркадзій Зайчыкаў памёр», «Персанажа няма. Ён едзе ў Парыж».

Я праехаў усю Польшчу. Быў на беразе мора сярод альбіносаў.

У Берліне адзін вечар я глядзеў у акно, а яшчэ адзін – многа піў у бары.

Вярнуўся ў гасцініцу.

Лёг спаць на канапу.

Спаў.

А потым пачуў крык парыжскіх чаек у сябе за дзвярыма.

У парыжскіх чаек мяккае «р».

Я чакаў, калі яны стануць біцца ў дзверы.

Не, я не мог памыліцца. Я болей не п'яны.

Я падышоў да дзвярэй і замёр.

Там было ціха.

Адчыніў дзверы.

Нікога.

Увечары я зноў пайшоў гуляць па горадзе. Хацеў дайсці да таго самага бара. Але перад гэтым я замачыў у мыльнай вадзе кофту з мабільным тэлефонам у кішэні. Цёця з навігатара цяпер не гаварыла, а булькала. Без яе знайсці што-небудзь у начным Берліне няма ніякіх шанцаў. Людзі і едуць сюды з усяго свету, бо тут лёгка згубіцца.

Я шукаў і шукаў, хадзіў і хадзіў.

Так я пражыў яшчэ адну ноч.

Калі выйшаў на Араніенштрэсэ, мой бар ужо зачыняўся.

Бармэн у татухах сказаў:

– О, хер Андрусь вярнуўся! Ідзіце спаць, хер Андрусь.

Роўна тры ночы трэба, каб людзі ў Берліне запомнілі маё імя.

Пасля трэцяй ночы фрау з сабачкам пачынае вітацца. Пасля трэцяй ночы трэба прымаць рашэнне, ці разбіраць заплечнік і ложка.

Аўтар сабраў свае рэчы.

Ён выцер пляму ад кавы на сталае, вымыў люстэрка ў ванным пакоі. Спусціўся з чамаданам уніз і здаў ключ.

У рэстаране ўзяў кубак кавы і ўсеўся за столікам каля акна.

Работа над спектаклем прыпынілася і, хутчэй за ўсё, ужо не ўзноўіцца. Пакуль – па тэхнічных прычынах. Потым – «Мы вырашылі не спяшацца і падрыхтавацца як след». І нарэшце – «Спектакль? Быў. Харашы спектакль, жызнены. Шкада, што так і не паставілі».

А праўдзівая прычына была – адсутнасць персанажа. Яму не спадабалася яго сюжэтная лінія. Персанаж збег з Прудка і ўжо даехаў да Берліна.

Але п'еса была напісана добра. Яе ўзгаднілі. Можна, пакуль усё выглядае не вельмі цікава. Але гэта толькі рэпетыцыі. Трэба царпець. Потым будзе прэм'ера. Прыйдучы людзі, крытыкі напішуць рэцэнзіі.

Змірыцца з тым, што спектакль адмянілі, аўтар не мог. П'еса – усё, што ў яго было. Ён пісаў яе два гады. Героі хадзілі і гаварылі як жывыя. Усе былі гарманічныя. Не хапала толькі персанажа.

І аўтар рашыўся замяніць персанажа сабой. Ён сам стане персанажам. Ніхто лепей за яго не ведае гэтую ролю.

Аўтар прыняў такое рашэнне і спакаваў чамадан.

– Шкада, – сказаў доктар. – Цяпер у гасцініцы мала пастаяльцаў. Людзі прыязджаюць сюды на адну ноч. У лепшым выпадку – на дзве. Госць, які заняў нумар над вашым, таксама сёння з'язджае. Вы так і не пазнаёміліся.

– Неяк не давялося, – адказаў аўтар. – Знаеце, я быў многа заняты ў тэатры.

– Знаю, знаю. У вас там навалілася. Цікавы ён чалавек. Захапіўся фантазіямі. Нечым падобны да вас. А вы ўсё-такі з'язджаеце.

Аўтар паглядзеў на гадзіннік. Ужо быў час сыходзіць.

– Падумайце, – сказаў яму доктар. – Гасцініца ўплочана да пятніцы. Ну вы самі знаеце.

– Знаю.

Аўтар устаў.

- На жаль, не магу вас правесці. Мiane ўжо чакае новы пастаялец.
Цікавы чалавек. Шкада, што вы не паспееце пазнаёміцца.

Каля ліфта стаяў высокі хударлявы хлопец з заплечнікам.

- Вы будзеце жыць адзін, - сказаў яму доктар.

- Адзін, - адказаў новы госць.

- Жыць аднаму ў нумары не вельмі весела. Асабліва восенню.

Яны падняліся на мой паверх і зайшлі ў мой нумар.

Я сабраў свае шампуні і гелі. Новы жылец расклаў.

Потым я ўзяў заплечнік і выйшаў.

Над Берлінам было сіняе неба. Жоўтае сонца завісла на некалькі секунд. Недзе там, пад ім, быў Парыж. Сонца нібыта хацела ўпэўніцца, што я запомніў, куды мне рухацца далей, і пакацілася ўніз.

AHTPAKT

- Рэжысёр Рома Падальяка -

- Кардонная фігурка Оля -

- Акцёр Дзіма Есяневіч у ролі трактарыста Колі -

- Дзеўкі на матацыкле -

- Баба Параска -

- Дзед Гануша -

- Цётка Дуня -

- Актрыса Света Анікей у ролі цёткі Дуні -

- Акцёр Міша Зуй -

- Прадаўчыха Зоя Казлянская -

ЧАСТКА 2

РАЗДЕЛ ПЕРШЫ, У ЯКІМ ЛЕНІН
НЕ ПАКІНЕ І СЛЕДУ, ЛАРЫСА ФЭДРАУНА
ПАРАЎНАЕ АЎТАРА

З ТАЛСТЫМ, А
НАЧАЛЬСТВА З ВОБЛАСЦІ
БУДЗЕ СЯДЗЕЦЬ
НА СТУЛЬчыКАХ
ЦІХА

1.

Старшыня райвыканкама Сямён Адольфавіч радасна ішоў на работу і пахнуў адэкалонам.

На плошчы ён раптам спыніўся, здзервянеў і сказаў:

– А дзе Ленін?

Раней пасярод плошчы стаяў помнік важдзю пралетарыята. Яшчэ дзіцём Сямён Адольфавіч прыносіў да яго чырвоныя гваздзікі.

Ён знайшоў тое самае месца і заповоліў рух, каб угледзець хоць якія астанкі. Але Ленін не пакінуў і следу.

Як так? Лоб пад кепкай пачаў макрэць.

Каб не выглядала, што ён чымсьці заклапочаны, старшыня прысеў і зрабіў выгляд, што завязвае шнуркі на бацінках. А тым часам памацаў рукой плітку, якой была выкладзена плошча.

Нідзе нічога. Леніна няма.

– Ё-маё! – сказаў ён.

І тут пачуў зверху:

– Хорошая пагода.

Побач стаяла Касячок – загадчыца аддзела культуры.

– А я тут шнуркі завязваў, – сказаў Сямён Адольфавіч.

– Хорошая пагода, гавару.

– Пагода? Да, хорошая. Ларыса Фёдараўна, вы нічэво не замечаеце?

– У вас новая прычоска?

– Не саўсем.

Калі б Леніна ўкралі сённа, Касячок бы заўважыла. Не пытаць жа цяпер: «Ларыса Фёдараўна, а вы не помніце, дзе Ленін?». Гэта ўсё-такі помнік. Ён, старшыня, мусіць ведаць такое.

Адольфавіч стаў тужыцца, каб успомніць хоць што-небудзь.

– Сямён Адольфавіч, у вас баліць жылот?

«Штосьці знае», – падумаў. – «Трэба паказаць, што і я знаю».

– Ларыса Фёдараўна, а я вас проста праверыць хацеў.

– Што вы імееце ў вяду?

– Усё вы панімаеце.

Ён нават падміргнуў, але атрымалася не вельмі натуральна, і Касячок напружылася. Сённа адбудзецца вялікая нарада, прыедзе начальства з вобласці, і ўсе гэтыя падміргванні і намёкі маглі азначаць толькі адно – кадравыя перастаноўкі.

– Сямён Адольфавіч, вам ношпу даць? А лучшэ, знаеце, армянскага пяць звёздачак. У мяне ў сейфе стаіць.

– Усё, усё вы панімаеце. Разбяромся, – сказаў старшыня і пайшоў у бок будынка райвыканкама.

Цяпер ён ішоў не так радасна, але ўсё яшчэ пахнуў адэкалонам.

Ларыса Фёдараўна падумала, што тут адным каньяком яна не аддзелаецца. Трэба бегчы ў «Бязрозку» і купляць сервіз. Касячок даўно ўзначальвала культуру і ўмела рашаць такія вапрасы.

У калідоры выканкама старшыню чакаў першы наведвальнік.

– Сямён Адольфавіч, здраствуйце! У мяне вапрос пра макулатуру. Я на ўчоце састаю, і мне сказалі здаць пяць кілаграм.

– Ажыдайце.

Адольфавіч зайшоў у свой кабінет, наліў сабе вады з графіна, выпіў і асцярожна зірнуў у акно. Леніна не было відаць і адсюль. Не, ён ведаў, што так будзе, але ўсё-такі спадзяваўся.

Каб супакоіцца, ён узяў газету і пачаў чытаць яе з канца.

Тэатр ставіць спектакль. Пахаванне Аркадзія Зайчыкава – гэта космас. Задача мастацтва не прывязаць персанажа да дэкарацый, а даць яму свабоду.

Каму даць свабоду? Леніну? Аркадзію Зайчыкаву?

Адольфавіч перагарнуў газету на першую паласу.

У цэнтры Мінска дзясяткі тысяч чалавек выйшлі на святкаванне Дня Волі. Мерапрыемства дазволілі сталічныя ўлады.

Выглядала на канец свету: Аркадзію Зайчыкаў памёр, персанаж свабодны, Леніна няма, у Мінску вялікае недзяржаўнае свята. Чорце што нейкае. На ўсялякі выпадак Адольфавіч задраў галаву і паглядзеў пад самую столь, дзе мусіў вісець партрэт прэзідэнта.

– Хух, на месцы. Так, Сямён, думай лагічна, – сказаў сабе. – Трэба запытацца ў сваіх. А хто тут свой?

Сваім быў галоўны архітэктар Казіміравіч. Дзяцей разам хрысцілі ўсё-такі. Толькі Адольфавіч не мог успомніць – чыіх. Мабыць, то былі дзеці з землеўстраіцельнага аддзела. Але чужых дзяцей не бывае.

Выклікаць яго да сябе і незаўважна выведаць праўду. Начальства з вобласці прыедзе толькі ў дзесяць – яшчэ быў час знайсці Леніна. Не мог жа вождзь пралетарыята нідзе не засвяціцца.

– Алё, Казіміравіч? Зайдзі на мінутку.

Казіміравіч зайшоў.

Наведвальнік скарыстаўся момантам і ўсунуў галаву ў праём.

– Сямён Адольфавіч, здраствуйце.

– Ажыдайце. Заходзь, Казіміравіч. Пасеціцель, ажыдайце, у мяне савешчаніе.

– Я з Юравіч.

– Харашо. Ждзіце ў карыдоры. Казіміравіч, як сам?

– Атчот я здам, чэснае слова, – сказаў Казіміравіч.

– Не гарачысь, разбяромся.

– Ну вы ж знаеце: я не заржавею.

– Знаю, Казіміравіч. Што ў нас з архітэктурай?

– Дом на 50 лет Акцябра пакарасілі жоўтым цветам.

– Маладзец. Харошы цвет. Радасны. А плошчадзь наша як табе?

– Большая. Плітка новая. Ну вы знаеце.

– Знаю, знаю, гэта ж пад маім чуткім рукаводствам. Большая і прасторная. Знаю. А табе не кажэцца, што чагосьці не хапае?

– Клумбы?

– Клумбу – можна. Скажы там, няхай афармляюць. А што-небудзь пасярэдзіне, а? Штоб у цэнтры стаяла.

– Фантан?

Кроплі пота пакрылі бліскучы лоб Адольфавіча. Ён зняў кепку.

Мо запытацца найпрост: «Казіміравіч, не падумай нічога такога, але паслухай, дзе ваабшчэ Ленін? Што-та я не помню».

Адольфавіч ужо набраў паветра ў лёгкія, але зазваніў тэлефон.

– Сямён Адольфавіч, Касячок на провадзе. Я званю сказаць, што той мой касяк я даўно закрыла сваімі рэзервамі. Мы правялі сабыццйнае мерапрыяццё. Там цяпер нічога такога няма.

– Харашо, Фёдараўна, я ўчту непраэменна.

– І пра армянскі пяць звёздачак помніце?

– Падаждзі, Фёдараўна. Я рашаю важныя вапросы.

– Я паняла, Сямён Адольфавіч. Шчас Свету пашлю, яна вам супніцу прынясе. Такая красівая супніца, Сямён Адольфавіч!

– Фёдараўна, якая супніца? Ё-маё!

– Я лічна суп не пераліваю з каструлі. Бо патом і каструлю, і супніцу мыць нада. На празнік кампот можна наліць, штоб запіваць.

– Які кампот, Фёдараўна?

– Я паняла, Сямён Адольфавіч. Усё паняла. Шчас Света ўвесь сервіз прынясе. Света! Шчас, Сямён Адольфавіч. Света!

– Фёдараўна, не пасылай Свету. Алё, Фёдараўна!

– Шчас, Сямён... этат... Адольфавіч. Шчас! Дайце мне міску. Ой, не міску – мінуту. Міску я сама дам. Там шэсць місак і шэсць падстаўных. Сямён Адольфавіч, такі красівы набор! Французскі! Шчас я ўсё арганізую. Светаіцітваюмаць!!!

Наведвальнік пагрукаў у дзверы.

– Скажыце, а доўга чакаць?

Адольфавіч ужо не пахнуў адэкалонам.

– Панятна. Я заўтра зайду.

Старшыня правёў рукой па мокрых валасах і запытаў прама:

– Казіміравіч, атвечь мне на адзін вапрос. Кагда ў паследні раз ты бачыў Леніна?

Цяпер напружыўся Казіміравіч.

Леніна ён бачыў у восемдзесят восьмым годзе. Тады ўсёй брыгадай ездзілі ў Маскву і хадзілі ў маўзалеі.

– Не тое, не тое, Казіміравіч! Нашага Леніна ты калі бачыў? Помніш, стаяў тут. Ну? Дзе наш Ленін?

Казіміравіч выдыхнуў, ушчыпнуў старшыню за руку і сказаў:

– Мужчына, мужчына, здавайце пасцель. Мы прыехалі.

2.

Цягнік пад'язджаў да Каленкавіч.

Аўтар ляжаў на верхняй паліцы. Перад ім стаяла жанчына з шырокім тварам.

– Казіміравіч? – спытаў аўтар.

Ён яшчэ не паспеў прачнуцца да канца.

– Я не Казіміравіч. Я Валя. Здавайце пасцель.

Аўтар не паспеў прачнуцца, а Валя засынала на хаду. Яны знаходзіліся на адным узроўні рэальнасці, проста рухаліся ў розных напрамках. Але ў гэтай кропцы разумелі адно аднаго.

– Я хутка лягу, – сказала Валя. – Калі ўбачу Казіміравіча, магу перадаць ад вас прывет. Як ён выглядае?

– Галоўны архітэктар.

– Ну панятна. Чай браць будзеце?

Аўтар не стаў браць чай, сабраў свае рэчы і здаў бялізну.

Потым пяць мінут сядзеў і чакаў, пакуль цягнік дапаўзе да вакзала і спыніцца.

Шкада, вельмі шкада. Гэтых пяці мінут Казіміравічу хапіла бы, каб сказаць, дзе Ленін. Хапіла б нават адной мінуты. Па ўсім было відаць, што ён знае.

Калі аўтар выходзіў з цягніка, Валя яшчэ раз сказала:

– Я помню. Казіміравіч. Перадам.

– Прысніцца ж такое, – падумаў аўтар услых.

На вакзале ён выпіў нясмачную каву і пацягнуў свой чамадан у бок аўтастанцыі, каб сесці на аўтобус да Прудка.

Раней аўтар жывіў у Прудку. Там ён напісаў п'есу.

У тэатры п'есу прачыталі і казалі:

– Гэта космас.

Ён не мог паверыць.

– Космас, космас, не сумнявайцеся. Іра з аддзела кадраў вернецца з абеда і аформіць вас, – казалі яшчэ.

Іра вярнулася, аформіла.

Спонсар перавёў грошы на рахунак тэатра. Рэжысёр Падаляка пачалаваў дачку, жонку і пераехаў жыць на камерную сцэну. Вольга Дзядкова падарыла астры. Дзіму Есяневіча было не пазнаць. А Света Анікей так натуральна выглядала цёткай, што аўтар сам блытаўся.

І раптам – персанаж прапаў. Занудзіўся і збег.

Ну як так?

Аўтар нават увёў новага героя – Олю. Оля ўмела гатаваць галубцы і хадзіла на работу.

План быў бліскучы. Аднак штосьці пайшло не так, і паставіць персанажа на месца не ўдалося.

А месца аўтара было ў тэатры. Яму падабалася штодня прыходзіць на рэпетыцыі і глядзець, як акцёры б'юцца ў творчых канвульсіях.

Але спектакль адмянілі.

Без персанажа ўтульная вяскова хата стала толькі бутафорыяй, а спакойная цішыня – нялоўкім маўчаннем акцёраў.

Аўтар ішоў да аўтастанцыі, каб сесці на аўтобус да Прудка.

У Прудку ён залатае дзірку сабой – сам стане персанажам. Будзе даць казу і разглядаць дзедава неба. Як колісь.

Ніхто лепей за яго не ведае гэтую ролю.

Купалаўцы заўважаць, што персанаж у п'есе зноў ёсць, і рэпетыцыі ўзнавляцца.

Пра адно аўтар не падумаў: што будзе з ім самім? Кім ён стане для гэтай п'есы? Па-ранейшаму аўтарам? Ці ўжо толькі персанажам?

Сітуацыя была няпростая.

Але следам за пытаннем, хто ён, нечакана вылезла іншае: а дзе Ленін?

Ніколі раней аўтар не думаў пра Леніна спецыяльна. Уявіць, што таго няма, здавалася бязглуздзіцай. Зразумела, што гэта быў толькі сон, але бывае, што ў снах паказваюць праўду. Тым больш пасля таго, як знік персанаж, можна было паверыць і ў знікненне Леніна. Мо гэта такая прыкмета часу і цяпер усё знікаюць? Аўтар быў так заняты спектаклем, што, магчыма, не заўважыў той момант, калі Леніна прыбралі з плошчы.

На вуліцы Дзяржынскага ён спатыкнуўся аб бардзюр, і ў кроў трапіў адрэналін. Аўтар не павярнуў у бок аўтастанцыі, а рушыў у цэнтр, каб паглядзець, ці стаіць Ленін на плошчы.

У любы іншы дзень ён быў бы рады ўбачыць там пустату. Ленін даўно выглядаў як фанерны макет казы – толькі дэкарацыяй. Але цяпер аўтару хацелася, каб Ленін усё-такі быў. Гэта б дало надзею на тое, што і персанаж нікуды не з'ехаў, а пані з залатымі зубамі мудрасці і пенсіянеры-альбіносы на беразе мора – усё гэта толькі прыснілася.

Калі плошча ўжо добра праглядалася, аўтар стаў уважліва ўзірацца, але вадззя не было відаць.

Як так?

Каб ніхто не ўбачыў, што ён цікавіцца Леніным, аўтар паставіў чамадан, прысеў і зрабіў выгляд, што завязвае шнуркі на бацінках. А тым часам заглянуў за бігборд, на якім была рэклама трусой.

І тут пачуў зверху:

– Мужчына, колька ўрэмені?

Побач стаяла Касячок. Яна трымала ў руцэ вялікі пакет.

– Я тут шнуркі завязваў, – сказаў аўтар у апраўданне.

– Завязвайце, а дзесяць ужо е?

Дзесяці яшчэ не было.

– А я вас пазнала. Я ваш партрэт у газеце бачыла. Вы наш аўтар. Вас тэатр ставіць. Мы ўсё пра вас знаем. Чыталі, – пахвалілася Ларыса Фёдараўна. – А дзе вы цяпер – у Мінску ці за граніцай? Я так і не паняла. Вы як Талстой. І той бараду насіў. Госпадзі, які вы худзенькі. У вас язва жалудка? Над чэм сейчас думаеце?

Аўтар разгубіўся і не зразумеў, на якое пытанне адказваць.

– Мне, знаеце, так баліць усё, што вы пішаце! Я ноч не спала, чытала, – сказала Касячок. – Пайшліце, пайшліце. У дзесяць начальства з вобласці прыедзе. Я ўключу вас у праграму. Скажаце што-небудзь.

– А што сказаць?

– Што-небудзь харошае.

3.

Начальства прыехала ў дванаццаць.

Першай справай яно паабедала і – сытае – наведала завод бытавой хіміі. Потым кампанія важных персон пачала сцягвацца да будынка Дома культуры, які стаяў на плошчы.

На плошчы павінен быў стаяць і помнік Леніну. Але аўтар так і не знайшоў яго. Не пытаць жа ў начальства: «Прасціце, а дзе ваабшчэ Ленін?».

Ён, аўтар, мусіў бы ведаць такое.

Першым на ганак узышоў старшыня ў кірзавых ботах. Ён абуў боты спецыяльна – каб паказаць, што ніколі не сядзіць на месцы, а бегае, бегае па раёне.

Акрамя ботаў, увесь Адольфавіч быў такі самы, як у сне. Нават кепка на галаве старшыні была таго ж фасону.

Ён шырокай далонню строс з рукава пінжака пыл з завода бытавой хіміі і зняў кепку.

– У вас новая прычоска? – спытала Касячок.

– Не, то воласы прыліплі.

– Не прачце пад кепкай. Вам так харашо. Асвяжае.

За старшынёй падцягнуліся астатнія. Апошнімі на ганак падняліся жанчыны з вобласці. Яны былі на абцасах і з начосамі, таму не маглі хадзіць хутка, асабліва супраць ветру. Але калі ўбачылі ў залі мяккія фатэлі, прыкручаныя да падлогі самарэзамі, першымі дабеглі да іх і паспрабавалі ўсесціся.

– Не тут, не тут, – сказала вахцёрка. – Тут у нас дзізнфекцыя ад блох. Хто-та ката ўпусціў. На сцэну ідзіце. Там утранік быў, мы яшчэ не ўбралі.

За шторай, якая аддзяляла глядацкую залю ад сцэны, літарай «П» стаялі маленькія драўляныя стульчыкі. Стульчыкі былі розных памераў і розных колераў.

– У цеснаце, а не ў абідзе, – задорліва сказаў вялікі мужчына з вобласці.

Ён ужо вельмі хацеў сесці хоць на што-небудзь і адразу заняў стульчык па цэнтры. Начальнік не прывык хадзіць многа, і цяпер, калі сеў, яго чырвоны твар стаў надувацца і вывальвацца з вартнічка.

Чынавенства зашамецела бліскучымі касцюмнымі штанамі, зазвінела абцасамі і арганізавана расселася па стульчыках.

Ва ўсіх важных мужчын раптам павылазілі з-пад штаноў белыя шарпэткі. А ў Ларысы Фёдараўны з-пад кароткай спадніцы вылезлі крэпкія ногі.

У сне яе ногі выглядалі не так эфектна.

Той, у каго рост быў невялікі, сеў добра. Высокія чыноўнікі, калі паставілі на калені свае партфелі, ужо не бачылі стол, які стаяў на супраць, накрыты бардовай шторай.

На сцэне моцна запахла лакам для валос і адэкалонам.

– Света, – сказала Касячок, – ідзі скарэй на клумбу і нарві там бархатцаў.

Сямён Адольфавіч, які сядзеў на стульчыку побач, спытаў:

– Што вы, Ларыса Фёдараўна, сказалі?

– Я сказала, каб Света нарвала бархатцаў. Стол пусты.

– Ідзіце, Света. Нарвіце бархатцаў, – загадаў старшыня.

Света пайшла. А Касячок цяжка ўздыхнула:

– Госпадзі, як тут душна.

– Ну, што-та парыць, – пагадзіўся Сямён Адольфавіч. – Дождж будзе.

– А вы яшчэ і ў кірзавых сапагах. Не берэжоце сябе.

Сямён Адольфавіч выцер з ілба пот рукавом.

– Вам так харашо, – сказала Касячок. – На групавую фатаграфію не надзявайце кепку.

– Вы думаеце?

– Харашо, харашо. Эта мокры эфект.

Аўтар не прывык знаходзіцца сярод начальнікаў. У яго п'есе начальнікаў не было. Былі толькі фельчарка і ўчастковы. І цяпер ён стараўся трымацца загадчыцы аддзела культуры. Яна прынамсі чула пра Талстога.

– Пастаўце, пастаўце куды-небудзь чамадан, – сказала Касячок.

Пакуль аўтар ставіў чамадан, чыноўнікі расселіся, і яму не хапіла стульчыка побач з Ларысай Фёдараўнай. Ён сеў насупраць і сіратліва

паглядзеў на загадчыцу аддела культуры, але найперш – на яе ногі, бо іх цяжка было не заўважыць. Касячок падміргнула яму, нібыта сказала: «Сядзіце, сядзіце. Мне так баліць тое, што вы пішаце. Я noch не спала».

– А вы з землеўстраіцельнага аддзела? – спытаў аўтара чалавек з высокімі каленямі, які сядзеў побач.

– Не. Я з Мінска прыехаў.

– А хто з землеўстраіцельнага?

Аўтар не ведаў. У сне яму казалі толькі, што ў землеўстраіцельным аддзеле дзяцей хрысцілі. Ён падумаў, ці трэба дзяліцца гэтай інфармацыяй, раптам яна як-небудзь дапаможа. Яшчэ ён хацеў запытацца пра Леніна, выведаць як-небудзь незаўважна: «У землеўстраіцельным аддзеле дзяцей хрысцілі, а Леніна няма», – і паглядзець, як чалавек адрэагуе. Але пакуль аўтар выбіраў правільную інтанацыю, з клумбы вярнулася Света.

Яна паставіла вазу з бархатцамі на стол, і нарада пачалася.

Першым да стала выйшаў Сямён Адольфавіч у кірзавых ботах.

Ён зачытаў доўгі нудны тэкст. Час ад часу старшыня страсаў з рукава пінжака пыл з завода бытавой хіміі, а потым той самай рукой выцпраў з ілба пот. У гэтыя моманты Ларыса Фёдараўна падміргвала і яму таксама.

Прамова Адольфавіча хоць і была нудная, але задала правільны ўсыпляльны тон. І начальнікі аддзелаў, якія выходзілі следам за ім, толькі падмацоўвалі словы старшыні аптымістычнымі лічбамі.

– Наш аддзел не падкачаў, – першае, што сказаў Казіміравіч, які выступаў пасля старшыні.

На ім быў той самы касцюм навырост, што і ў сне. Нават джэмпер пад пінжаком галоўны архітэктар не пераадзеў.

Спачатку Казіміравіч сеў за стол, але стульчык аказаўся такім нізкім, што яго галава апынулася на адным узроўні з бархатцамі. Тады Казіміравіч устаў.

– Наш аддзел не падкачаў, – сказаў ён яшчэ раз.

Гэта была добрая навіна.

Аўтар уважліва ўслухоўваўся ў кожнае яго слова, бо Казіміравіч знаў, дзе Ленін.

– Мы закупілі трыста літраў жоўтай краскі. Акрамя прочэва запланіравалі богаўстройства плошчадзі, – працягнуў Казіміравіч. – У цэнтры будзе пастаўлены...

Ён зрабіў паўзу і паглядзеў на прысутных.

Аўтар перастаў дыхаць.

Хто будзе пастаўлены?

Ленін?

Казіміравіч памаўчаў і важна дадаў:

– Фантан.

Аднак начальства ніяк не адрэагавала на яго словы, і не было зразумела, ці ўхваліла яго іх.

Казіміравіч таксама не зразумеў і стаў пацець.

Аўтар паглядзеў на белья шкарпэткі начальнікаў, на чыстыя кірзавыя боты старшыні, на пакет з супніцай, які стаяў побач з крэпкімі нагамі Касячок.

Чыноўнікі, як бархатцы ў вазе, сядзелі на стульчыках ціха.

«Раскажыце што-небудзь харошае», – угадаў ён словы Ларысы Фёдараўны.

Казіміравіч мог расказаць пра фантан. А што харошага ў аўтара?

Мала таго, што ён не ведаў, дзе Ленін, – ад аўтара яшчэ і персанаж збег. Гэта рэжысёру Падальяку можна было пажаліцца, а тут усе чакалі, што аўтар не падкачаў.

Трэба было знайсці такія словы, каб усім было спакойна.

Аўтар нават прыдумаў пачатак: «Дарагія дэпутаты, начальнікі».

Ён адчуў, што не хапае яшчэ аднаго слова, каб зварот атрымаўся закончаным. Вельмі хацелася дадаць: «І духавенства» – хоць ніводнага бацькушкі ў ДК не было.

«Дарагія дэпутаты, начальнікі і духавенства», – паўтараў аўтар сам сабе.

Далей думка не ішла, бо з галавы не выходзіў Ленін. Ленін збіваў аўтара, хоць ён і спрабаваў засяродзіцца на прамовах іншых выступоўцаў.

А чыноўнікі змянялі адзін аднаго бясконца. Яны былі аднолькавыя, у аднолькавых касцюмах, гаварылі з адной інтанацыяй. Аўтару здавалася, што зноў і зноў выходзіў Казіміравіч.

На трэцім Казіміравічу аўтар задрамаў. Пад закрытымі павекамі ён убачыў спіралі, якія бясконца круціліся і зацягвалі, зацягвалі ў глыбіню.

Потым перад вачыма пабегла стужка з арнамантам. Арнамент утваралі бархатцы, Казіміравіч і французская супніца. Усе элементы чаргаваліся.

Аўтар пачуў колы цягніка.

Чух-чух-чух. Чух-чух-чух.

У нейкі момант ён не справіўся з балансам і стаў хіліцца набок. Хіліўся, пакуль не адчуў, што ўпёрся ў штосьці мяккае. Мяккім быў мужчына, які сядзеў побач.

– Землеўстраіцелей няма, – сказаў мужчына і пачасаў калена.

За сталом ужо стаяў іншы чыноўнік. Аўтар зрабіў намаганне, каб зразумець, які аддзел ён ўзначальваў. Але засяродзіцца не атрымлівалася, бо чыноўнік увесь час закручваўся ў спіраль.

Ізноў пачуўся грукат колаў цягніка.

Чух-чух-чух. Чух-чух-чух.

Дарагія дэпутаты.

Чух-чух-чух.

Начальнікі.

Чух-чух-чух.

І духавенства.

Чух-чух-чух. Чух-чух-чух.

Я не падкачаў.

Аўтар хіліўся, хіліўся, хіліўся.

І тут з-за шторы выйшаў айцец Алексій.

Айцец Алексій павольна абышоў усіх па перыметры і спыніўся каля аўтара, які спаў.

Бацюшка з замілаваннем, з пяшчотай паглядзеў на аўтара. Здаецца, хацеў пагладзіць яго, абняць, ахутаць любоўю і прылегчы побач з ім. А потым размахнуўся і як ударыў кадзілам аўтара па каленцы.

Той імгненна прачнуўся і зноў адчуў прыліў адрэналіну.

– За што? – спытаў аўтар.

– Здавайце пасцель, – сказаў айцец Алексій. – Мы прыехалі.

– Ну вы і спіце, – дадала Валя і сама сцягнула з аўтара прасціну.

Цягнік ужо стаяў. За акном пад нерухомым небам былі змрочныя Каленкавічы з цэнтральнай плошчай.

Аўтар яшчэ раз выпіў нясмачную каву на вакзале і зноў пацягнуў чамадан у бок аўтастанцыі, каб сесці на аўтобус да Прудка.

На вуліцы Дзяржынскага ён спатыкнуўся аб бардзюр, а на тэлефон прыйшла эсэмэска:

«Андрусь, ты дзе? Атвець, я валнуюсь. Цёця Дуня».

РАЗДЕЛ ДРУГІ У ЯКІМ
ПАСАЖЫРЫ АУТЪБУСА
ПАВЯЗУЦЬ У ЧАМАДАНАХ
СВАЮ ААЗІНОТУ,
МАКС РАСКАЖА ПРА
АМСТЭРДАМ,
А АУТАР ПРАВАЛІЦЦА

1.

Прыйшла эсэмэска:

«Андрусь, ты дзе? Атвець, я валнуюсь. Цёця Дуня».

Я еду ў Парыж, цётка, і ўжо выехаў з Берліна.

Над Берлінам было сіняе неба. Сонца завісла на некалькі секунд. Яно нібыта хацела ўпэўніцца, што я запомніў, куды мне рухацца, і пакацілася ўніз.

У цёмным люстэрку дарогі за акном аўтобуса я бачыў і сваю хату ў Прудку, і партрэт дзеда на сцяне, і нават вас, цётка, на канапе. Дарога паказвала мне шэрыя, выцвілыя карцінкі з дому.

Святло ўсюды новае, а цемру мы возім паўсюль сваю.

Здаецца, я нават чуў, як вы казалі:

– Нейкі ты чорны, Андрусь. Жаніцца табе нада.

– Ай, усё.

– Ну панятна. Уключы нахран Пугачову.

Кіроўца аўтобуса дастаў з бардачка курынае бядро і доўга шамацеў фальгой. Потым ён гучна адрыгнуў у мікрафон і ўключыў радзіву. Па радзіве перадавалі не Пугачову, а Тома Уэйтса.

Разам са мной у аўтобусе едуць іншыя людзі. З краіны ў краіну яны вязуць чамаданы. У чамаданах людзі перавозяць не рэчы, а сваю адзіноту.

У опернай спявачкі Галі чамадан на калёсіках. Яна едзе ў Мілан у тэатр Ла Скала і паўтарае італьянскія дзясяслывы:

– Io vivo. Tu vivi. Noi viviamo.

Я думаў, што гэта радзіву бубніць, і ледзьве не заснуў. Але потым радзіву чыхнула, і хтосьці ціха сказаў:

– Bless you.¹

Калі ў аўтобус заходзіць новы чалавек, пасажыры прачынаюцца, ажываюць, варушацца і па памерах багажа спрабуюць зразумець, што з чалавекам не так, чаму яму стала цесна ў яго сюжэтай лініі.

Калі ў чалавека з сабой толькі торбачка ці пакет з «Еўраопта», усе разумеюць, што ўнутры пакета не пакупкі, а многа думак. Гэтыя думкі

---

¹ Bless you (англ.) – Будзьце здаровы.

робяць у пакеце дзіркі, чапляюцца за крэслы і плечы. Тады пасажыры прыбіраюць з прахода свае чамаданы, каб даць чалавеку і яго думкам месца прайсці, каб чалавек сеў ля акна і супакоіўся.

Некаторыя пасажыры ўжо забылі, адкуль выехалі, і пачалі злівацца з крэсламі.

– Я вельмі класная пані, – гаворыць адна жанчына. – Толькі я не помню, як мяне завуць. Мой праўнук унаследуе маю геніяльнасць.

Пан разглядае абіўку і важна маўчыць.

А маладая паненка просіць кіроўцу спыніць аўтобус: у яе кружыцца галава, яна хоча вярнуцца дадому.

Астатнія пасажыры стараюцца не глядзець на яе.

– Дзімка, сматры ў акошка. А хто жыве ў вадзічके?

– Лыбкі.

– Правільна.

2.

Побач са мной сядзіць Макс.

Я еду ў Парыж. А ён гей і едзе ў Амстэрдам.

– Куды, ты гаворыш, едзеш, Макс?

– Я еду ў Амстэрдам.

Амстэрдам – гэта вельмі далёка.

Так далёка, што мне трэба перасоўваць карту на тэлефоне, каб паглядзець усю адлегласць ад Прудка.

Нават цёця ў навігатары пужаецца і настойвае, каб я змяніў свой маршрут:

– Павярні направа і следуй тысяча восемсот кіламетраў да пункта «Прудок».

Ну які Прудок? Я ж ехаў, ехаў, ехаў. Раскажы лепей пра Амстэрдам, Макс.

Амстэрдам – гэта горад, у якім з клетак вызваліліся папугаі і біблейскія грахі. Папугаі спачатку жылі ў запарку, потым разляцеліся па горадзе і сталі жыць на дрэвах. Ван Гог паехаў у Францыю і адрэзаў сабе вуха. І пачалося чорце што нейкае.

Але айцец Алексій не можа наслаць на Амстэрдам попел і агонь, пакуль там ёсць дзесяць праведных душ.

Такія правілы, нічога не зробіш.

– Ты хацеў бы вярнуцца назад, Макс?

Я задаю гэтае пытанне ўсюды. І ўсюды чую ў адказ аднолькавае:

– Разумееш...

Далей можна не слухаць. Можна проста глядзець Максу ў вочы, бачыць у яго вачах плошчу Леніна. Макс сумуе па плошчы Леніна. Няхай яна савецкая, праедзеная страхамі і зарослая бархатцамі, але што рабіць, калі іншай няма.

– Я хацеў бы, але. Але разумееш...

Разумею. Я такі самы ўрод дома, як ты, Макс. Мне таксама, Макс, дома няма месца. Таму я і еду.

Чым ты там займаешся? Модай? Ты б мог вучыць дзяцей шыць. У цябе быў бы свой маленькі кабінэцік з высокай столлю і жоўтымі сценамі ў Доме рамёстваў. Казіміравіч трыста літраў жоўтай фарбы купіў – на твае сцены хапіла бы. Ты б хадзіў на суботнікі, ты б сшыў бардовую штору на свята Кастрычніцкай рэвалюцыі. І на кожнай нарадзе начальнікаў радасна казаў бы:

– Я не падкачаў.

Маленькі Макс быў дзіваком,

Бацька лупіў яго,

Але гэта яго не змяніла –

Аднойчы ён збег з мужчынам.

І зараз бялізна Макса красуецца

У Каленкавічах на бігбордзе на вуліцы.¹

– Макс, ну скажы праўду: ты хацеў бы вярнуцца назад?

– Разумееш...

– Ды разумею я, разумею. Я ўсё разумею.

Я разумею, бо жыў у хаце з курай і падсвечваў мабільным тэлефонам казінья цыцкі. А так лёгка, аказваецца, выйсці за межы сваёй сюжэтнай лініі – і не адбудзецца нічога страшнага. Зямля не разбурыцца і не ўпадзе неба. Людзі так па-рознаму могуць адчуваць шчасце, але ад гэтага не меней, а болей месца становіцца.

Больш мы не размаўлялі. Макс успамінаў Каленкавічы, а я доўга разглядаў пейзажы, гарады і краіны, якія праносіліся за акном.

---

1 Вольны пераклад словаў з песні Тома Уэйтса «Рыпербан».

Здаецца, я бачыў нават горы Швейцарыі.

Але, магчыма, я ўсё прыдумаў.

Амстэрдам прыдумаў. І Макса. І оперную спявачку Галю.

Усё гэта толькі фантазіі.

І Парыж я прыдумаў таксама.

У мяне ёсць адзін аргумент, які даказвае, што Парыжа не можа быць. Калі б Парыж быў, усё б у ім жылі.

Ёсць толькі Прудок і плошча Леніна.

Таму я зараз засну.

Прачнуся.

І пайду даіць казу.

3.

Аўтобус спыніўся каля Прудка. Разам з аўтарам выйшлі яшчэ тры хлопцы – прышчавыя падлеткі, якія думалі, што ўжо даўно дарослыя і могуць хаміць адзінокім дзядзям. Аўтар абагнаў іх, хлопцы цягнуліся ўследкі і гаварылі пра яго. Аўтар падумаў так, бо пачуў слова «ідзе». Болей ніхто не ішоў. Ішлі толькі аўтар і час.

Але хлопцы былі маладыя, каб заўважыць рух часу.

Адзін з іх асмялеў і крыкнуў:

– Пяйсацель!

Другі дадаў:

– Талстой!

Хлопцы засвісцелі і засмяяліся.

«Ну от мяне і асвісталі», – падумаў аўтар. Ён спадзяваўся на ўрачыстасць сустрэчы з героямі кнігі. Але Прудок жыў сам па сабе, без аўтара. Можна нават сказаць, што героям было на аўтара напляваць.

Ён ішоў дахаты, каб заняць месца персанажа, і на нейкі момант адчуў сябе персанажам кнігі Федарэнкі – Антонам Васкевічам. Антона выгналі з інстытута. Аўтара – з тэатра. Ну, не тое каб выгналі. Але можна сказаць і так.

Калі Антон вярнуўся ў родную вёску, ён убачыў, што «двор быў увесь засыпаны снегам, толькі маленькая, у два сляды, сцежачка вяла да свінушніка».

Двор аўтара зарос травой, акацыяй і дзікімі слівамі. Уздоўж сцяны хаты забуяла высокая крапіва. А тонкая сцежка, вытапаная цётчынымі нагамі, ніткай ляжала ад кварткі да казіных апартаментаў.

Аўтар не паспеў добра агледзецца, нават у хату зайсці, як прыйшла і сама цётка Дуня.

Яна адразу села на канапу на верандзе. Спачатку села, потым сказала:

– Я сяду.

Аўтар сеў побач з ёй.

– Ну што? – спытала цётка.

– Нічога, – адказаў аўтар.

– Балота яно і е балота.

Балота – яно і е балота.

Ад яе слоў адразу стала сумна, на неба напаўзла туга, але цётка радасна дадала:

– Люблю я, бляха, балота!

Аўтар нічога не адказаў.

Тады цётка паўтарыла з той самай інтанацыяй:

– Люблю я, бляха, балота!

Над Прудком вісела пухнатае воблака. Аўтар доўга глядзеў на яго, каб зразумець, у які бок яно рухаецца. Але воблака не рухалася.

Аўтар спытаў:

– Цётка, вам не здаецца, што ў вас тут час застыў?

Яна задумалася. Аўтар стаў тануць у яе задумным позірку. І першае балота, і апошні прамень сонца – уся гісторыя свету ад пачатку да канца была ў гэтых вачах. Аўтар стараўся не варушыцца, бо прадчуваў глыбокую філасофскую думку і не хацеў перашкаджаць гэтай думцы з’явіцца.

Цётка пачасала нагу і нарэшце сказала:

– Што? Ты што-та спытаў?

Калі яна пайшла, аўтар знайшоў на падлозе паштоўку з выявай рэчкі, на беразе якой стаялі рознакаляровыя домікі Амстэрдама ў промнях вечаровага сонца. Над рэчкай, над домікамі лёталі чайкі і, магчыма, нават альбіносы.

Неверагодная прыгажосць.

Неверагодная!

Аўтар паклаў паштоўку на канапу і нарэшце агледзеўся.

У вокнах паміж шыбамі ляжаць дохлыя мухі і сухія гронкі каліны. Ужо счарнелыя ад старасці.

Ён дайшоў да калодзеся.

Каля калодзеся дажджы і верхаводка ўтварылі ў глебе вялікую – з чалавечы рост – яму. Аўтар не бачыў яе: яма была схавана пад тонкім слоем зямной кары, якая толькі і чакала, калі на яе хто-небудзь стане.

З яблыні тырчыць сухая галіна.

Аўтар, не ідзі, не ідзі! Не трэба туды ісці.

Двор зарос травой, акацыяй і дзікімі СЛІ...

Аўтар праваліўся.

Па вуліцы на лісапедзе ехаў Коля.

Коля ўбачыў галаву аўтара і крыкнуў:

– Э! Здароў! Ну што там?

Аўтар яму:

– Дзе?

– Там.

– Дзе – там?

– Ты дзібіл?

– Дзікі ты чалавек, Коля.

РАЗДЕЛ ТРЭЦ, у якім
акцёр Міша Зуй
адкрые партал у Прудок,
Зоя Казьянская захрасне
ў туалете, а ў Аўстрыі
Марына Цвятаева стане
на табурэтку і прачытае
Верш

1.

Аўтар агледзеўся. У вокнах паміж шыбамі ляжацьдохлыя мухі і сухія гронкі каліны. Каля калодзезя дажджы і верхаводка ўтварылі ўглебе вялікую яму. Двор зарос травой, акацыяй і дзікімі СЛІ...
Аўтар праваліўся.

Вечарам прыбіральшчыца Маруся Зайчыкава мыла падлогу ў камернай залі тэатра, пайшла памяняць ваду, а калі вярнулася, убачыла пасярод сцэны акцёра Мішу Зуя. Зуй стаяў босымі нагамі на мокрай падлозе і глядзеў ўверх.

Маруся паставіла вядро і таксама паглядзела ўверх, але там была толькі столь з электрапрыборамі.

– Што ты тут робіш? – асцярожна спытала.

Зуй не быў гатовы, што яго ўбачаць, і спачатку разгубіўся.

Прыбіральшчыца не дачакалася адказу і стала выціраць сляды, якія акцёр пакінуў, калі ішоў да сярэдзіны сцэны.

– Дня вам мала. Ходзяць і ходзяць. Дзе б на работу ўстроіўся.

Маруся не разумела, за што акцёрам Купалаўскага тэатра плацяць грошы. Акцёры ў кіно ўмелі паказаць жыццё праўдзiва, а гэтыя толькі крычалі і размахвалі рукамі.

Яна зацерла сляды і села на венскае крэсла. Побач стаялі Мішавы кеды з акуратна ўсунутымі ўнутр шкарпэткамі.

– Ну што – папаўся? Толькі стань на чыстае.

Зую такія правілы спадабаліся. Ён быў акцёрам і любіў няпростыя сітуацыі. Тым больш на сцэне Купалаўскага тэатра Міша адчуваў сябе як рыба ў вадзе.

Як рыба ў вадзе адчувала сябе і Маруся Зайчыкава, бо яна гэтую сцэну мыла.

– Усё? Цяпер чакай, пакуль высахне.

Зуй памацаў кішэні. Выпадковы рэквізіт мог падказаць яму ролю. Але ў кішэнях было пуста.

– Курыць шукаеш? – спытала Маруся.

– Я ж не куру, – адказаў Зуй.

– Ага. Вы ўсе не курыце. І не п'еце. Наскі надзень. Падлога халодная. Не бойся, я падам. На наскі.

Зуй зрабіў выгляд, што не пачуў, скінуў са спіны заплечнік, намацаў унутры заплечніка кофту і кнігу. Выбраў кнігу.

– Чытаць будзеш? Ну што, раскусіла я цябе? Наскі вазьмі. Ногі застудзіш. Ай, як хочаш.

Зуй наўгад разгарнуў кнігу і стаў чытаць. Ён усё яшчэ стаяў босымі нагамі пасярод сцэны.

– Захварэеш, потым матка будзе лячыць. Чытай, я нікуды не спяшаюся. Мама яшчэ жывая?

– Вы мне перашкаджаеце, – незадаволена сказаў Зуй.

– Чытай, чытай. Я хоць да ночы магу сядзець.

Праз хвіліну Марусі стала сумна. Яна запытала:

– А кім бацька работае?

Зуй не звяртаў увагі на прыбіральшчыцу і чытаў вельмі засяроджана. Калі перагарнуў старонку, усміхнуўся, потым ледзьве стрымаў смех. Маруся старалася не паддавацца на правакацыю, але ўсё-такі не вытрымала:

– Што – смешная кніга?

– Тш, – сказаў Зуй.

– Чытай, чытай, а я паем.

Зайчыкава дастала з торбы пластыкавы кантэйнер, у якім ляжалі вараныя яйкі і луста хлеба. Аб падлакотнік венскага крэсла Маруся разбіла адно яйка.

– Чытай, я і да ночы магу сядзець. У мяне дзеці дома не плачуць, – сказала яшчэ раз, каб Зуй не сумняваўся.

Але хутка Зайчыкава засумавала. Яйка яна ўжо з’ела. А проста сядзець і нічога не рабіць не ўмела доўга. Маруся паглядзела спачатку на свае ногі, заўважыла на калготках нітку, якую трэба было ўсунуць унутр. Потым перавяла позірк на кеды акцёра.

– А кеды ў цябе дзіравыя. Толькі дзеўкі ў галаве. Дзе б новыя кеды купіў.

Зуй незадаволена перагарнуў старонку.

– Ладна, давай услых чытай, ну.

Міша павагаўся, скрывіў твар і як бы без ахвоты прачытаў першы сказ:

– Я спрабую ўявіць свет без мяне.

– Грамчэй. А то як не еў. Еў хоць? Не галодны?

– Я спрабую ўявіць свет без мяне. Але не магу, тады проста замяню сябе чорнымі плямамі, – прачытаў Зуй яшчэ раз. – Ну, напрыклад, чорныя плямы на кніжных паліцах, дзе магла быць мая кніга. Хата ў Прудку – вялізная чорная пляма.

– На варанае яйцо. На, не бойся. Я не кусала.

– Не перашкаджайце, – сказаў Зуй.

– Як хочаш. Чытай галодны.

– У тэатры была бы пляма-прывід. Яна б соўгалася па цёмных калідорах, а ўсе б думалі, што гэта Чорная Панна тэатра. Яшчэ былі б самыя дарагія плямы – у сэрцы. Калі б я быў паэтам, я б сказаў штосьці пра плямы на сонцы. Але я не паэт.

Маруся пачакала, пакуль Зуй скончыць, і сказала:

– І не паэт, і акцёр абы-што. Яйцо хоць з’еш. Я на бумажку пакладу. Хлеб коціку аддам. Дзе той коцік? Кыс-кыс-кыс. Быў жа тут. Хтосьці ўпусціў. Ці ён сам заскочыў? Хоць бы не лішайны. Бо ўсе арцiсты чацацца будуць. А жызненае там е што?

Міша пагартаў кнігу і знайшоў жызненае.

– Калі я быў малы, – пачаў чытаць Зуй, – даслаў паштоўку бабулі ў вёску. Потым я доўга ездзіў па свеце і з усіх дарог выбраў дарогу ў Прудок. Адночы паштарка ўспомніла, як прывезла маёй бабулі тую паштоўку. Усё змянілася. Выбухнуў Чарнобыль, разваліўся Савецкі Саюз, адбыліся рэвалюцыі, з’явіўся фэйсбук, нарадзіліся героі, памерлі паэты, а ўвесь гэты час паштарка няспынна вазіла лісапедай паштоўкі ў мой дом.

– Кыс-кыс-кыс. Еш, коцік, – сказала Зайчыкава. – Не бойся, у мяне рукі чыстыя. Я акуратная. Я ўсё мыю. Чытай яшчэ пра пошту, коцік. Вой, не коцік. А як цябе там? Зуй.

– Пра пошту болей няма. Далей пра казу.

– Давай пра казу.

Зуй, імправізуй.

– Пакуль доіш казу, думаецца пра еўрапейскія кавярні, у якіх я ніколі не буду. Пра мора, Італію і Парыж. Пра космас, скульпасманаўты глядзяць на Зямлю. Нехта забіраецца на высокую гару, а хтосьці караблём разразае акіян на дзве часткі. Той, хто цяпер на гары, глядзіць на ўвесь свет і думае, што на гэтай вялікай планеце нехта доіць казу. Каза весела жуе траву. А ў хаце цёпла і спакойна. І ён разумее, што ў яго так ніколі не будзе.

Зуй скончыў чытаць і ўбачыў у сваёй руцэ замест кнігі – бідончык. У бідончыку было малако.

Ён выйшаў з хлява ў двор. Да босых ног адразу стала ліпнуць мокрая трава.

Была амаль ноч. Неба свяцілася мільёнамі зорак, а нізка над зямлёй вісела поўня.

Наваколле праглядалася далёка. Яно было ціхае, спакойнае. Па вясковай вуліцы ішоў чалавек, праз дзве хаты брахаў сабака. Але чалавек не спяшаўся і ішоў бязгучна, а сабака брахаў без злосці.

У лесе верхавіны хвой ледзь заўважна хісталіся. Тут жа паветра было чыстае і нерухомае. Яно пахла пажоўклым лісцем і гнілымі яблыкамі. Зуй любіў гэты пах. Ён набраў поўныя лёгкія, застыў на момант, каб пах яблыкаў расцёкся па ўсім целе, і – выдыхнуў.

– Гэта ўсё? – спытала Маруся.

– Усё, – адказаў Міша.

– Мне мошка ў вока папала. Адкуль тут мошкі? Я пачакаю, пакулу вока высахне. А ты ідзі.

Зуй узяў кеды і выйшаў з залі.

У калідоры было цёмна. Ён дайшоў да ліфта і націснуў на кнопку. Дзверы ліфта адразу адчыніліся, і ў белым святле акцёру явіўся мастакі кіраўнік тэатра Пінігін.

Акцёр ведаў, што так бывае. Але раней Пінігін яўляўся толькі рэжысёру і аўтару.

– Добры вечар, Мікалай Мікалаевіч, – сказаў Зуй.

Пінігін правёў рукой па Мішавых валасах і дастаў з іх сухі яблыневы лісток.

– Вы чыталі кнігу, – ці то сказаў, ці то спытаў Пінігін.

– Чытаў, – адказаў Зуй.

– І зразумелі, што персанаж вярнуўся.

– Зразумеў.

Дзверы зачыніліся. Ліфт паехаў уверх.

Назаўтра ў камернай залі сабраліся Міша, Света Анікей, Есяневіч, рэжысёр Падаляка. Нават Іра прыйшла паглядзець.

Не было толькі аўтара.

Без аўтара, без дэкарацыі, без рэквізіту і сцэнічных касцюмаў акцёры паказвалі то адну сцэнку з п'есы, то іншую. Света Анікей была то фельчаркай, то цёткай Дуняй. Часта Света блыталася, бо тэмп быў шалёны, без рэквізіту і касцюмаў лёгка было збіцца, і, бывала, рэпліку цёткі яна замяняла словамі фельчаркі.

Але Міша вытрымліваў любыя імправізацыі.

– Андрусь, я ў цябе казу вазьму, – сказала Света.
– Бярыце, – адказаў Зуй. – Магу шчэ і бідончык даць.
– Ой, бляха! Не казу, а касу. Усё, узяла. Пайду наскі пераадзену.
Ой, не наскі, а ў магазін папруся.
– Куды вы ў магазін з касой!
– А хрэн з ёй, – адказала Анікей і, ачмурэлая, выйшла за штору.
Рэжысёр Падаляка ўстаў з крэсла, прайшоўся па сцэне. Паглядзеў на Мішу з розных бакоў.
– Я нічога не разумею, – сказаў Падаляка і сеў на канапу на верандзе.

Быў сонечны дзень. Мухі садзіліся рэжысёру на руку. Ён адганяў іх, адганяў, а потым – нічога, прывык.

Побач з рэжысёрам сеў аўтар.

Але рэжысёр заблытаўся: аўтар і персанаж былі такія падобныя.

– Як ты? – спытаў Падаляка. – Добра з'ездзіў?

– Куды?

– Ну ты ж ездзіў у Парыж. Парыж ужо не той. А тут спакойна.

– Спакойна, – адказаў аўтар. – Балота яно і е балота.

Падаляку на калені заскочыў кот Батон.

– Коцік. Коцечка. Кыс-кыс-кыс. Добра, Андруха, пайду я ў краму.

Ліверкі катам куплю.

– Ну ідзі.

Рэжысёр пайшоў. Аўтар доўга глядзеў яму ўследкі, пакуль той не знік за вязам, які рос ля самага плота амаль трыста гадоў.

У краме ў чарзе стаялі тры чалавекі.

Першым быў Міша Зуй. За Зуем – Света Анікей з касой. Апошні – Дзіма Есяневіч.

Есяневіч быў у касцюме трактарыста Колі.

Рома стаў за ім.

Адпускала Зоя Казлянская. Яна шукала ў накладной, колькі каштуе чай.

– Вой як доўга, – сказала Анікей і пачасала нагу.

– Э, мо ты не хочаш гэты чай? – спытаў Есяневіч Зуя.

– Хачу.

– Вазьмі той.

– Я гэты хачу.

– Якая табе розніца?
– Вой як доўга, – яшчэ раз сказала Света.
Есяневіч не здаваўся:
– Ідзі дадому. Ты і крапіву пап'еш.
Зоя Казлянская ляснула рукой па прылаўку і крыкнула:
– Ціхайця! Так, сто грам... англійскі... крупналіставой... байхавы...
зьялёны... Ціхайця мне!
Есяневіч папрасіў шэптам:
– Зоя, дай бальшую. У мяне без здачы.
Света Анікей не вытрымала:
– Коля! Не лезь Зоі пад руку, бо згубіць.
– Ужо згубіла, – сказала Зоя. – Англійскі... зьялёны... Коля, не гавары
пад руку.
– Коля, заткніся, – ізноў сказала Анікей.
– Э, я ж маўчу.
– Ціхайця!
– Зоя, дай бальшую.
– Вой як доўга.
– Во! Знайшла! Два шэйсят, – сказала Казлянская.
Усе адразу ажывіліся і памянлялі позы, а Зуй палез у кішэні.
– Бляха. Ён яшчэ і грошы шукае! Ну дай бальшую!
– Цярпення няма! – сказала Анікей і ўзяла касу ў другую руку.
– Я тут прычым? У мяне без здачы.
– Коля, не дуры галаву!
– Ай, не трындзі. Зоя, дай.
– Коля, ідзі.
Зуй знайшоў грошы.
Казлянская стала шукаць дванаццаць навалачак рэшты.
Вой, не навалачак, а капеек.
– Бля-я-я-я-я...
– Я не магу, – сказала Анікей.
– Што табе? – спытала Казлянская Свету.
– Чай дай.
– Такі самы?
– Чорны дай. Я зьялёны не п'ю. Нахран мне ўпаў твой зьялёны.
Казлянская палезла ў накладную.
Есяневіч не вытрымаў, плюнуў, мацюкнуўся, выйшаў з крамы, гучна
ляснуў жалезнымі дзвярыма і яшчэ раз плюнуў на прыступкі.

Зоя падняла вочы на Падальяку. Яна ніколі раней не бачыла яго і старалася гаварыць правільна:

- А вы што будзеце пакупаць, мужчына? Тожэ чай?
- Не, ліверку катам, - сказаў рэжысёр.
- А ліверкі няма. Вазьміце вараную каўбасу.

Калі Рома вярнуўся, Анікей з Зуем сядзелі на венскіх крэслах і гладзілі падушку, на якой быў намаляваны кот.

2.

Рэжысёр заўважыў, што персанаж ізноў ёсць у п'есе, і першай справай пазваніў аўтару. Але тэлефон аўтара быў «уне зоны дзействія». Яно і панятна: аўтар праваліўся.

Тады Рома пабег на шосты паверх.

Па дарозе ён сутыкнуўся з Марусяй Зайчыкавай. Маруся ішла ў камерную залю з вядром вады.

- Яшчэ не мыйце, - сказаў рэжысёр.

- То мыйце, то не мыйце. Абы-што, - адказала Маруся і стала праціраць кнопку ліфта. Але выпадкова націснула на яе, і дзверы адразу адчыніліся.

- Яшчэ не мыйце, - без інтанацыі паўтарыў мастацкі кіраўнік тэатра Пінігін з ліфта.

- Ой бляха! - сказала Маруся, перажагналася і спусцілася ў тэатральную кавярню паліць фікус.

Тым часам рэжысёр пагаварыў з дырэктарам, быў такі пераканаўчы і ўзбуджаны, што дырэктар Купалаўскага тэатра таксама ўсхваляваўся і ўзбудзіўся.

Паветра заіскрылася і выбухнула.

І спектакль вярнулі ў рэпертуар тэатра.

Хутка ўзнавіліся рэпетыцыі.

- Ну і што, што выглядаю разгубленым. Я заўсёды такі, нават у пашпарце, - крычаў Зуй.

- Міша, ты геній, - казалі Света Анікей і гладзіла Зуя па спіне.

А спонсар з новай сілай стаў думаць, як прыцягнуць увагу журналістаў.

Думаў, думаў і прыдумаў падарыць героям п'есы ў Прудку французскую электронную прыбіральню – як на вуліцах Парыжа. Адзін з яго бізнес-партнёраў, месье Хугуес, перадаў кабінку ў межах агульнага праекта. Яна даўно стаяла на складзе, толькі займала месца, і спонсар не мог вырашыць, куды яе ўсунуць. Цяпер нарэшце ўсе канцы з канцамі сышліся.

У Прудок прывезлі не толькі туалет, а і журналістаў, каб яны напісалі пра гэтую радасную падзею. Прудкаўцы, як дазваліся пра прэсу, пахаваліся па хатах і ціха назіралі ў форткі, як бусік з туалетам унутры пераехаў ляжачага паліцэйскага каля мехдвара і спыніўся каля Колі. Той адной рукою трымаў лісапеду, а другой часаў рэпу.

З бусіка выйшаў прадстаўнік французскай фірмы «Хугуес» і сказаў:

– Банжур!

Коля адказаў:

– Херасе!

Француз выправіў:

– Хугуес.

Коля па старой звычцы перадражніў:

– Хуюес.

Адна журналістка спытала:

– Вы Коля? Тот самый Коля? Николай, подождите! Я вас сфотографирую. Можете присесть и как бы позвать к себе собаку?

Але Коля сеў на лісапеду і драпануў ад яе. Шчэ і сабаку падлай абазваў.

Зоя стаяла на ганку крамы і смяялася. Калі журналістка паспрабавала загаварыць і з ёй, Казлянская спужалася.

– Вой, не, дзяўчата! У мяне абедзены перарыў, – сказала яна і замкнулася ў краме.

Тады журналістка пераклучылася на бусік, з якога даставалі спакаваныя дэталі прыбіральні. Прадстаўнік фірмы «Хугуес» выняў з дыпламата інструкцыю і разам з рабочымі дапазна мантаваў кабінку.

Вечарам у Прудок вярнулася цішыня і пайшоў снег. Ён хутка стане вадой, хутка сыдзе. Наперадзе яшчэ будуць цёплыя, амаль летнія дні. Можна, нават заўтра. Але цяпер Прудок засыпае першым снегам.

Зоя Казлянская памыла падлогу і ўжо збіралася паставіць краму на сігналізацыю, але зноў прышоў Коля.

- Куды ты па чыстым ідзеш! Каб у цябе ногі адсохлі! Закрыта ўжо!
- Дай бальшую.
- А пазней не мог прыйсці? Ты б шчэ ў тры ночы прысунуўся.
- Лісапедай упаў. Во, калена пабіў. Слізка. Нагамі бёг да цябе.
- О піць захацеў! О бляха! Калечаны пабёг! О піць любіш, Коля!
- Ай, не трындзі. Дасі, ну?
- Дам, ну. Бальшую?
- Бальшую, ну.

Пакуль Зоя прабівала «бальшую», Коля закасаў штаніну, наслініў вялікі палец і выцер з калена кроў.

- Коля! Я падлогу памыла!
- А што! Цячэ.
- Цячэ, дык дома сядзець нада, а не бегаць. Што ты мне накапаў тут! Сільна баліць? Ох, гора ты!
- Бачыла, што там табе паставілі?
- Туалет? Бачыла.
- Будзеш цяпер хадзіць не на вядро, а як белы чалавек.
- Ай, ідзі ты! Ідзі дадому, Коля. У мяне ад цябе галава баліць.

Калі Коля пайшоў, Зоя выцерла за ім, выйшла на вуліцу і яшчэ раз паглядзела на той туалет.

Паволі падаў снег – першы, мяккі, цёплы. Ужо сцямнела, людзі сядзелі па хатах і елі баршчы пад абразамі Дзевы Марыі і партрэтамі продкаў. Акрамя Зоі, на вуліцы не было ні душы.

Кабінка электроннай прыбіральні па памерах і форме нагадвала касмічны карабель. Абы-што, але цікава!

Казлянская так і сказала:

- Абы-што.

Павагалася, але націснула на кнопку. Дзверы паехалі ўбок.

- Як шкаф-купэ, – сказала Зоя ўслых, каб не баяцца.

Унутры было светла, нават утульна. Казлянская ўважліва агледзела інтэр'ер, у які былі ўпісаны ўнітаз, рукамыйнік і люстэрка. Перажагналася і зайшла. Ёй не трэба было. Ёй проста хацелася праверыць усё тут, пакуль ніхто не бачыць.

Дзверы зноў паехалі і зачыніліся. На іх не было ні ручкі, ні кнопкі – нічога, каб адчыніць знутры.

Лёгка мандраж прабег па Зоіным целе.

- Ох, – сказала яна і паспрабавала пасунуць дзверы рукой.

Дзверы не паддаліся.

Казлянская пачала думаць лагічна. Каб дзверы адчыніліся, мо трэба змыць ваду? Націснула на змыў. Палілася блакітная вадзічка.

– Усё-такі харошая вешч, – сказала. – Толькі электрычства жарэ.

Пакуль усё ішло па плане. Але калі вада спынілася, пачуўся жаночы голас:

– Bonsoir.

Гэта адбылося так нечакана, што Зоя падскочыла.

– Ой бляха!

– Добры вечар, – голасам дыктаркі з тэлебачання паўтарыла кабінка па-беларуску.

– Цху! Ідзі ты! – адказала Зоя і напружылася.

Угледзела чорны пластмасавы дынамік уверсе кабінкi. Але дынамік болей не размаўляў з ёй.

Казлянская стала думаць лагічна далей. Што ад яе можа хацець кабінка?

– Мне памыць рукі? – спытала Зоя і паглядзела ўверх.

Адказу зверху не было.

Памыла рукі.

– Merci, – пачуўся той самы голас.

Гэта зноў адбылося нечакана.

– А госпадзі!

– Дзякуй, што скарысталіся нашымі паслугамі, – паўтарыла кабінка па-беларуску.

– Здурнець можна, – сказала Казлянская і павярнулася да выхаду.

Але дзверы не адчыніліся. Зоя зноў напружылася.

Быў вечар. Яна стаяла ў туалете. За сценамі туалета падаў снег – першы, мяккі, цёплы.

Каб голас дыктаркі з беларускага тэлебачання не напужаў яшчэ раз, Зоя ўважліва глядзела на чорны дынамік. Але ў кабінкi і гэтым разам атрымалася сказаць знянацку:

– А зараз віктарына.

Казлянская была так напружана, што яе трасанула ўсю адразу.

– Тваю маць!

– Каму належаць словы: «Чалавек, які аднойчы адмовіўся ад волі, назаўжды робіцца вязнем»?

– Э! Выпусці!

– Калі гэта сказаў Уладзімір Караткевіч, націсніце на кнопку «адзін». Калі Васіль Быкаў – на кнопку «два». Иван Мележ – «тры».

З Зои пабег пот. Яна яшчэ раз штурханула дзверы кабінкі, але і гэтым разам беспаспяхова.

– Бляха, во папала.

Стала на дыбкі, каб дацягнуцца да чорнага пластмасавага дынаміка, і гучна вымавіла ў яго:

– Дзіспетчар! Алё! Я застрала.

Потым ударыла далонню па дынаміку. Раз ударыла, другі.

Кабінка маўчала.

Казлянская стала шукаць на панэлі кнопку са званочкам – як у ліфце. Ці які стоп-кран. Але знайшла толькі кнопкі з нумарамі: 1, 2 і 3.

– Паўтараю пытанне, – ізноў нечакана прагучаў голас з дынаміка.

– Іці тваю маць!

– Каму належаць словы: «Чалавек, які аднойчы адмовіўся ад волі, назаўжды робіцца вязнем»? Уладзімір Караткевіч – «адзін». Васіль Быкаў – «два». Іван Мележ – «тры».

Зоя знервалалася, расшпіліла два гузікі на паліто, наўгад націснула на кнопку нумар тры.

– Вы адказалі... – сказала кабінка голасам дыктаркі з беларускага тэлебачання і зрабіла паўзу. – Няправільна. Правільны адказ – нумар два. Словы «Чалавек, які аднойчы адмовіўся ад волі, назаўжды робіцца вязнем» належаць Васілю Быкаву. Васіль Уладзіміравіч Быкаў нарадзіўся 19 чэрвеня 1924 года ў вёсцы Бычкі Ушацкага раёна.

Казлянская ляснула па дзвярах нагой. Але і гэтым разам нічога не адбылося. Стала націскаць на ўсе тры кнопкі адначасова і ў рознай паслядоўнасці.

Туалет быў бязлітасны.

– Тэма чалавека на вайне таксама праходзіць праз аповесці «Пастка», «Альпійская балада», «Праклятая вышыня», – працягвала кабінка.

Хвілін праз дзесяць біяграфія Быкава з Вікіпедыі скончылася, і кабінка сказала:

– Мерсі.

– Што? – перапытала Зоя.

– Дзякуй, што скарысталіся нашымі паслугамі, – паўтарыла кабінка па-беларуску.

Зоя выдыхнула і павярнулася да выхаду. Нават усміхнулася.

Але дзверы не адчыніліся і гэтым разам.

Усё яшчэ быў вечар. Казлянская па-ранейшаму стаяла ў туалэце. За сценамі туалета працягваў падаць снег.

– А зараз вы праслухаеце аўдыёкнігу па рамане Івана Мележа «Людзі на балоце». Частка першая. Раздзел першы. Хаты былі на востраве.

– Памажыце! У! У! Э!

– Большую частку года востраў быў як бы адасоблены ад іншых вёсак і мястэчак, – працягвала кабінка. – Нават у непаганяныя дні рэдкія газеты ці лісты ад сыноў і братоў дабіраліся сюды ў паляшучкай торбе нялёгка.

Зоя крычала і прасіла. А кабінка працягвала:

– Як тая рабіна, цвіла ў гэтае лета Ганна!

Праз некалькі гадзін кабінка сціхла. Казлянская зірнула на пластмасавы дынамік, з якога пасля паўзы, нібы нажы, пасыпаліся словы:

– Частка трэцяя. Раздзел першы.

У чатыры гадзіны раніцы кабінка прамовіла:

– Васіль не адказаў, – і змоўкла.

Паўза зацягнулася. Зоя пачула сваё сэрца.

– Вы праслухалі аўдыёкнігу па рамане Івана Мележа «Людзі на балоце».

Штосьці шчоўкнула, і дзверы самі пачалі ехаць убок.

– Мерсі, – сказала кабінка.

Потым падумала і яшчэ дадала радасна:

– Да наступнай сустрэчы!

Казлянская сядзела ўнутры і праз адчыненныя дзверы глядзела на першы снег.

3.

А я разглядаў гарады, якія праносіліся за акном аўтобуса, і задрамаў. Калі я прасаваў шкарпэткі і вучыў французскія дзеясловы, думаў: што раскажу пра Прудок іншым людзям? Мiane ж запытаюць, адкуль я.

Я збіраўся расказаць пра дачку Дэдаля, якая кожную вясну прыязджала ў пустую бацькаву хату і мяняла на ложках прасціны. На гэтых ложках год ніхто не спаў, а яна прыязджала і мяняла. Потым мыла падлогу. І цэлы год ніхто не хадзіў па мытай падлозе.

Я прасаваў шкарпэткі і думаў, думаў, думаў.

А калі выйшаў думаць у двор, мне казалі:

– Ідзі штаны надзень, бо яйцы застудзіш.

Я нацягнуў штаны і купіў квіток на аўтобус.

У аўтобусе я разглядаў гарады за акном і адганяў муху, якая садзілася то мне на руку, то на валасы. Я адганяў яе, адганяў, а потым прачнуўся. А муха не паспела прачнуцца разам са мной і засталася ў маім сне.

Я прачнуўся ў Аўстрыі, калі кіроўца гучна вымавіў у мікрафон:

– Далей аўтобус паедзе заўтра.

Калі я выходзіў, ён схапіў мяне за руку і сказаў:

– Аўстрыя – вельмі прыгожая краіна. Тут нарадзіўся Арнольд Шварцэнэгер. Што табе здаўся той Парыж? Там і ў лес не сходзіш. А тут усё чыстае. Нават мяса.

Я агледзеўся. Гэта быў незнаёмы горад.

Акей, а што рабіць далей?

Зазваніў тэлефон.

– Алё.

– Андрусь? Ты ўжо прыехаў?

– Прыехаў.

Праз секунду да мяне падбегла жанчына і сказала:

– Я Святлана з Бабруйска! Я пра цябе ў газеце прачытала. Паехалі дадому.

Яна закінула мой заплечнік у багажнік машыны, і мы доўга падымаліся па горных кручаных дарогах, міналі вёскі і вінаграднікі. Аўстрыйскія фермеры махалі нам наўздагон.

Я ехаў і думаў, што трэба памыць шкарпэткі.

– Я сама памыю, – сказала Святлана.

Яна сядзела ззаду. Я – спераду, побач з яе мужам Андрэасам.

Андрэас не размаўляў па-беларуску. Я не ведаю нямецкую мову. Таму наш з ім дыялог быў ідэальны: трэба толькі ўсміхацца і паціскаць плячыма.

Пакуль мы ехалі, сцямнела. Андрэас не прывык вяртацца дадому так позна, але дома супакоіўся, калі знайшоў піжаму і тапачкі. Ён вельмі самаарганізаваны і рана кладзецца спаць.

А Святлана развесіла на балконе мае шкарпэткі, і мы селі піць чай у кухні.

Прашу яе расказаць, як яна пазнаёмілася з Андрэасам, як пераехала з Бабруйска ў Аўстрыю. Яна ж любіць свой Бабруйск. Вёску любіць, балота. Але ўсё-такі пераехала. Хачу пачуць яе гісторыю пра плошчу Леніна. Я ведаю ўсё, што яна скажа.

Спачатку будзе доўга маўчаць. Потым з яе губ упадзе слова:

– Разумееш...

Гэтае слова, як маленькі бел-чырвона-белы сцяжок, усе беларусы носяць з сабой па свеце.

Але Святлана чытае верш.

*Я бы хотела жить с Вами
В маленьком городе,
Где вечные сумерки
И вечные колокола.*

Не Святлана – сама Марына Цвятаева стаіць у начной сарочцы на табурэтцы. У невялікай кватэры на мансардным паверсе. На ўскрайку маленькага горада на схіле гары.

И большие тюльпаны на окнах.

А над домам – неспакойнае вечаровае неба і, як сэрца, б'ецца на ветры вялікі сцяг.

І не тое важна, што тут чыстае мяса і нарадзіўся Арнольд Шварцэнгер.

Важна – што ў суседнім пакоі спіць Андрэас.

Што Андрэас у сне пускае сліну на падушку.

Што побач з яго ложкам стаяць цёплыя тапачкі.

Гэта любоў.

Потым Марына Цвятаева спусцілася з табурэткі і спытала:

– Мо памыць што?

Але ў мяне ўсе шкарпэткі памытыя. Я гатовы ехаць далей.

Раніцай у Грацы каля вакзала Святлана корпаецца ў багажніку маленькай машынкі, каб я нічога не згубіў, нічога не забыўся.

– Андрусь, я буду маліцца за цябе.

Жагнае на развітанне.

Я іду на вакзал выпіць кавы.

Не азіраюся.

Я бы хотел жить с вами в маленьком городе, где вечные сумерки и вечные колокола.

Але я ўжо купіў квіток на аўтобус.

РАЗДЕЛ ЧАЦВЕРТЫ, У
ЯКІМ ФЕЛІЦЫЯ ПАМЫЕ
ПАНТАЛОНЫ, У ІТАЛІІ
ПАЧНЕЦА АПОШНІ ДЗЕНЬ,

А
ХАТА ў ПРУДКУ
ПАПЫВЕ ПА ЧОРНЫМ-
ЧОРНЫМ
МОРЫ

1.

Іду на вакзал выпіць кавы.
Не азіраюся.
Я ўжо купіў квіток на аўтобус.

Помню, вельмі даўно калгасныя каровы ноччу паламалі кашару і разбегліся па Прудку. Іх было многа. Можа, пяцьсот. А можа – тысяча. Яны паламалі кашару, але што рабіць далей, не ведалі. У кароў не было плана.

Я нацягнуў навалачку на падушку і выйшаў паглядзець, як яны нясцца туды-сюды, як сквапна шчыплюць траву то тут, то там – спяшаюцца наесціся рознай травой. І нібыта трэба было пазваніць каму-небудзь і паведаміць:

– У вас каровы прапалі, вы знаеце.

Але я не пазваніў, бо – так можна сказаць? – спачуваў каровам. Хоць ведаў, што без плана ў іх няма шансу стаць свабоднымі. Гэта ж трэба купіць квіток на аўтобус і адказаць на пытанне:

– Куды вы едзеце?

От я ведаю, што еду ў Парыж.

– Гэта... – гаворыць кіроўца аўтобуса і робіць паўзу, – правільны адказ. Але ты можаш не дацягнуць, парэнь. Ты ўжо слабы.

Купалаўскі тэатр прызначыў дату прэм'еры спектакля.

Пасля прэм'еры мая сюжэтная лінія закончыцца.

Такія правілы, нічога не зробіш.

– Пасажыры, як вы думаеце: ён дацягне?

– Што тут думаць, – адказвае оперная спявачка Галя. – Няхай выходзіць у Італіі. Сам не дацягне, то хоць паможа мне дацягнуць чамадан да кватэры. У мяне чамадан на калёсіках. А кватэра ў Мілане. Яшчэ ў мяне ёсць домік у Палерма і машына. Што яму здаўся той Парыж?

– Парэнь, зараз мы будзем праязджаць Італію, – гаворыць кіроўца. – Але праз два дні Італія закончыцца. Уважліва глядзі ў акно і запамінай.

Гляджу ў акно, а там – цемра з чупакабрамі.

Што калі я не на той аўтобус сеў і прыехаў у Мазыр, а не ў Мілан?

Галя, гаспадыня кватэры, гаворыць:

- Боршч будзеш?

- Буду.

- З хлебам?

- Ну.

- Забяліць смятанай?

На паліцах стаяць беларускія кнігі.

- Дзеці, спаць! – гаворыць Галя.

Італія. От вам і Італія.

Я думаў, Сафі Ларэн будзе паласкаць бялізну ў моры. Я думаў, Феліні будзе здымаць чорна-белае кіно. А Джэльская на малюе на сцяне трохлапага ката.

Кыс-кыс-кыс. У коціка няма адной лапкі. Бедны коцік. Коцечка.

А тут – Галя і боршч.

У Мілане Італію трэба шукаць. Тое, як я ўяўляў яе, – з вузкімі вулчачкамі, перашытымі вярочкамі, на якіх сохнуць панталоны Феліцыі, а яна крычыць з акна: «Марыё! Марыё! Купі таблеткі ад гемароя для дзядзі Джузэпэ», – у Мілане трэба склейваць з асобных кавалкаў.

Панталоны вісяць у адным канцы Мілана. Феліцыя – без панталонаў – робіць прычоску ў цырульні ў другім канцы. Марыё паехаў у камандзіроўку ў Балонню, «перазваніце позжэ». Дзядзя Джузэпэ не дачакаўся майго візіту і памёр.

Не ад гемароя. Ад гемароя не ўміраюць.

Мілан – гэта вялікі вакзал. Я не хачу тут затрымлівацца. У мяне ёсць два дні. Праз два дні Італія закончыцца.

- Тады, – гаворыць Галя, – вазьмі ключ ад майго доміка ў Палерма. Ці ад маёй машыны.

У доміку ў Палерма (гэта Сіцылія!) можна выходзіць рана на тэрасу, глядзець на мора, піць каву, курыць сігару і пісаць кнігу пра суседа – мафіёзнага аўтарытэта.

- Аткуда-аткуда ты? З Прудка, гаварыш? А Бабра знаеш? – спытае аўтарытэт.

Бабра я не знаю. І аўтарытэт перарэжа мне горла.

У мяне кружыцца галава. Я трымаю галаву рукамі, каб яна не зляцела з шыі і не закацілася пад ложка. Галя потым дастане маю галаву парасонам і будзе бурчэць:

- Ну і госці.

Думаю, калі б мне год таму прапанавалі на выбар домік у Палерма ці ключы ад машыны ў Італіі, я б да позняй ночы сядзеў у хляве і плакаў у бідончык. Год таму ў мяне не было смеласці паламаць кашару.

– Што ты выбраў?

Пачакай, Галя, мне хтосьці звоніць. Не сыходзь нікуды, калі ласка. Я хутка. Алё.

– Выйдзі. Я думаю, што стаю за дзвярыма.

Выйшаў.

За дзвярыма стаіць Оля.

Оля!

– Оля, как ваабшчэ?

– Нармальна. Я хадзіла на работу і карміла ката. А ты штаны на батарэі забыў. Хух, дагнала.

Завязваюцца, завязваюцца новыя сюжэтныя лініі.

У доме насупраць Феліцыя здымае з вяроўкі панталоны. У яе новая прычоска, а накрухмаленыя панталоны хрусцяць у руках.

У суседнім акне Марыё нюхае куст валяр'яны на падваконні. Ён вярнуўся з камандзіроўкі.

Хоць ты бяжы на могілкі і адкопвай дзядзю Джузэпэ.

– Дзядзя Джузэпэ, выбачайце, калі ласка, што патрывожыў ваш вечны спакой. Але ў мяне важная карцінка ў галаве. Можаце пастаяць тут з гемароем? Вечнасць пачакае пяць мінут. А Італія хутка закончыцца, і ўсе героі разбягуцца.

Феліцыя надзела панталоны, паправіла прычоску і сказала:

– Марыё, я вярнуся позна. Кладзіся спаць без мяне. На пліце макароны, а чыстыя прасціны ў камодзе.

Марыё наклаў на талерку макаронаў і сеў глядзець футбол. Сёння французы гуляюць з харватамі.

Але пазваніла бабка Раймонда з вёскі. Яна старэнькая і адзінокая. Днём штопае дзіравыя шкарпэткі і корміць гусей, а вечарам п'е карвалол.

– Пронта! Пронта, Марыё! – сказала бабка Раймонда. – У мяне карвалол закончыўся. Едзь хутчэй.

А цёмна ўжо, і футбол. Харваты загналі мяч у вароты праціўніка.

Але нічога не зробіш – трэба ехаць.

2.

– Слухай, а ты не ведаеш, дзе ў гэтай машыне тормаз? – раптам спытала Оля.

– Там ёсць такая педалька пад нагамі.

– Я яе націскала. Тормаз там быў раней. Цяпер педалька ўключае падагрэў твайго крэсла. Тут усё мяняецца.

Мы едзем, едзем, едзем. А за намі павольна едзе Марыё. Ён бы і хацеў ехаць хутчэй, бо можа не паспець да канца жыцця і да канца футбольнага матча, але спераду цягнемся мы з Оляй на Галінай машыне з беларускімі нумарамі. Мы яшчэ ніколі не ездзілі па серпанцінах, а Оля ўпершыню кіруе машынай з аўтаматычнай каробкай перадач.

Я малюся італьянскаму Пану Езусу, каб наперадзе быў паварот куды-небудзь. Каб мы збочылі і прапусцілі Марыё наперад. Каб Раймонда дачакалася ўнука і таблетак.

– Асцярожна, сабака!

Оля націснула на тормаз, але адчыніўся багажнік і пачало граць радзіва.

Французская каманда забіла гол.

– Зноў усё памянялася, – сказала Оля.

Марыё спыніў машыну пасярод вузкай горнай дарогі і застаўся чакаць, пакуль мы праедзем далёка наперад.

Бедная, бедная бабка Раймонда! Пан Езус, дай ёй яшчэ адзін дзень.

Мы праехалі круты паварот, а потым знак, на якім была намалёвана згрэя дзікіх машын. Оля паспрабавала ўключыць фары, але мы пакацілася назад. Праехалі знак «Зграі дзікіх машын», круты паварот, сабаку і сталі набліжацца да Марыё. Той, калі ўбачыў, як на яго насоўваецца машына з беларускімі нумарамі, без фар, з адчыненым багажнікам і крыкамі балельшчыкаў, таксама даў задні ход.

Гол забілі харваты.

– Зноў усё памянялася, – сказала Оля.

Я дастаў з кішэні цыгарэты і стаў шукаць попельніцу.

– Ты праўда гэтага хочаш? Не баішся? Ты тут? Куды ты знік? – спытала Оля.

– Я ляжу ззаду. Попельніца адкідвае крэсла назад. Прыгожая вёсачка.

– Дзе?

– Была злева. Ужо праехалі.

У гэтую вёску вядзе гарбаты мост. За мастом шчыльнымі калідорамаі разыходзяцца вуліцы з каменнымі домікамі. Домікі ціснуцца адзін да аднаго плячыма. Вузкія палоскі неба цякуць паміж шчыльнымі радамі, шліфуюць іх краі і не даюць цотным і няцотным домікам сустрэцца. Домікі звязваюцца толькі перакінутымі вяроўкамі, на якіх, бы сцягі, вісяць штаны Марыё і панталоны Феліцыі.

Тут невыносна ціха. Але раптам знекуль даносіцца званок стацыянарнага тэлефона.

– Пронта! Пронта! – крычыць італьянская дона. – Джузэпэ, зрабі тэлевізар цішэй, я нічога не чую. Пронта! Хто то?

Дзядзя Джузэпэ ўстае з магіль і робіць тэлевізар цішэй.

Французы забілі яшчэ адзін гол. Зноў усё памянлася.

Тры крокі наперад – ужо не чуваць ні радасных крыкаў французай, ні тэлефона. З забытай на вяроўках бялізнай, з апусцелымі вулачкамі, якія бягуць то крута ўверх, то рэзка ўніз, – вёска падманвае, што ў ёй нікога няма.

Можа, усе людзі пахаваліся ў царкве. Яны ляжаць там на падлозе і перад сном разглядаюць анёлаў, якіх намалюваў Мікеланджэла.

Айцец Алексій моліцца ў келлі ўсю ноч. Час ад часу ён абыходзіць людзей між радой. І калі ў якой жанчыны высока задзіраецца спадніца, ён абцягвае спадніцу ўніз, каб падлеткі ў шортах глядзелі на анёлаў Мікеланджэла, а не на калені.

Я не ведаю, я толькі прыдумаць магу, што ў гаспадара карчмы сівая барада і сівыя валасы, а на вялікім жываце – стары фартух.

Ён адкрывае карчму рана. Суседка Марыя гаворыць яму:

– Добрай раніцы, Марчэла.

У адказ ён бурчыць у бараду тое, што ўсе італьянцы бурчаць.

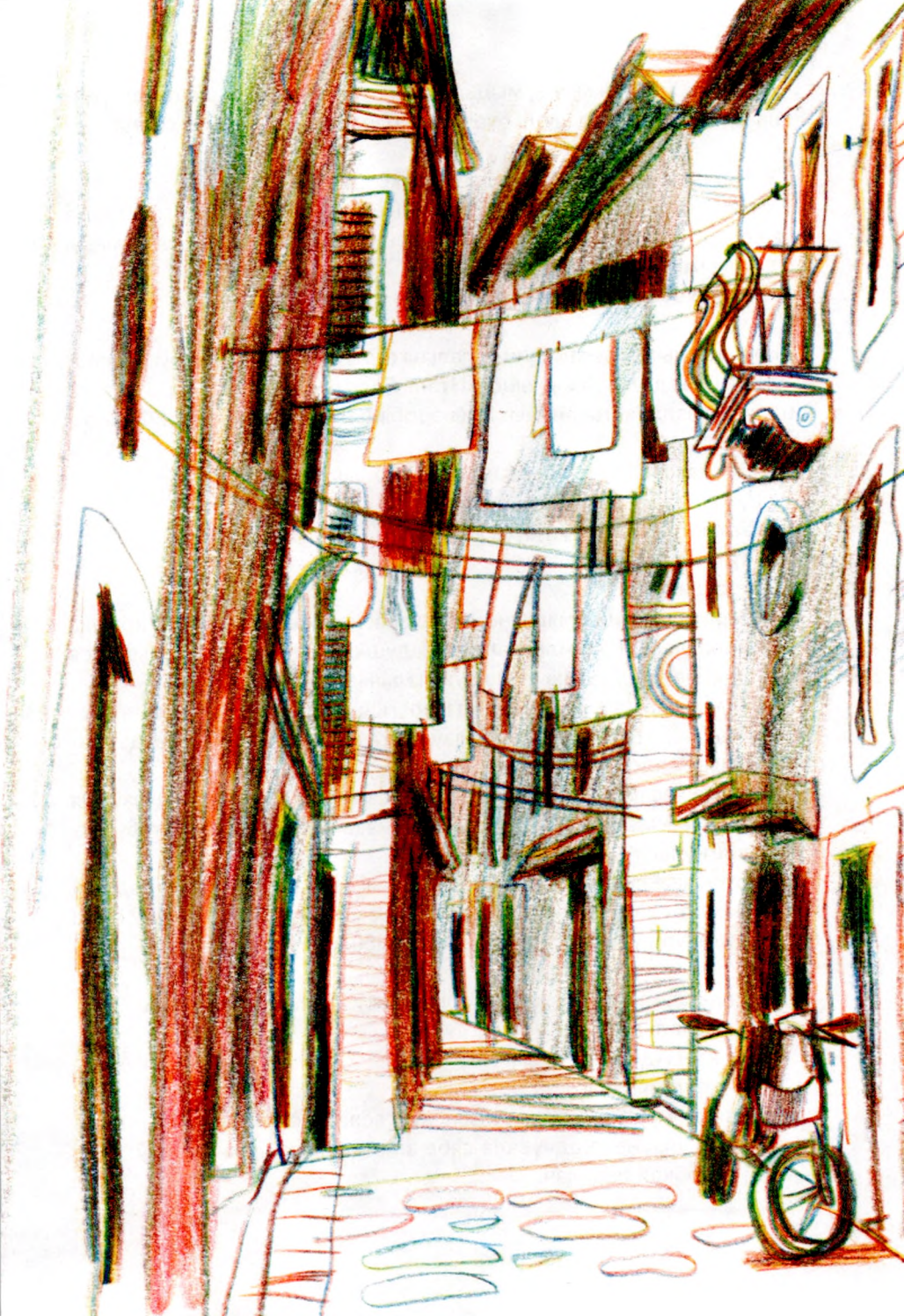
А Роза ідзе ў бібліятэку. Тут на вялікай карце на сцяне яна пазначае рознакаляровымі кнопкамі гарады і краіны, у якія калі-небудзь паедзе. Там, дзе Прудок, кнопкі няма. Роза ніколі не чула пра Прудок і баіцца пазначаць яго кнопкай.

Днём італьянкі будуць мыць, мыць, мыць бялізну. Развешваць бялізну на балконах, на вяроўках паміж дамамі, на антэнах, на дрэвах, на электраправадах.

– Антонія! У мяне вяроўка закончылася. Ідзі скарэй-хутчэй і купі сто метраў у сінёра Федэрыка.

Федэрыка прадае вяроўкі і пральны парашок. Ён самы багаты чалавек ад Мілана да Пізы.

Італьянкі будуць мыць, мыць, мыць, развешваць, развешваць, развешваць. Італьянцы будуць бурчэць у бароды і хавацца ад сонца.

Я ўважліва гляджу ў акно, каб запомніць.

У мяне кружыцца галава. От-от зляціць з шыі галава і закоціцца пад ложкак. Галя будзе тыцкаць, тыцкаць парасонам у самыя цёмныя куты, але маёй галавы не знойдзе.

– Далей будзеш жыць без галавы, – скажа Галя з Мілана.

Калі першыя прамяні сонца ўпалі на схіл гары, у Італіі пачаўся апошні дзень. Гэты дзень закончыцца, і Італіі больш ніколі не будзе. З фрэсак у царкве разляцяцца анёлы. Яны зробіць гняздо ў валасах Феліцыі на дне мора.

Нават паветра з празрыстага стала белым.

– Што гэта за дым? – спытала Оля.

– Гэта воблака. Мы ўнутры яго.

– А так хіба можна?

– Не ведаю. Тш.

Мы прачнуліся не ў машыне, а ў «скарасной крваці». Заднія крэслы былі запраўлены і ўкамлектаваны падушкамі і коўдрамі. Атрымаўся вялікі (два метры ў даўжыню) двухспальны ложкак на колах.

Марчэла, калі ўранні адчыніў дзверы карчмы, заўважыў наш транспарт і падумаў: «Бляха, як маёй Клаўдзіі такую скарасную крваць зрабіць? У мяне салон паўтара метра, а Клаўдзія – два».

Марчэла часаў бараду і чакаў, пакуль высохне фартух, які Клаўдзія памыла і павесіла на галіну дрэва. Яна нават не ўзлазіла на табурэтку – дацягнулася да галіны з зямлі.

А сюжэтныя лініі з'ядналіся з прамянямі сонца, пацягнуліся ўздоўж горных дарог, завязаліся ў вузлы, зноў выпрасталіся, пакуль сонца не стала тануць у моры і цягнуць іх у глыбіню.

Калі пачалася апошняя ноч Італіі, цёця ў навігатары сказала:

– Вы даехалі да Пізы.

Якая Піза? Адкуль узялася Піза?

Зноў усё памянялася.

– Гэта мая мара – убачыць пізанскую вежу, – сказала Оля.

Яна ўжо ўпэўнена адчувала сябе за стырном машыны з аўтаматычнай каробкай перадач.

Але з першага разу трапіць у Пізу ёй не ўдалося: машыну засмактала кругавая развязка. Оля доўга не магла з'ехаць з яе.

Італьянцы ўжо пахаваліся па хатах вялікімі сем'ямі, павячэралі, памылі ўсе прасціны, усе шарпэткі, узяліся за рукі і сталі глядзець на лампачкі, каб не прапусціць той момант, калі апошняе святло згасне.

На абочыне дарогі стаяла толькі прастытутка Кабірыя.

Калі мы праязджалі ў першы раз, Кабірыя ажывілася і паправіла прычоску.

– Забярыце мяне адсюль, – сказала яна. – Я сама з Рыма.

Мы павольна праехалі міма, у яе апусціліся грудзі і ўпалі валасы.

Але не прайшло і хвіліны, як мы вярнуліся. Кабірыя зноў узрадавалася, і ўсё ў ёй прыпаднялася.

Калі мы праязджалі ў сёмы раз, яна стаяла да нас спінай, нервова курыла і глядзела на цёмнае поле, за якім начнымі агеньчыкамі свяцілася Піза.

У Пізе Оля сказала:

– Вежа зараз упадзе.

Вежа прыгожая, але я не гляджу на яе: вежу я сто разоў бачыў у кнігах і фільмах.

Я гляджу на маладых Марыё і Феліцыю. У Марыё яшчэ няма жывата. Феліцыя не носіць панталонаў. Пад вежай яны сварацца так, што ўсё можа закончыцца сэксам і кватэркай у Мілане.

– Марыё! Марыё! Чаму ты не надзеў плаўкі ў палоску, якія я табе падарыла на дваццаць трэцяе феўраля? – гаворыць Феліцыя.

А ён ёй адказвае:

– Зайка, забыўся.

– Марыё, як ты мог!

– Прасці.

– Можна, табе не нравіцца мой падарак?

– Очэнь нравіцца. Я на работу ў іх хадзіў – усім рэбяткам панравілісь.

– Чэсна?

Марыё прыціскае да сябе Феліцыю і цалуе так, нібы ў іх усё жыццё наперадзе.

Але сонца болей не ўстане, вежа ўпадзе і будзе абрастаць ракушкамі на дне мора.

У будні Феліцыя не будзе мыць, мыць, мыць бялізну. Не будзе сушыць бялізну на дрэвах і электраправадах. Марыё не будзе бурчэць, не выгляне ў акно, не схаваецца ад спякотнага сонца за кустом валяр'яны.

Лямпачкі патрэскваюць, святло пачынае гаснуць. Італьянцы моцна сціскаюць адзін аднаму рукі, калі святло на секунду знікае.

Здаецца, і Зямля ўжо не прывязаная да Сонца.

Трэба, трэба спыніцца. Італія зараз закончыцца.

Усё закончыцца.

Мы знаходзім невялікую пляцоўку на беразе мора. Я не запомніў назву мястэчка побач. Я і назву мора не ведаю. Нашто яму назва?

Гэта ж мора.

Мора!

Але не толькі мы ўбачылі гэтае месца. Тут стаялі яшчэ дзве машыны. Нашы калегі – «скарасныя крваці» без сюжэтных ліній.

Я хутка падзяліў пляцоўку на зямельныя надзелы паміж усімі машынамі. Прыдумаў схему платоў і сцэжак.

Калі спусціць паветра з колаў, пасадзіць грушу і разбіць пару сотак зямлі пад градкі, то так можна і жыццё пражыць.

У мяне няма ў Італіі бабкі Раймонды. Але ёсць Кабірыя на абочыне дарогі каля Пізы. Няхай яна сёння прастытутка, але потым, калі вырасце ігруша, Кабірыя састарыцца, закончыць кар'еру, пойдзе на пенсію, будзе ведаць адказы на ўсе пытанні – і да яе можна будзе ездзіць у Пізу, прывозіць ёй штопаць дзіравыя шкарпэткі.

Ну і няхай я ніколі болей не пачую мяккае «р» парыжскіх чаек. Але ў мяне не будзе і адзіноты, калі вечарам сядзіш на канапе на верандзе, а ў садзе ці то конь, ці то баба Параска сапе, а можа – вожыкі эksam займаюцца.

Оля павесіла ў нашай машыне фіранку. Раней гэта быў мой рушнік.

Часу ўсё меней і меней.

Скарэй-хутчэй, Оля!

Няхай будзе многа-многа белых прасцін і панталоны навывост – каб табе было што мыць. З рання да ночы ты будзеш мыць бялізну. Будзеш стаяць у начной сарочцы на табурэце прама ў моры і чытаць вершы Цвятаевай. А вакол цябе будуць пляць белыя лілеі і прасціны – прасціны-альбіносы.

Цяпер усё гатова.

Я спусціўся да мора і паглядзеў на бясконцае неба. Паміж морам і небам ужо не было ніякай мяжы.

Усё аб'ядналася ў адно.

Зоры адлюстроўваліся ў вадзе. Здавалася, само неба набягала хвалямі мне на ногі.

Калі я вярнуўся, у нашым доміку ўжо быў дабудаваны другі паверх, і балкон, і тэраса. Гаршкі з геранню віселі ля ўвахода.

И большие тюльпаны на окнах.

Не Парыж – але таксама харошы сюжэт.

Я выцер ногі і ціха залез пад коўдру, каб не пабудзіць Олю.

Ляжаў і ўважліва глядзеў у акно.

І ўбачыў у акне кіроўцу аўтобуса.

Ён пагрукаў пальцамі па шкле і крыкнуў:

– Парэнь, парэнь! Венецыя. Канцавы прыпынак. Прыехалі.

Я ўзяў заплечнік і выйшаў з аўтобуса адзін.

Схамянуўся, агледзеўся. Але аўтобус быў пусты.

– Оля ходзіць на работу і корміць ката, – сказаў кіроўца і дастаў з бардачка курынае бядро ў фальзе. – Заўтра будзе прэм'ера. Прыйдучь людзі. Крытыкі напішуць рэцэнзіі. Усё закончыцца.

– А што мне рабіць?

– Пагуляй па Венецыі. Гэта вельмі прыгожы горад.

3.

Мне расказвалі, я чытаў, што турысты ў Венецыі ляжаць сляямі. Яны нават хадзіць не могуць праз шчылную канцэнтрацыю саміх сябе. Ляжаць і з апошніх сіл робяць сэлфі.

Але папраўдзе людзей тут так мала, што я думаю – гэта турысты, якія згубіліся шмат гадоў таму і не могуць знайсці свайго гіда. А іх пакінутыя машыны цяпер збіваюцца ў зграі у гарах.

Некаторыя з турыстаў здзічэлі і перасоўваюцца паасобку. Некаторыя – трымаюцца групамі, як машыны. Напрыклад, кітайцы. Яны ні слова не разумеюць па-італьянску, ужо пахавалі надзею калі-небудзь выйсці з лабірынта і толькі прыціскаюцца адзін да аднаго. Калі я выпадкова трапляю ў месца іх хованкі, кітайцы, як чарнушкі з мультыкаў Міядзакі, распаўзаюцца па шчылінах.

Пасля поўначы нават такіх, паўжывых, людзей у Венецыі няма.

Я думаю, што Італія ўжо закончылася. І італьянцы закончыліся.

Застаўся толькі апошні кавалак зямлі ў моры і я.

– Запіс нумар сто семдзесят шэсць дроб восем. Дзве гадзіны трынаццаць хвілін ночы. У вітрынах стаяць цацкі. Ёсць механічная кура. Жывых людзей не выяўлена. Канец сувязі.

Я не думаю, што Італія такая маленькая і нікому не патрэбная.

Яна – неймаверна прыгожая, неймаверна! – у сваю апошнюю ноч толькі для мяне аднаго.

Як так можа быць? Як я асмеліўся прыехаць сюды? Хто мне дазволіў? Чаму ніхто не запытаў, куды я еду, не праверыў пашпарт?

Аўтар, чым ты думаў?

Адсюль Прудок выглядае дзікім полем, тонкім слоём намазаным на лусту счарсцвелага хлеба. Там, каб не занудзіцца, трэба скакаць на кані туды-сюды, ад краю да краю.

Спынішся – засмокча балота, і ўсё.

Што за мазахізм такі – жыць у Прудку?

Аўтар паглядзеў паверх экрана ноутбука ў чорнае акно. За акном быў лес з чупакабрамі і дзедавай цемрай. У хаце, акрамя аўтара, былі толькі каты.

Хата, здаецца, плыла па чорным-чорным моры. Плыла ў сваёй самоце, у змірэнні плысці і ніколі не дасягнуць берага. Яна ахувала аўтара, прывязвала нерухомымі струнамі да падлогі. Яму хацелася проста ляжаць у цёмным куце і ўсю вечнасць глядзець на што-небудзь адно.

Аўтар, з'язджай адтуль. Ну напіша «Наша ніва» некралог: «Яшчэ адзін здаўся і збег». У каментых скажучь: «Ну і хер з ім». Усё, што ты, аўтар, рабіў, што думаў, закончыцца так. Усё перакрэсліцца, застаецца толькі «ну і хер з ім».

Ну і хер з ім!

Гэта ўжо няважна. Цяпер, калі я паказаў табе Італію, ты мусіш адчуць голад. Мусіш зразумець, што яшчэ не еў і не жыў. Што толькі тваё жыццё мае важнасць. А некралогі і каменты не значаць нічога. Іх усё адно засмокча балота. Яны згінучь пад сваім цяжарам.

Ну скажы што-небудзь.

Давай я першы скажу.

Я сяджу на чырвонай лаве ў раі. З галіны дрэва звісае ліхтар.

А за домам гандола б'ецца аб каменную сцяну.

Цяпер ты.

Так жа не можа быць, каб мне дазволілі застацца тут. Гэта ці памерці трэба, ці яшчэ раз прачнуцца. Калі б так можна было, усе б сюды пераехалі. Калі-небудзь мне давядзецца шукаць дарогу адсюль. Ці не? Што будзе са мной далей?

Божа мой!

А Парыж? У які бок плысці? Дзе зямля?

Я дагэтуль не ўпэўнены, што Парыж існуе. Магчыма, на беразе Сены толькі вялікае поле з кукурузай, і ў гэтым полі няма нават аўтобусага прыпынка. Калі ты, аўтар, назавеш мне тры прычыны, чаму Парыжа не можа быць, я паверу табе. Хоць адну назаві. Мне і адной прычыны хопіць. Аўтар, чаму ты маўчыш? Аўтар!

Гэта, калі падумаць, і Амерыка можа быць папраўдзе.

Ну што ты! Што ты.

Мяне навучылі ў школе, што адлегласць да Нью-Йорка – сем тысяч кіламетраў. Так мусіць быць заўсёды. Гэта канстанта.

Тэмпература цела здаровага чалавека – трыццаць шэсць і шэсць.

Кастрычніцкая рэвалюцыя адбылася сёмага лістапада.

На плошчы стаіць Ленін.

Восьмага сакавіка трэба дарыць маме цюльпаны.

Гэта рэальнасць. Аўтар, разумееш?

Гэта рэальнасць.

Аўтар выключыў ноутбук.

Было позна. Спаць засталася тры гадзіны. А потым трэба падаіць казу, пакарміць катой і запаліць у грубе.

Яму падабалася так жыць. Так жыць было спакойна.

Аўтар разумеў, што людзі паўсюль жывуць менавіта так. Роза ў горнай італьянскай вёсцы так жыве. Яна марыць вандраваць па свеце, любіць знаходзіць у энцыклапедыі новыя гарады, потым на вялікай карце на сцяне пазначае іх рознакаляровымі кнопкамі. А бабка Раймонда трымае гусей і штопае шкарпэткі. Няхай шкарпэткі італьянскія, але здзіравыя. У Феліцыі рукі сцерліся ад мыцця бялізны. Марыё хацеў бы выйсці на двор і легчы ў снег. Яму ўвесь час многа сонца.

І Венецыя – не можа быць Венецыя толькі для аднаго чалавека.

Венецыя прачынаецца рана. У шэсьць па яе вулачках расцякаюцца дворнікі. У сем карэйцы ў кавярнях пачынаюць варыць каву. У восем горад залівае школьнікамі з ранцамі і новымі турыстамі. Турысты кладуцца адзін на аднаго сляямі. Лабірынт пачынае належаць усім.

Групы амерыканцаў, немцаў, кітайцаў зацякаюць у мой дворык, становяцца мне на плечы, на галаву, віснуць на дрэве, на ліхтары. Яны драпаюць жоўтымі пазногцямі сцены маіх дамоў, выкалупваюць з іх камяні на сувеніры. Драпаюць пазногцямі мяне, прадаюць мне сувеніры з камянёў.

Адзін слой, другі, трэці, пяты.

Я ляжаў на самым нізе і захварэў.

РАЗДЕЛ ПЯТЫ, У ЯКИМ
ГЕРОІ КНІГІ СТАНУЦЬ У
ЧАРГУ, КАБ РАЗВІТАЦЦА СА
МНОЙ, ПАСЯРОД СЦЭНЫ,
БУДУЦЬ СТАЯЦЬ ПРЫМУКІ
ЗАБУТКАМ, А ДОКТАР
ПАКІНЕ МАЁ ЦЕЛА У
КАМОРЫ

1.

Групы турыстаў зацякаюць у мой дворык, становяцца мне на плечы, на галаву, віснуць на дрэве, на ліхтары.

Адзін слой, другі, трэці, пяты.

Я ляжаў на самым нізе і захварэў.

Чух-чух-чух.

Чух-чух-чух.

– Мужчына! Мужчына! Вам плоха?

Чух-чух-чух. Я еду, еду, еду.

Спрабую разгледзець, дзе я. Але за акном бачу толькі неба. Чую, як міма праносяцца гарады і краіны, а неба плыве павольна.

Хочацца раздзецца і нырнуць у гэтае неба.

Я ляжу на ніжняй «бакавушцы» ў самым канцы вагона. Калі хто-небудзь адчыняе дзверы, яны гучна ўдараюцца каля маёй галавы, і ўвесь гелій з заплечніка выходзіць. Заплечнік напаўняецца мокрым пяском і цягне мяне да зямлі.

– Госпадзі, ён увесь гарачы! Тут ёсць доктар? Люда, спрасі тую жэншчыну, яна ў халаце. Жэншчына! Да, да, вы. Вы лечыце? Не, Люда, яна з Юравіч. Проста яна ў халаце. Сядзіце, жэншчына, сядзіце. А, вы ўжо выходзіце? Выходзьце, жэншчына, выходзьце.

Я не зрабіў флюараграфію. Трыццаць першага снежня пагрукалі ў шыбу. Яшчэ цёмна было, я не адчыніў.

Не, то прыходзілі з энергазбыту. Фельчарка была пазней.

– А за свет вы заплацілі, мужчына? Люда, ён заплаціў. Ён малайчынка. Гэта той мужчына, які куру спас.

Кура знесла яйка. Яна паправілася, а я – не.

– Люда, доктар у вагоне-рэстаране. Ён не дабяжыць. Ужо позна. Заві бацюшку. Хто хоча развітацца, падыходзьце. Цётка Дуня, вы ж яго зналі.

– Знала, ну. Што вы яго не закапаеце? Ён даўно ляжыць. Закапайце вы яго. Такіх трэба закопваць у балота, – сказала цётка.

Разам з ёй прыйшла прадаўчыха Зоя Казлянская.

– Вох, Андруша, каму я цяпер зялёны чай прадам? Такі малады, яшчэ б піць і піць чай. Дуня, ты пасядзі з ім, а я ў туалет схаджу.

Зоя пайшла ў туалет. Яна моцна ляснула дзвярыма. У мяне ў галаве завінела.

Міма праходзіў Коля.

– Памёр? – спытаў Коля.

– Ідзі, Коля, тут не наліваюць, – адказала баба Маня.

Яна таксама ехала ў гэтым вагоне.

– Не, ну а што. Я проста курыць у туалет ішоў.

– У туалете занята. Ідзі, Коля. Гэта табе не бар.

Коля плюнуў і вярнуўся на сваё месца.

А ў калідорчыку ўтварылася чарга ў туалет.

– Да яго госці прыйшлі. Люда, ён любіў гасцей.

– У туалете е хто? – спытаў госць.

– Е. Там Зоя.

– Вой як доўга.

– А куды ён ехаў?

– У Парыж хацеў.

– Цю, што ў тым Парыжы. І ў лес не сходзіш.

– Люда, бацюшку прапусці да цела. Айцец Алексій, ён тут ляжыць.

– Я проста ў туалет ішоў, – сказаў бацюшка.

– Там Зоя. Памаліцеся пакуль што. Я вам патрымаю чаргу.

– Отчэ наш, іжы ясі на небясі.

– А от інцярэсна, – сказаў участковы. – Калі ён памёр, яму ж не трэба рабіць флюараграфію?

– Усім трэба. Вы заднім чыслом пастаўце.

– У начальства спрасіце. У купэйным вагоне едзе начальства з вобласці.

Участковы пайшоў.

У чаргу стала загадчыца аддзела культуры Касячок.

– Ларыса Фёдараўна, ён жа пісаў. Гэта па вашай часці.

– Не, мы толькі з жывымі работаем, – сказала Касячок. – Гэтага трэба ў бібліятэку ці ў музей. Госпадзі, хто там у туалете так доўга? Света, куды яго аформіць – у бібліятэку ці ў музей? Ён як Талстой ляжыць.

– У зямлю закапайце, і не будзе клопату, – прапанавала баба Параска.

– У балота, – настойвала цётка Дуня.

– Падкачаў Іванавіч, – сказаў Казіміравіч. – Чуеш, Адольфавіч? Іванавіч падкачаў.

– Разбяромся, – сказаў Адольфавіч.

Наведвальнік скарыстаўся момантам:

– Сямён Адольфавіч, здраствуйце. А можна вапрос пра макулатуру?

- Ажыдайце. У мяне трагічэскае сабыццё. Ларыса Фёдараўна, я за вамі. А мы можам запісаць гэта як сабыццёнае мерапрыццё?

- Запішам, Сямён Адольфавіч. Усё запішам. А вы на групавую фатаграфію не надзявайце кепку.

- Вы думаеце?

- Вам так харашо. Трэба даць фатаграфію ў газету. Будзе на памяць. Прышоў журналіст з раёнкі.

- «Наша ніва» збіралася пісаць некралог.

- І вы напішыце. Ён у нас прапісаны. Гэта наша мерапрыццё.

- А як назваць?

- «Рана ўсopшыЙ» назавіце. Эта жызнь. Эта – жызнь.

- Што ён тут ляжыць? Закапайце вы яго.

- Ён з тэатра. Няхай тэатр закапае.

- Люда, Люда, наступны прыпынак – станцыя метро «Купалаўская». Няхай тэатр разбіраецца. Спонсар аплоціць.

- Ну, у тэатр занясіце. Там і гроб купілі.

- А дзе той гроб цяпер? То ж калі было. Па Аркадзію сорок дзён прайшло. Гроб хто можа на дачу забраў.

- Валера знае. Там Валера работае. Ён увесь рэквізіт запісвае.

- Не Валера, а Віталік.

Прыйшлі дзядзькі ў тоўстых куртках і грубых ботах, каб падняць маё цела.

- Куды вы яго выносіце! – крыкнула правадніца Валя. – Ён яшчэ пасцель не здаў.

- Я за яго здам, – сказала дачка Дэдаля.

Дзядзькі трымалі мяне за рукі і ногі і размаўлялі пра качак, пакуль Дэдалева дачка збірала прасціны.

- І палаценечка, палаценечка, – сказала Валя.

- У мяне поўны камплект. Не першы раз, дзяўчата.

Прышоў дзед Гануша.

- Што вам, дзед? Вы проста так прыйшлі, праведаць? Ці ў туалет?

- Праведаць. Баба ў Юравічах у бальніцы. Ляжаў, ляжаў, думаю: дай праведаю Іванавіча.

- Яго ж яшчэ не закапалі, дзед. Выпіць няма. Заўтра прыходзьце.

- То я пайду памаленьку.

- Ідзіце памаленьку, дзед.

- Я ўзаўтры прыйду.

- Узаўтры, узаўтры прыходзьце. Узаўтры памінаць будуць.

– Узаўтры памінаць будзем, – сказаў Віктар Анатольевіч з міністэрства.

– Узаўтры, – паўтарыла дырэктарка выдавецтва Барадаўкіна і добра патрэсла торбу.

– Госпадзі, які ён худзенькі, – сказала літаратуразнаўца Грыб. – Нічога не еў і ўвесь ісох.

– Падвіжніцэства, мда.

– Праходзьце, праходзьце, калегі, – сказаў Віктар Анатольевіч. – Праходзьце ў вагон-рэстаран. Там на вас прыборы паставілі.

– А хто тут? Коцік?

– Ну, хтосьці ката ўпусціў.

– Коцечка, кыс-кыс-кыс. А не, то падушка так ляжыць.

2.

Дзядзькі паклалі мяне на насілку і, калі цягнік спыніўся на станцыі метро «Купалаўская», вынеслі на платформу. Міма прайшла група турыстаў. Кітайскія турысты ўсміхаліся. Там, адкуль яны прыехалі, устае сонца. Яны не могуць не ўсміхацца.

Пакуль дзядзькі неслі мяне, прыхільнікі сыпалі ім пад ногі жмені жыта. Ну, такія правілы.

На скрыжаванні дзядзькі прыпыніліся і прапусцілі дзевак на матацыклах. Разам з дзеўкамі сядзелі прышчавыя падлеткі з Прудка.

– Пяйсацель, э! – крыкнулі падлеткі. – Лапух!

За дзеўкамі і падлеткамі на лісапедзе праехала паштарка.

– Андруша, ты памёр? А я табе пісьмо вязу ад бабулі. Бабуля табе адказала. У яе ўсё добра там. Толькі помнік новы прасіла паставіць.

– Я ўжо не магу, – кажу. – Я ўсё, ісох.

– От гора. А ў нас падпіска пачалася.

Дзядзькі данеслі мяне да службовага ўвахода ў тэатр. Далей ісці не могуць.

– Ну ўсё, мы паехалі, – казалі дзядзькі.

Але дзядзя Валодзя ўспомніў гісторыю пра лісу, і яны яшчэ дваццаць хвілін стаялі нада мной у шапках і тоўстых куртках.

Калі дзядзькі пайшлі, я ўстаў з насілак і закурыў цыгарэту.

Да мяне падбегла Вольга Дзядкова.

– Ты толькі не бяры да галавы, добра?

– Добра.

– Так здараецца.

– Я зразумеў.

Вахцёрка правяла маўклівым позіткам.

Я не адразу пайшоў у камерную залю. Спачатку зайшоў у пакой дворніка. Тут на батарэях сохнуць мае шкарпэткі. Я даўно іх памыў.

– Гэта я памыла, – сказала Святлана з Аўстрыі і стала на табурэтку, каб прачытаць верш Цвятаевай.

Август – астры,

Август – звезды,

Август – грозди

Винограда и рябины

Ржавой – август!

Я выключыў святло ў пакоі дворніка, замкнуў дзверы. Святлана засталася ўнутры. Яна перажагнала мяне на развітанне і працягвала чытаць вершы.

Кеды я не стаў абуваць. Яны ўжо старыя і дзіравыя. У чыстых шкарпэтках дайшоў да ліфта.

Дзверы ліфта адразу адчыніліся.

У ліфце ў белым святле стаяў мастацкі кіраўнік тэатра Пінігін.

Ён нічога не спытаў.

Я нічога не адказаў.

На чацвёртым паверсе я выйшаў і рушыў у бок камернай залі.

Цёця ў навігатары сказала:

– Вы дасціглі канечнай точкі маршрута.

Пасярод сцэны стаяць прылаўкі з абуткам, як у ГУМе. Паміж іх ходзяць мужчыны ў чорных касцюмах, жанчыны ў белых сукенках.

Польскія пенсіянеры шукаюць тапачкі.

– Пан, прасціце, вы не знаеце, дзе тапачкі?

А можа, то не польскія, а нямецкія пенсіянеры з татухамі.

Я паціскаю плячыма, кажу:

– Я нядаўна тут. Яшчэ не разбіраюся ва ўсім гэтым.

– Цішэ, мужчына, – чую. – Тут нельга размаўляць: ідзе спектакль.

Бачу на венскіх крэслах глядачоў. У цёмным куце сядзіць рэжысёр Падальяка. Побач з ім акцёры: Міша, Света, Дзіма, Крычалаў. Нават аддзел кадраў і бухгалтэрыя тут.

- Рома, хадзі сюды, – кажу. – Нешта навалілася.
- Андруха, я не магу выходзіць на сцэну.
- Рома, ты рэжысёр. Скажы: чым усё закончыцца?
- У канцы будуць апладысменты.
- А потым?
- Ты выйдзеш за штору.
- А што будзе далей?
- Маруся Зайчыкава памые падлогу.
- А пасля Марусі?
- Я не ведаю. Спытай у яе.

Я знаходжу ў залі Марусю. Яна сядзіць побач з журналісткай і трымае ў руках букет кветак.

- Маруся, вы мяне помніце?
- Харошая імправізацыя, – гаворыць журналістка.

Яна робіць пазнаку ў нататніку: насупраць майго імя ставіць ці то плюсік, ці то крыжык.

- Дзе твае астры? – пытае Зайчыкава.
- Вы мне не давалі.
- Я ж прасіла перадаць. Успомні – былі.
- Успомніў. Вольга Дзядкова паклала мне астры ў ногі.
- І дзе яны цяпер?
- Я не знаю.
- Ну ты і расцяпа!
- Дайце мне новы букет.

- Гэты – не табе. Для цябе з неба падалі знічкі. Падалі і станавіліся астрамі.

- Яны станавіліся пажоўклым лісцем. А некаторыя перакідваліся ў ваўкоў і сыходзілі ў лес.

- Ты мяне не вучы, – сказала Маруся. – Пажоўклым лісцем яны становяцца, калі яшчэ рана паміраць. А ў ваўкоў перакідваліся колісь. То колішнія правілы. Яшчэ нашы дзяды ўмелі. Цяпер ніхто не ўмее, не ведае. Цяпер няма ў лесе ваўкоў. Падымайся наверх і шукай свой букет.

- А так хіба можна? Мне казалі, што пасля прэм'еры мая сюжэтная лінія закончыцца.

- Гэта яшчэ не прэм'ера, а толькі фінальны прагон. Але ты ўжо слабы. Табе мала засталася. Калі ты закончышся, я памыю за табой падлогу. Будзе чысценька.

Я зноў чую колы цягніка.

Чух-чух-чух. Чух-чух-чух.

Рома, я не прыдумаў. Гэта ўсё праўда. Маруся не сказала, што будзе далей.

– Мужчына, гаварыце, не адключайцеся.

– Што будзе пасля Марусі?

– Пасажыры, хто-небудзь ведае, што будзе пасля Марусі? Люда, ты ведаеш? Ляжыце, ляжыце, мужчына. Вам яшчэ рана выходзіць. Гэтага ніхто не ведае. От і доктар прыйшоў. Доктар, што ў яго? Тромб адарваўся?

– Не, не тромб. Высокая тэмпература. Я пакладу таблеткі на халадзільнік і пайду на работу.

Серж пайшоў. Я застаўся ў яго кватэры адзін.

3.

Кватэра ў Сержа вялікая.

З усіх пакояў я выбіраю самы маленькі – з халадзільнікам і пральнай машынкай. Гэта не пакой нават, а камора. Акно адсюль выходзіць на дах суседняга дома. Я хацеў бы адчыніць яго і выйсці з заплечнікам-парашутам.

Але я не магу, я хварэю.

Серж пакінуў таблеткі на халадзільніку.

Халадзільнік у яго старэнькі, ён стаіць каля майго ложка. Я засынаю, засынаю, засынаю, а потым халадзільнік як пачне тарахцець!

А нагамі я ўпіраюся ў пральную машынку. Можна пацець і адразу ўсё мыць.

Серж сказаў пацець. Ён жыве ў Лакерэне і працуе доктарам.

Лакерэн – найлепшы горад для таго, каб хварэць. Ён як камора, якую я заняў: маленькі, заціснуты між Паўночным морам і Парыжам. Ад Лакерэна да Парыжа ўсяго трыста кіламетраў – як ад Прудка да Мінска. Адлегласць у трыста кіламетраў мне зразумелая. Я не разумею толькі, як Парыж можа быць так блізка.

Цэлы дзень я не ўставаў з ложка. То спаў, то глядзеў у акно. За акном нічога не змянялася. Я нават пачаў думаць, што гэта не акно, а проста карціна.

Калі Серж вярнуўся з работы, мы разам з'елі рыбу.

- Што ты будзеш рабіць заўтра, Серж?
- Я прачнуся ў шэсць дваццаць, выйду з дому, перайду вуліцу, куплю два круасаны па семдзсят пяць цэнтаў. Дома пап'ю каву з круасанамі і пайду на работу ў сем пятнаццаць.
- А потым?
- Потым я вярнуся з работы ў шэсць дзесяць і адвязу цябе ў Парыж.

Уранні, калі Серж пайшоў на работу, я сеў каля вялікага французскага акна ў кухні і глядзеў, як у пякарню насупраць заходзяць людзі. Як потым людзі выходзяць з яе. Як гучна сварацца арабы за столікам пад парасонам побач з пякарняй.

Серж называе арабаў бабаямі.

Я ўспомніў, як ён сказаў учора:

- Пакуль у маім целе б'ецца сэрца, яно б'ецца ў целе беларуса.
- У Сержа білася сэрца, а на патэльні патрэскала рыба.

Я сядзеў і сядзеў, чакаў і чакаў. Успамінаў, думаў.

Я ўжо спакаваў заплечнік. У мяне ўсе шкарпэткі памытыя.

А што калі я ўжо вельмі-вельмі даўно жыву тут?

Калі ніякага Сержа няма?

Калі я проста ўсё прыдумаў?

Можа, я і ёсць Серж.

Круасан у турэцкай пякарні насупраць каштуе семдзсят пяць цэнтаў. А колькі смятаннік у Прудку – я не помню.

Каб збіць тэмпературу, трэба выпіць парацэтамол, колдрэкс, фервекс, панадол ці флюколд.

Я магу лячыць людзей.

Хаджу па кватэры. Усюды не мае рэчы. Але і гэтыя – не мае – я ўжо добра ведаю.

А можа, яны мае? Можа, мне ўранні трэба ісці на работу?

Можа, ніякага Парыжа няма?

- Я вярнуся ў шэсць дзесяць і адвязу цябе ў Парыж, – сказаў Серж.
- Ён выйшаў і не вярнуўся.

Шэсць вечара.

Сем.

Восем.

Дзевяць.

Аўтар выключыў ноутбук.
Было позна.
Уранні трэба падаіць казу, пакарміць катой і запаліць у грубе.
Заўтра прэм'ера спектакля. Трэба яшчэ памыць падлогу і галаву.
Было б непрыемна трапіць у фінал сваёй гісторыі непамытым.
Лёг.

Ляжаў, ляжаў, думаў.
Праз пяць мінут устаў.
Уключыў ноутбук і яшчэ раз прачытаў апошні допіс у нататніку пер-
санажа:
«Шэсць вечара. Сем. Восем. Дзевяць. Няма ніякага Парыжа».

Аўтар паглядзеў на партрэты продкаў на сцяне. Продкі былі чорна-
белыя і спакойныя.
За вокнамі даўно сцямнела.
Неба над Прудком не рухалася.
Хата нібы плыла па чорным-чорным моры. Плыла ў змірэнні ніколі
не дасягнуць берага.
Аўтару падабалася так жыць. Так жыць было спакойна.
Ён мусіў бы цяпер адчуць задавальненне, што даказаў персанажу
сваю правату.
Парыжа – няма.
Але не адчуў.

Шэсць вечара.

Сем.

Восем.

Дзевяць.

Аўтар пахадзіў па халоднай падлозе.
Пагладзіў катой.
Потым сеў за ноутбук і напісаў:
– Мы ў Парыжы!
– Ай, не веру! – адказала Оля.

РАЗДЗЕЛ ШОСТЫ, У ЯКІМ
ТРЭБА БУДЗЕ РАЗГАДАЦЬ
КРАСВОРА, ВУЛІЦЫ
ПАРЫЖА

СТАНУЦЬ ПЛАНКАРТНЫМІ
ВАГОНАМІ, А АКЦЁРЫ
ВЫЙДУЦЬ ЗА ШТОРУ

1.

– Мы ў Парыжы!

– Ай, не веру! – адказала Оля.

– Можна выйсці і хадзіць.

– Давай купім багет. І будзем хадзіць з багетама.

– Толькі я прыму душ.

– Мыйся хутчэй.

– Я пяць мінут.

Я мыўся нядоўга, нават не стаў мачыць галаву, каб не губляць час. Хоць галаву варта было памыць: адзін непаслухмяны віхор не хацеў ляжаць спакойна і ўвесь час падымаўся, нібыта быў моцна ўражаны і таксама хацеў паглядзець на Парыж.

Прайшло не пяць мінут – трохі болей. Але мала. Я захацеў сказаць Олі што-небудзь смешнае. Прыдумаў, што, калі выйду з душа, спытаю: «Не скажаце, як прайсці да Эйфелевай вежы?». Яна засмяецца. Ёй гэта будзе радасна.

Я так і сказаў, калі выйшаў:

– Не скажаце, як прайсці да Эйфелевай вежы?

Але Оля не адказала.

Мо не пачула? Я ў калідоры сказаў, магла і не пачуць. Тады я сказаў яшчэ раз – гучна:

– Не скажаце, як прайсці да Эйфелевай вежы?

Цішыня.

Яна спала. Усхвалявалася, прылегла на пяць мінут і заснула.

Я крануў Олю за плячо. На яе твары штосьці хацела з’явіцца, але праз вялікую патугу згасла.

Было толькі дзевяць вечара. Я адчыніў акно і закурыў у вечаровы Парыж. Пад акном ляжала плошча Пігаль. Па ёй туды-сюды хадзілі людзі з багетамаі.

І я мог. Але Оля спала, а пакідаць яе адну я не хацеў.

– Каб знаў, памыў бы галаву.

Я стаў уяўляць, як Оля прачнецца. Тады я раскажу, як выйшаў з душа і спытаў:

– Не скажаце, як прайсці да Эйфелевай вежы?

А ў адказ – цішыня.

Мы пасмяемся і пойдзем у Парыж. Будзем есці багет прама на вуліцы.

Але які багет? Зноў той багет прычапіўся. Мы пойдзем да Эйфелевай вежы.

Праз гадзіну Оля ўсё яшчэ спала. Тады я стаў гучна хадзіць па пакоі і гучна заглядаць ёй у твар. Пакуль папраўляў на ёй плед, спецыяльна закашляў.

На ўсе мае высілкі яна адказвала:

– М.

– Не скажаце, як прайсці да Эйфелевай вежы?

– М.

Я яшчэ раз пабурчэў у адчыненае акно, потым знайшоў кавалак газеты з красвордам і разгадаў яго па гарызанталі.

Нават гэта не дапамагло ёй прачнуцца.

Парыж з вечаровага станавіўся начным.

Ужо згасала святло ў вокнах дома насупраць. Ужо ўсё меней людзей перасякала плошчу Пігаль.

У адзінаццаць я прылёг побач. Я прылёг толькі на пяць мінут, каб пачакаць, пакуль Оля прачнецца.

Яна не адразу зразумела, што прачнулася ў Парыжы.

– Ай, не веру, – радасна сказала праз зявок і паспрабавала думаць лагічна. – Я прылегла на пяць мінут, пакуль ён мыўся. Задрамала. Ну, з кім не бывае. Ён выйшаў і таксама прылёг. Хутчэй за ўсё, я прачнулася ад таго, што ён лёг побач. Ён жа ходзіць як слон. Тут і мёртвы ўстане. Але ён так хутка заснуў! Ну ў яго і сон.

Факты паціху складваліся. Усе, акрамя аднаго, супадалі. Не супадала толькі – гадзіннік паказваў поўнач.

– Думаць лагічна далей. На гадзінніку поўнач, а гэта значыць... Гэта значыць...

Оля ўспомніла, што не перавяла час на французскі. Па адчуваннях было не болей за дзевяць вечара. Супаставіла ўсе факты:

– Ён пайшоў у душ, я задрамала на пяць мінут – дзевяць, ну. Усё сыходзіцца.

Перавяла час на тры гадзіны назад. Розніца падалася ёй завялікай.

– Усё-такі Парыж далёка, такая розніца ў часе. Але быў бы блізка, усе б у яго ездзілі.

Супакоілася, што так хутка дайшла да праўды адным толькі лагічным мысленнем.

Цяпер усё было амаль добра. Адно засмучала: ён храпеў.

- Толькі прылёт і ўжо храпіш! Ты чуеш? Уставай! Мы ў Парыжы!

Але я храпеў настойліва.

Оля падышла да адчыненага акна, паглядзела на плошчу Пігаль, нават панюхала яе, але ўчуяла толькі лёгкі водар страты.

- От табе і Парыж, - сказала. - Маглі б цяпер хадзіць з багетам. А ты спіш. Эх ты.

На стале ляжаў кавалак газеты з красвордам. Ён быў разгаданы напалову. Оля прачытала першае заданне па вертыкалі: «Знаменитый театр в Париже», пяць літар.

Ніводнага тэатра ў Парыжы яна не ведала, але задумалася.

- Хм. Знакаміты тэатр у Парыжы... Гэты, як яго? Не, не Луўр.

І тут я сказаў:

- Ша-ша-ша.

- Што?

- Запішы.

- Што запісаць?

- Ша... Шых-мых.

- Шых-мых?

Я не здолеў адказаць. І ведаў жа адказ, але сон зацягнуў мяне назад.

- Які шых-мых? Ты што - спіш? Ты прачнуўся?

Калі яе гадзіннік паказаў амаль дзесяць вечара, Оля прылегла побач са мной і стала гаварыць мне ў самае вуха, як у мікрафон:

- Уставай, чуеш? Ужо дзесяць вечара. Як ты мог заснуць? Ты ж ведаеш, як я хацела пагуляць па Парыжы. Гэта мая мара. Ты эгаіст.

Калі я нарэшце пачуў яе і прачнуўся, яна ўжо спала.

На маім гадзінніку была першая ночы.

- Нічога сабе прылёт!

Праз адчыненае акно Парыж выглядаў зусім начным. Ужо ніхто не праходзіў па плошчы Пігаль.

На стале ляжаў красворд. У пяць клетак па вертыкалі хтосьці паспрабаваў усунуць слова «ших-мых». Апошнія літары «ых» былі ўпісаны ў адну клетку. Слова па гарызанталі, якое я разгадаў раней - японскае баявое мастацтва - з «карате» ператварылася ў «каратых».

Але «шых-мых» я аднекуль помніў. Дзесьці чуў зусім нядаўна.

Знакаміты тэатр у Парыжы – Шатле. Я гэта ведаў. Ведаў таксама, што ніякага Парыжа сёння не будзе.

Я мусіў прыняць гэтае рашэнне адзін, бо Оля спала апранутая: усё яшчэ не губляла надзею купіць багет і гуляць з ім.

Нічога страшнага, нікуды Парыж не дзенецца. Прэм'ера спектакля толькі заўтра вечарам.

Мы паспеем.

Я надзеў піжаму, выключыў святло і лёг побач з Оляй – гэтым разам не на пяць мінут, а з канцамі.

Але хутка я мусіў сабе прызнацца, што ўсё-такі не хачу спаць. Думкі ў галаве былі такімі крыклівымі (мы ў Парыжы – ааааааааа!), што я ўстаў, каб супакоіць іх і нагуляць сон. Прыдумаў план: я буду хадзіць па кватэры туды-сюды, рабіць розныя справы, каб стаміцца і легчы зноў. А ўранні мы працнемся разам і выйдзем у Парыж.

Пахадзіў. Стаміўся. Ляжаў, ляжаў – не заснуў. Ізноў устаў.

У чатыры гадзіны раніцы я прыняў рашэнне ўжо не класціся. Зварыў гарошавы суп і прылёг побач з Оляй на пяць мінут.

Праз пяць мінут Оля прачнулася.

Яе гадзіннік паказваў гадзіну ночы. Але пераводзіць час на французскі яна ўжо ўмела. Розніцу ў тры гадзіны помніла.

У Парыжы ўсё яшчэ было дзесьць вечара.

Але цяпер з'явілася новая загадка: чаму ён у піжаме?

– Так, думай лагічна. Значыць, я чакала, пакуль ён працнецца. Чакала, чакала і задрамала на пяць мінут. Ну, з кім не бывае. А ён, значыць, прачнуўся, падумаў, што я сплю, і хутка надзеў піжаму. Усё сыходзіцца! І, што характэрна, зрабіў гэта ціха, каб я не пачула. Хітрэц! Уставай, чуеш? Мы ў Парыжы.

Яна ўбачыла на сталe красворд. Хтосьці закрэсліў яе «шых-мых» і напісаў «Шатле». Оля выправіла назад на «шых-мых». Усё-такі японскае баявое мастацтва – каратых. Калі б было так проста – па адной літары ў клетачку, – усе б даўно разгадалі красворды. А тут ёсць сакрэт.

Яна ўзрадавалася, што дайшла да ўсяго адным толькі лагічным мысленнем. Падышла да адчыненага акна, каб яшчэ раз панюхаць Парыж.

Але пах Парыжа моцна перабіваўся пахам гарошавага супу з кухні.

2.

Калі аўтар прачнуўся, пачуў, як б'ецца муха аб шыбу і дзесьці далёка журчыць фантан.

Ён прачнуўся ў сваім гасцінічным нумары ў Мінску.

Як такое магло здарыцца? Але аўтар не мог успомніць.

Муха білася. Вада падала. Пакой запаўняў вечаровы змрок.

У ім заняла трывога, што адбываецца штосьці вельмі важнае. Важнае вярцелася на языку. Усяго толькі адно слова. Але якое?

Аўтар устаў, убачыў на стале кавалак газеты з красвордам і выправіў назву тэатра.

І тут у яго галаве стрэльна.

Прэм'ера!

Прэм'ера спектакля па яго кнізе! Паказ пачнецца праз гадзіну!

Ужо не важна, як ён тут апынуўся. Галоўнае – нічога не прапусціць.

Аўтар пабег у ванны пакой, каб памыць галаву. Было б непрыемна трапіць у фінал непамытым.

У ванным пакоі быў незнаёмы мужчына. Ён намыліўся і паліваў сябе дожджыкам. Калі аўтар адчыніў дзверы, мужчына выпусціў фантанчык вады з рота і сказаў:

ريخل اءاسم -

Аўтар ніколі раней не бачыў яго. Тым больш – голым.

Але цяпер не было часу знаёміцца.

Ён накінуў паверх кофты пінжак, ухутаў шыю шалікам і выйшаў за дзверы.

Уніз вырашыў спусціцца не па прыступках, а на ліфце. Націснуў на кнопку – дзверы адразу адчыніліся. У белым святле стаяла сям'я неграў – восем чалавек.

Яны былі высокія, з тоўстымі прыгожымі губамі і з маленькім белым сабачкам.

Нашто ім сабачка – загадка.

Калі аўтар зайшоў у ліфт, негры сталі расказваць яму штосьці вельмі важнае.

Але ён не ведаў французскую мову і нічога не зразумеў. Па іх інтанацыі здагадаўся толькі, што трэба ўсміхнуцца ў адказ. Хоць нагоды радавацца не было ніякай: хутка ўсё закончыцца.

Аўтар выйшаў з гасцініцы.

Выйсці ў Парыж – тое самае, што зайсці ў мора.

Зрабіць першы крок страшна. Але я пераадоляваю страх і заходжу ў ваду па калена. Я азіраюся, каб не згубіць бераг. Выходжу з дворыка – вада ўжо сціскае мне грудзі, вопратка ліпне да цела, цягне мяне ўніз, а ног амаль не бачна. Ісці даводзіцца навобмацак.

Галоўнае не спатыкнуцца. Галоўнае – не спатыкнуцца.

А як дыхаць? Чым трэба ўцягваць кісларод? А мо не ўцягваць, а надварот? Мама, я не ўмею дыхаць. Я не помню. Хачу паклікаць на дапамогу, але для словаў патрэбна паветра. І словы я забываю.

Яшчэ момант, і я задыхнуся, патану. Я апускаюся ў глыбіню з галавой. Мне ў вочы зацякае вада.

Усё, ужо позна. Я не паспеў вывучыць дзеясловы.

А той адзіны, які ўспомніў, стаў бурбалкай.

Не засталася часу.

Гэта канец.

Канец.

Усё.

Мама, усё.

Болей мне няма чаго губляць.

А значыць, ужо няма сэнсу баяцца.

Гэтая думка супакойвае.

Я адчуваю, які я напружаны і ўвесь сціснуты. Я як струна, якая, калі па ёй правесці пальцам, парвецца. Я спрабую расслабіць мышцы і адчуць ваду. Аддаю сваё цела вадзе. Няхай вада робіць з ім, што хоча. Мне яно болей не патрэбна. Я ехаў, ехаў, ехаў, і болей у мяне няма сілаў супраціўляцца.

Я разнявольваюся і пашыраюся ў вадзе. Праз скуру вада зацякае ў маё цела. У маё лёгкія.

Цяпер я ў Парыжы, а Парыж ува мне.

Цёця з навігатара выключыла мікрафон і заплакала. Яе бос адчыніў акно, каб праветрыць кабінет, у якім пад столлю вісела воблака з цыгарэтнага дыму, і дастаў з сейфа бутэльку шампанскага.

Яны ўвесь дзень правялі ў офісе. Яшчэ не прыйшла прыбіральшчыца. Былі толькі яны ўдвох.

Цёця выцерла з твара туш, соплі і, калі бос паставіў бутэльку шампанскага на стол, сказала:

– Пуф.

Я выйшаў на плошчу Пігаль.

Люблю гэтае месца ў Парыжы. Тут многа сэкс-шопаў, у якіх прадаюць рознакаляровыя фалаімітатары ў форме Эйфелевай вежы. Я ніколі не заходзіў унутр, мне проста...

– Перастань разглядаць фалаімітатары, – сказала цёця з навігатора. – Следуй па бульвары Клішы, пака не ўпросяш ў вуліцу Марцір. Казіміравіч, плясні мне яшчэ шампанскага. На вуліцы Марцір павярні направа і ідзі да італьянскага гастронама.

Калі ўвечары ісці па бульвары Клішы, то нізкае белае сонца свеціць у самыя вочы. Яно прыветлівае, далікатнае і не асляпляе, але ў людзей, што плывуць насустрач, знікаюць твары. У іх цёмныя плямы замест твараў. А схаваецца сонца за аўтобус ці за дрэва – і плямы становяцца тварамі.

З пякарні выходзіць малады француз і выцірае рукі аб фартух.

Француз рабіў круасаны. Ён прыхіляецца да сцяны, задзірае галаву і заплюшчвае белыя вочы. Ад мукі ўвесь француз – альбінос. У яго нават шалік – у белую палоску. Сонца лашчыць яго лоб, нос, вусны.

Хочацца доўга-доўга глядзець на гэты спакойны французскі твар. Хочацца ці з’есці круасан, які ён зрабіў тонкімі, нагрэтымі на сонцы пальцамі, ці таксама быць сонцам, каб лашчыць яго твар.

А ў кавярні побач французскія пенсіянеры чытаюць газеты. У газетах напісана, што спектакль хутка пачнецца, і я ўжо не паспею дайсці да Эйфелевай вежы.

Пенсіянеры не бачаць мяне. Яны цяжка ўздыхаюць і кашляюць, кашляюць, кашляюць.

Я праходжу міма пенсіянераў і сустракаю трансвесціта. Трансвесціт паказвае мне альбом з фотаздымкамі Одры Хэпберн. Ён ездзіць па свеце і робіць здымкі ў тых самых месцах, позах і сукенках.

Я дапамагаю трансвесціту зрабіць яшчэ адзін здымак і іду далей.

Апошнія прамяні сонца ўжо згаслі, і парыжскія вуліцы пачалі рыхтавацца да сну.

Мільёны людзей прыйшлі ў Парыж з чамаданамі. Яны прыйшлі і сказалі:

– Што зрабіць, каб застацца тут?

Каля майго дома хтосьці жывіў у кучы мэблі. З канапаў і матрацаў пабудоваў жытло і сядзеў у ім. А потым гэтых барыкадаў не стала.

Пераехаў мой бомж.

Сёння на тым месцы з’явілася тумбачка. Новы засяляецца.

Ідзе чалавек па вуліцы Марцір. Яму можна і «месье» сказаць. Чалавек як чалавек. Нармальны.

Потым ён спыняецца ля брыля, пад якім ляжыць матрац. Гэта яго дом. Чалавек прыйшоў дадому. Яго на матрацы чакае жонка. Чалавек здымае касцюм, акуратна вешае яго на плечыкі і сядзе вячэраць.

Такія матрацы паўсюль. Днём яны стаяць, прыхіленыя да сцен, а ўвечары парыжскія вуліцы ператвараюцца ў плацкартныя вагоны.

Чух-чух-чух, чух-чух-чух.

Усю ноч будзе ехаць Парыж. А рэдкія мінакі асцярожна будуць хадзіць па вулачках, каб не зачапіць чужую нагу, будуць трымацца за дрэвы і ліхтары, якія не стаяць на месцы, увесь час перабягаюць дарогу і вандруюць па горадзе.

Таму так складана знаходзіць дарогу без навігатора.

Чух-чух-чух, чух-чух-чух.

- Не знаеце, як прайсці да Эйфелевай вежы?

- Я не ў курсе. Я на спектакль іду.

- А куды едзе цягнік?

- Гэтага ніхто не ведае.

Маладая жанчына засцілае свой матрац прасціной.

Яна любіць спаць на чыстым.

Перад сном сям'я бежанцаў – мама, тата і многа дзяцей – сядзіць на матрацы пад коўдрай. Як дзесьці далёка ўвечары на верандзе п'юць чай і слухаюць радзіва, так яны тут завісаюць у спыненым вечаровым небе і ляніва разглядаюць людзей, якія праплываюць міма.

Яны тут дома, а людзі – кіно. Ці тэатр.

Я не помню, дзе п'юць чай перад сном, дзе слухаюць радзіва.

Там, дзе жыве мая мама. Дзе я жыў так даўно, што чай з радзівам падаюцца дзівосным светам, далёкім-далёкім. Але таксама харошым і ўтульным.

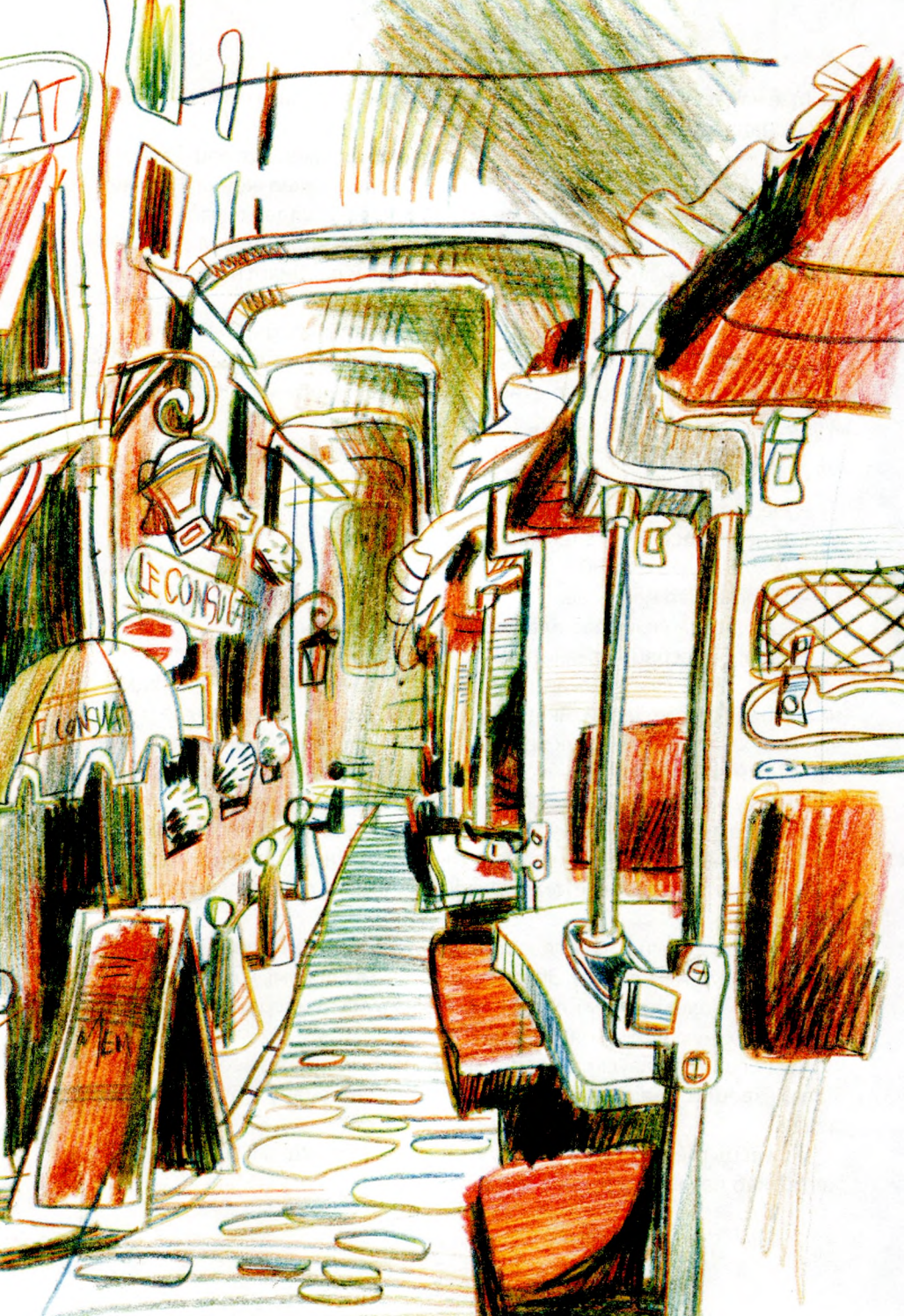
Там ёсць цішыня, якую я люблю. Там цішыня раз-пораз перарываецца няўлоўнымі словамі. Зразумелымі, маімі словамі. Словамі з упэўненым «р» і пяшчотным «дз», якое казыча вуха. З цвёрдым «ч».

Чух-чух-чух, чух-чух-чух.

Там ёсць Купалаўскі тэатр з рэжысёрам, на якога ўвесь час нешта навальваецца. З акцёрамі, якія выходзяць на сцэну і будуць свае вежы.

Там ёсць глядачы, якія апранулі найлепшыя касцюмы і ўжо дасталі квіткі, каб паказаць на ўваходзе.

3.

– Мужчына, а дзе ваш білет?

Я памацаў кішэні. Але ніякага квітка ў мяне няма.

– Без білета мы вас не прапусцім.

Хтосьці з чаргі сказаў:

– Прапусціце. Гэта аўтар. Ён тут часта ходзіць.

Па натоўпе пабеглі шэпты.

Усе захацелі паглядзець на жывога аўтара, выцягнулі шыі.

– Гэта аўтар?

– Так выглядае аўтар?

– Той самы?

– А што ён напісаў?

Ну які я аўтар?

– Аўтар, ну.

– Глядзіце, гэта ён.

Прапусцілі. Але я не аўтар. Яны памыліліся.

Я падняўся на другі паверх тэатра, у цёмным калідоры знайшоў зацішнае месца і, пакуль ніхто не бачыць, паспрабаваў запіхнуць кофту ў штаны, каб яна не выступала з-пад пінжака. Але ў гэты момант пачуў ззаду:

– Добры вечар! Ой, прасціце.

Гэта была ўдава Аркадзія Зайчыкава.

– Нічога, нічога.

– Вы не скажаце, дзе тут выхад? – спытала ўдава.

Але я сам забытаўся. Там, дзе раней была камерная заля, цяпер бухгалтэрыя. Зноў усё памянлася.

Удава ціха пасунулася па калідоры далей, а я падняўся па прыступках на самы апошні паверх, адтуль – ізноў на першы і на сярэдні.

Да пачатку прэм'еры заставалася пяць мінут.

Спіна, галава – усё змакрэла ад бегу. У вялікім люстэрку я ўбачыў сябе – маленькага, худага чалавека, якому чамусьці мала аднаго неба. Мне ўсюды цесна, і многа, многа неба трэба.

Мой твар счырванел, а валасы звісаюць з ілба мокрымі анучамі. Я закінуў іх назад і доўга змагаўся з віхром, прыбіваю яго рукой і дуў сабе пад кофту. Але віхор усё адно падымаўся, па целе сцякаў пот, кофта вылазіла са штаноў.

Ну і прэм'ера! Катастрофа, а не прэм'ера.

Стой, стой! Што я раблю ў тэатры? Я ішоў да Эйфелевай вежы.

Але я ўжо не паспею. Не паспею.

Ды і фантазіі гэта ўсё. Нельга вызваліцца ад сваёй сюжэтнай лініі.

Спектакль – гэта важна.

Нічога, нічога. Я ўсё адно ўжо не паспею. Нічога.

Ну і няхай валасы і кофта не слухаюцца. Няхай самы апошні дзень выглядае як катастрофа. Я незаўважна праслізну ў залю, сяду на венскае крэсла і пагляджу гэты спектакль. Як італьянцы ў пізанскіх кватэрах стаялі і глядзелі на лямпачкі, так я цяпер хачу паглядзець на сваё апошняе святло.

Заля нагадала мне кавярню. Вельмі смелая задума. Усё-такі Падаляка – таленавіты рэжысёр.

Гледачы былі нібыта наведвальнікамі. Гучала музыка. Быццам з магнітолы, быццам нічога такога, але я ведаў, што грае дзесьці схаваны аркестр. Гэта ўсё-такі Купалаўскі тэатр. Зараз выйдуць акцёры. Адкуль яны з'яўца? Я стаў сачыць, куды ўглядаюцца людзі. Жанчына, што сядзела за столікам найбліжэй да мяне і ела суп з фрыкадэлькамі, уважліва ўзіралася ў дзверы з кухні. А, цяпер усё зразумела.

Свабодных месцаў не было. Не было і часу шукаць венскае крэсла. От-от пачнецца. Нельга прапусціць ні секунды.

І я сеў на кукішкі пад вялікім гаршком з фікусам, які стаяў каля століка жанчыны. Нічога, гэта тэатр – новы, смелы. Тут так можна. Жанчына паглядзела на мяне. Я ўсміхнуўся, нават кіўнуў галавой. Маўляў, зараз, зараз пачнецца.

Я сядзеў пад фікусам і ўважліва глядзеў на дзверы з кухні. Прыклаў руку да галавы, каб паправіць прычоску.

І тут я зразумеў: гэта не тэатральная пляцоўка, а проста кавярня.

Я зразумеў гэта імгненна.

Я зразумеў, што ў мокрай кофце сяджу на кукішках пад гаршком з фікусам у кавярні і рукой прыціскаю віхор на галаве.

А на нейкім паверсе тэатра акцёры выйшлі на сцэну.

Як я мог не пазнаць? У гэтай кавярні паміналі Аркадзія Зайчыкава.

А то от – літаратуразнаўца Грыб. Яна сказала даядаць усё да канца. Я і даеў. Я ўсё даеў.

От ён – канец.

І так кружыцца галава, што хочацца легчы на зямлю.

Я падаю, падаю, падаю.

І адчуваю пах мокрай травы і гнілых яблыкаў.

Я люблю гэты пах. Ён нагадвае мне дзяцінства. Так пахнуць партрэты на сцяне ў дзедавай хаце. Адразу ўсё важнае, галоўнае адчуваецца побач. Мамаіна далонь на валасах. Татава рука на плячы. Голас бабулі з глыбіні-глыбіні зямлі.

Расплюшчваю вочы і бачу Эйфелеву вежу. Я ляжу на Марсавым полі ў Парыжы.

Парыж абдымае мяне і шэпча на вуха:

– Будзь сабой і не бойся.

– Я не магу, – кажу. – Я не ведаю, хто я.

А ён цёплым ветрыкам адказвае мне:

– Тшшш. Ведаешшш.

На Марсавым полі ўсе ляжаць. Такое месца. Так тут прынята.

Чалавек ідзе, ідзе, а потым гаворыць:

– Ой мамачкі! Я прылягу.

І падае долу.

Такая тут гравітацыя, што трэба ўхапіцца за траву, за зямлю, за каго-небудзь побач – каб не зляцець у адкрыты космас.

І я трымаюся за траву – пакуль неба не зацягнула мяне, я буду трымацца.

Эйфелева вежа – маленькая. Яна велічная не сваімі памерамі, не нацыянальнасцю і не верай. Яна не патрабуе ніякай прыналежнасці.

Вежа маленькая. Яна расказвае, што жыццё – вялікае. Чалавек – вялікі. Чалавек большы за Прудок і большы за Парыж.

Чалавека многа.

Яна расказвае і нічога не просіць наўзамен. Але хочацца, вельмі хочацца што-небудзь даць ёй. Што даць, калі нічога няма?

Я ведаю. Я буду любіць яе.

І буду любіць бязмежнае неба, афарбаванае белым сонцам, нават калі мне застанецца жыць адну секунду.

Я буду жыць пад гэтым небам секунду і буду любіць.

Je vis. Tu vis. Nous vivre. Я живу.

Я ляжу і трымаюся за траву.

Бачу – ідзе да мяне Оля з багетам.

Оля ідзе па Марсавым полі і смяецца.

– Андрэй, я такая давольная! – гаворыць мне Оля. – Ой мамачкі!

Я прылягу.

І падае ўніз.

ЕПІЛОГ,
У ЯКІМ РАСКАЗУЄЦЯ, ШТО БУДЗЕ
ПАСЛЯ ТАГО, ЯК МАРУСЯ
ЗАЙЦЫКАВА ПАМ'ЯЕ ПАДЛОГУ

Оля зноў за стырном – як у Італіі. Толькі цяпер яна кіруе не нашай «скарасной краваццю», у якой мы жылі, спалі, елі сала, купленае ў тасканскім вясковым гіпермаркеце. Цяпер яна кіруе драндулетам, які глохне і спыняецца пасярод дарогі, як карова, у якой няма плана.

– Не гані дваццаць, – кажу. – Кузава не прыкручана. Давай памаленьку.

– Што? Я нічога не чую. Што ты гаворыш?

– Кузава не прыкручана, – крычу.

– Што?

Оля мяне не чуе. Вокны ў машыне не зачыняюцца. Здаецца, зараз адваляцца вушы, а потым матор. У машыне працуе толькі попелыніца.

Але дастаткова ўжо яе голасу.

З усіх гукаў дастаткова ведаць, як яе голас гучыць, каб заплюшчыць вочы і думаць, што за вокнамі паказваюць мора і горы.

Тады хочацца крычаць:

– Марыё! Марыё! Прапусці скарасную краваць на калёсах! Мы не ўмеем тармазіць.

Крычаць – перакрываць цёцю ў навігатары.

– Чэрэз пяцьсот метраў прыміце правее.

– Куды – правее? Там няма права! Гэта серпанцін!

– Марыё! Прапусці скарасную краваць на калёсах!

Оля, Оля, мы праехалі паварот на Берлін.

А ты ведаеш, навошта неграм у парыжскай кватэры белы сабачка? Проста калі пачынаецца ноч, негры не бачаць адзін аднаго ў цемры. Яны ўвасьмёх сядзяць у адным пакоі і пакутуюць ад самоты. Іх самота такая вялікая, што негры ўсю ноч грукаюць па батарэях.

– Што? Я не чую.

– Я кажу – акцёры выйшлі за штору.

Маруся памыла падлогу і выключыла святло.

Усё закончылася.

Камерная заля застыла ў чаканні, калі зноў прагучаць словы:

– Паважаныя пасажыры, адключыце, калі ласка, вашы мабільныя тэлефоны. Да пачатку спектакля засталася пяць мінут.

Чатыры.

Тры.

Дзве.

Адна.

Ціхайця! Ціхайця!

Паслухайце.

Мы едзем, едзем, едзем. За вокнамі паказваюць лес.

З лесу йдуць дрымотна хвоі,

Шэпчуць хвоі: «Дзе мы, хто мы».

Хвоі, хвоі, хвоі, хвоі.

Хто я, хто я, хто я, хто я.

НЕ КАНЕЦЬ

ЗМЕСТ

Пралог , у якім у Прудку пройдзе таемны канцэрт	5
Частка 1	11
Раздзел першы , у якім я жыву з курай, у Купалаўскім тэатры пачнуцца рэпетыцыі, а мастацкі кіраўнік явіцца аўтару ў белым святле	13
Раздзел другі , у якім аўтар замяніць акцёра, вожыкі зоймуцца сэксам, а неба над камернай сцэнай зацягнуць камары	27
Раздзел трэці , у якім душавае кабінка стане касмічным караблём, на сцэне будзе стаяць макет казы з фанеры, а аўтар паспрабуе схапіць персанажа	35
Раздзел чацвёрты , у якім Прыпяць зарасце белымі лілеямі, чароўным спосабам з'явіцца Оля, а на камернай сцэне пахаваюць Аркадзія Зайчыкава	45
Раздзел пяты , у якім аўтар сядзе за адзін стол з Булгакавым і Барадаўкінай, потым яму пакладуць астры ў ногі, а па беразе мора будуць гуляць альбіносы	61
Раздзел шосты , у якім мы з аўтарам трапім у чужую кнігу, са сцэны вынесуць рэквізіт у труне, а сонца пакоціцца ўніз	73
Антракт	85
Частка 2	97
Раздзел першы , у якім Ленін не пакіне і следу, Ларыса Фёдараўна параўнае аўтара з Талстым, а начальства з вобласці будзе сядзець на ступляках ціха	99
Раздзел другі , у якім пасажыры аўтобуса павязуць у чамаданах сваю адзіноту, Макс раскажа пра Амстэрдам, а аўтар праваліцца	113
Раздзел трэці , у якім акцёр Міша Зуй адкрые партал у Прудок, Зоя Казлянская захрасне ў туалете, а ў Аўстрыі Марына Цвятаева стане на табурэтку і прачытае верш	121
Раздзел чацвёрты , у якім Феліцыя памые панталоны, у Італіі пачнецца апошні дзень, а хата ў Прудку паплыве па чорным-чорным моры	139
Раздзел пяты , у якім героі кнігі стануць у чаргу, каб развітацца са мной, пасярод сцэны будуць стаяць прылаўкі з абуткам, а доктар пакіне маё цела ў каморы	155
Раздзел шосты , у якім трэба будзе разгадаць красворд, вуліцы Парыжа стануць плацкартнымі вагонамі, а акцёры выйдучь за штору	167
Эпілог , у якім расказваецца, што будзе пасля таго, як Маруся Зайчыкава памые падлогу	181

Літаратурна-мастацкае выданне

Горват Андрэй Іванавіч

Прэм'ера

Аповесць

Мастак Святлана Рыжыкава
Рэдактар Вольга Гардзейчык
Стыль-рэдактар, карэктар Ірына Купцэвіч
Дызайн і вёрстка Арцём Міцкевіч

Падпісана да друку 01.08.2022. Фармат 60x84 1/16.

Папера афсетная. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 10,7. Улік.-выд. арк. 8,5.

Наклад 500 ас. Замова 186771.

Выдавец:

таварыства з абмежаванай адказнасцю «Альфа-кніга».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў
№ 1/480 ад 30.12.2015.

Вул. Смалячкова, 9/1, оф. 318, 220005, Мінск.

Паліграфічнае выкананне:

таварыства з абмежаванай адказнасцю «Медысонт».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў
№ 2/34 ад 23.12.2013.

Вул. Смалячкова, 9/1, оф. 113, 220005, Мінск.

ISBN 978-985-7272-51-8

9 789857 272518

THE PART OF THE PART

THE PART OF THE PART

THE PART OF THE PART

THE PART OF THE PART

THE PART OF THE PART

THE PART OF THE PART

THE PART OF THE PART

THE PART OF THE PART

THE PART OF THE PART